

Lunds Universitet
Avd. för Socialantropologi
D-uppsats 10 p.
Handledare: Johnny Persson

Kris i ”kyrkans hörna”

En jämförelse mellan öst och väst

Lisa Allbäck
Ht-07, Ystad

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte, avgränsning och frågeställning	2
Antropologisk metod	4
Religionsantropologi, teori	7
Religionsantropologi, utvecklad	12
Ämnens funktion och begränsning	14
Empiri, erfarenheter från fältet	15
Olikheter mellan Östkyrkan och Västkyrkan	17
Dopets väg eller ormens väg?	21
Undersökningsmetod för GT och NT	22
Judendomen i kristet perspektiv	23
Född i Betlehem	26
”Lärjungaskolan”	28
Urkyrkan	29
Skillnaden mellan religion och trons liv	31
Kyrkofäderna	32
Egypten	35
Kappadokien	36
Bibeltolkning	38
Kyrkan som koncilium	40
Filioque?	42
Katafatisk eller apofatisk teologi?	43
Fåret vid Skönadal	44
Kyrkan som kloster	45
Maximos bekännaren – en teolog?	47
Kloster i väst	48
Anafora	48
Kyrkan som institution	49
Urkyrkans Gudstjänst	50
Liturgin i den Koptisk Ortodoxa kyrkan	51
Liturgin i den Grekisk Ortodoxa kyrkan	52
Nattvarden	52
”Kyrkans väg” i tid och rum	53
Kyrkan som rörelse	54
Oasrörelsen	55
Taizé – rörelsen	55
Pilgrimsrörelsen	56
Sant liv i Gud	56
Kyrkan som kropp	58
Avslutningen	61
Tematisk avslutningsdiskussion	63
Epilog, pusslet läggs	66
Fältarbetet i bilder	68
Sammanfattning	71
Litteraturförteckning	72

Bildförteckning

Bild 1. Ritual eller teater?	10
Bild 2. En lång ”rit de passage”	12
Bild 3. ”Mikroskopet”	13
Bild 4. Vetenskapsträd	14
Bild 5. Väst-avvikelsen	17
Bild 6. Öst-avvikelsen	17
Bild 7. Prioriteringar	18
Bild 8. Släktskap i kyrkans värld	20
Bild 9. Trons liv	20
Bild 10. Religionens liv	20
Bild 11. Dopets väg	21
Bild 12. Ben Ezra Synagogan	24
Bild 13. Framtidens kyrka	25
Bild 14. Resan med bönen	31
Bild 15. Resan med Ordet	39
Bild 16. Insiktsprocessen	39
Bild 17. Vägen mellan två diken	43
Bild 18. Vägen mot Skönadal	44
Bild 19. Vägskäl	44
Bild 20. Fåret vid Skönadal	44
Bild 21. Lisas ”skrivhörna”	44
Bild 22. ”Ängen” i Psaltaren 23, GT	44
Bild 23. Gästbostaden	48
Bild 24. Eremitthyddan	48
Bild 25. Kyrkan i ”byn”	48
Bild 26. Jesus Kristus, ikonbild	48
Bild 27. Grekisk nattvard	52
Bild 28. Koptisk nattvard	52

Bild 29. Lunds Domkyrka	53
Bild 30. Nattvardsbordet i Dop – kapellet	53
Bild 31. Kyrkans resväg	53
Bild 32. Hinder	57
Bild 33. Paket	57
Bild 34. Känna Gud	57
Bild 35. Kyrkan som byggnad	58
Bild 36. Människan i Kristus	58
Bild 37. Det ”första” trädet	60
Bild 38. Den långa vägen Hem	60
Bild 39. Välkommen Hem!	60
Bild 40. Kungen på tronen	68
Bild 41. Kronan på Maria	68
Bild 42. Maria på tronen	68
Bild 43. Söndagsskolan	69
Bild 44. Lovsång	69
Bild 45. Barnens nattvard	69
Bild 46. Hundarnas nattvard	69
Bild 47. Hundvakt på kyrkogård	69
Bild 48. 1100 – tals kyrka	70
Bild 49. Pingstkyrka	70
Bild 50. Metodist – pingst	70
Bild 51. Liberiets program	70
Bild 52. ”Bruka Guds Ord”	70

Lisa Allbäck har tagit alla bilderna utom tre: 12, 28 och 41.
Teckningarna är också gjorda av Lisa Allbäck.

Inledning

Biskopen lägger handen på katekumenens huvud. Hon nämner hennes namn och välsignar den nya troende med orden: "Må dopets Gud vara med dig på alla dina vägar." Faderna har också gått fram. De har varit med på resan, till denna dag, sändningsmässan av stiftets katekumener i Lunds Domkyrka den 23 maj 2007.

Innan handpåläggningen hade mässan pågått en stund... Biskopen och de som skulle välsignas hade gått i procession in... alla hade sjungit psalm 197... och bitt bönen om förlåtelse... tackbön... Kyrie... Herre förbarma dig över oss... dagens bön... sjungit psalm 646 och lyssnat på läsning av Johannesevangeliet kap. 16: 12-15... textutläggning och stämt in i den apostoliska trosbekännelsen:

Vi tror på Gud Fader allsmäktig, himmelens och jordens skapare.
Vi tror ock på Jesus Kristus, hans enfödde Son, vår Herre, vilken är avlad av den helige Ande, född av jungfrun Maria, pinad under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begraven, nederstigen till dödsriket, på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda, uppstigen till himmelen, sittande på allsmäktig Gud Faders högra sida, därifrån igenkommande till att döma levande och döda.
Vi tror ock på den helige Ande, en helig allmänlig kyrka, de heligas samfund, syndernas förlåtelse, de dödas uppståndelse och ett evigt liv.¹

Jag följer med i allt som sker, men det har varit en lång väg dit. Jag minns hur det var för sju år sedan. Då var det mesta obegripligt och jag hade nyss börjat vandra dopets väg och ta emot nattvarden i tro. Jag delar nattvarden med alla här inne idag, men var finns den helige Ande? Efter sju år hade min tro förvandlats till hjärtats tro, den ursprungliga, men fanns den här idag? Varför känner jag mig ändå ensam, mitt bland alla dessa glada människor? Har jag fått en annan undervisning i "lärjungaskolan" än vad som ges i stiftets regi?

Biskopen i den koptiska kyrkan i El-Qussiah, Egypten, har bett mig leda svenskarnas del i julfirandet på Anafora. Det är den 24 december 2004 och jag har rest till "retreat-farmen" som ligger på vägen mot Alexandria, för att lära mig att "lyssna" och "vila i Herren". När klockan blivit åtta på kvällen sitter vi alla på små pallar i kyrkan, kvinnorna till höger och männen till vänster. Var och en har ett brinnande ljus bredvid sig och en stor kudde framför sig för att vila knäna på. Jag läser ur Lukasevangeliet på svenska och sjunger Stilla natt. Någon läser samma text på engelska och sjunger en engelsk julhymn. Så kommer turen till kopterna. De läser, ber och sjunger och vi lyssnar på dem. Allt är akapella, utan instrument. Vi delar bönen och sångerna. Den helige Ande känns närvarande, men ändå är jag en främling där. Vi får inte ta nattvard tillsammans.

Jag reser tillbaka till Egypten i september-oktober 2005. Då är jag volontär i köket på Anafora. Jag diskar i tre veckor gästernas disk och fördjupar mig samtidigt i den koptiska traditionen. Den senaste resan till Egypten sker året därpå, 22 oktober, 2006. Då är målet att studera arabiska i Cairo och bedriva research i Alexandria inför skrivandet av min D-uppsats. En av pjäserna på Alexandrias teaterfestival i februari 2007 heter "Born in Betlehem." En teatergrupp från Palestina presenterar den nuvarande situationen i sitt land och berättar om dagens kamp för att överleva i Betlehem när muren byggts. Den bibliska historien finns också med. Paralleller görs med tiden kring Kristi födelse och romartiden. Jag fick flera insikter: Jesus Kristus är kyrkan som kropp. Detta kyrkobergrepp har förändrats och budskapet med det, liksom pedagogiken.

¹ Werkström, Bertil, *Den svenska psalmboken antagen av 1986 års kyrkomöte*, 2000, i pärmens insida.

Syfte, avgränsning och frågeställning

Syftet med denna D-uppsats är att förklara **varför** det är kris i ”kyrkans hörna” idag.

Jag har valt att analysera ”kyrkans barndom” för att få svaren på mina frågor.

Ämnet religionsantropologi rotad i GT och NT lyfts fram som en möjlig väg för min analys. Huvudtemat är religionsförändring. ”Gränstid” är ”kristid”. Samhällsförändringen påverkar religionen och tvärtom. Jag använder mig själv som den krisdrabbade ”informanten”.

Uppsatsen *Kris i ”kyrkans hörna” – en jämförelse mellan öst och väst* innebär även en jämförelse i tiden. Jag behandlar perioden kring Kristi födelse fram till och med 600-talet, samt händelser som utspelar sig i nutid, 2000-2007 i Sverige och Egypten. Mitt fältarbete har skett i dessa två länder, men vid inläsning av historisk litteratur har jag romarriket och det bysantinska imperiet som fält. Inför presentation av min frågeställning vill jag citera Maximos, en munk, som levde omkring 580-662 e. Kr. Jag kommer senare att kritisera både hans teologi, som påverkat kyrkan i öst och kritisera väst-teologin som påverkat oss i Sverige.

Alla, oberoende av ras, språk, klass, kön och egendom, är skapade på nytt i Kristus. Alla mottar samma gudomliga fullhet, som inte tillåter att någon skillnad görs mellan dem. I kyrkan är ingen på något sätt skild från den andre, alla är blandade med och i varandra, så att Kristus är allt i alla och blir den gemensamma grund som gör att ingen kan förbli ovän med den andre...

Kyrkan är som människan...

Så är människan en kyrka...²

Den röda tråden i den historiska analysen kommer att vara kyrkobegreppet. Jag börjar med Urkyrkan. Därefter följer kyrkan som koncilium, kyrkan som kloster, kyrkan som institution, kyrkan som rörelse och avslutas med kyrkan som kropp, framtidens kyrka?

Jag använder jämförande metod för att se likheter och olikheter mellan öst och väst, då och nu. Frågorna jag vill besvara är följande:

- Är ämnet religionsantropologi utvecklingsbart?
- Hur och varför har kyrkobegreppet förändrats?
- Hur och varför har budskapet förändrats?
- Hur och varför har pedagogiken förändrats?
- Vad var det ursprungliga budskapet?
- Hur förmedlades detta budskap?
- Har förändringen varit olika i öst och i väst?
- På vilket sätt skiljer sig förändringsprocessen?
- Hur kan denna olikhet förklaras?
- Vilka konsekvenser har ”skilsmässan” mellan öst och väst fått för trons liv?
- Vad skiljer trons liv från religionens liv?
- Vad är hjärtats tro, den ursprungliga tron?
- Har kyrkan som institution eller rörelse någon framtid?
- Finns kyrkan som kropp idag?
- Kan teatern som form användas i framtidens pedagogik?

² Mases, Per, Björg Nordbö, Anne, *Jesus Kristus är densamme igår, idag och i evighet*, 2000, s. 57.

Det finns många böcker och en omfattande forskning bedrivs i ämnena kyrkohistoria och dogmatik inom religionsvetenskapens område. Som antropolog ser jag samma uppgifter i ett annat perspektiv. Mina frågor är annorlunda. Historikern beskriver **vad** som har skett, men ställer sällan frågan **varför**. Här följer ett exempel på ett problemområde.

Perhaps one of the most significant debates of this century among scholars of early Christianity is the extent to which it is appropriate to speak of 'orthodoxy' and 'heresy' before the Council of Nicaea (325 CE).³

Antropologi kommer av det grekiska orden a'nthropos, som betyder människa och logi'a, som betyder lära eller vetenskap.⁴ Antropologi betyder läran om människan.

Teologi kommer av de grekiska orden theos: Gud och logos: lära.

Den ursprungliga innebörden var "läran om Gud och de gudomliga tingen".⁵

Innebörden av begreppet teologi började i väst att förändras under 1800-talet, som en följd av upplysningstidens nya vetenskapsideal. Östkyrkan behöll den ursprungliga betydelsen.

Jag har studerat socialantropologi i Lund och religionsvetenskap i Göteborg.

I denna uppsats sker en kombination av dessa ämnen, vilket kallas för religionsantropologi.

Min uppsats kan ses som en introduktion i en alternativ form av religionsantropologi baserad på GT och NT. Fokus är trons liv, relationen mellan Gud och människan. Trons liv är "osynligt". Det är mycket svårt att undersöka eller beskriva det. Därför har jag utvecklat några förklaringsmodeller till min hjälp.

Traditionell religionsantropologi fokuserar ofta på religionens liv, riterna och den sociala dimensionen, det "synliga". Dessa två perspektiv kompletterar varandra och jag använder mig av båda i denna uppsats.

Begreppet religion behöver också en närmare definition. Ninian Smart beskriver i sin bok *The world's religions* 7 olika dimensioner av fenomenet religion.⁶

- The practical and ritual dimension *
- The experiential and emotional dimension *
- The narrative or mythic dimension
- The doctrinal and philosophical dimension
- The ethical and legal dimension
- The social and institutional dimension *
- The material dimension

När jag skall studera den kristna religionen, dess yttre struktur eller dess inre bör jag veta följande: Om jag frågar någon forskare eller en präst i någon av traditionerna kommer de alla att säga att de har den rätta historien om hur kristendomen formades eller den rätta tron som motsvarar originalet i Urkyrkan.⁷ Det gör det svårt att kritiskt granska den kristna religionen i öst och väst. Mitt grepp har varit att själv bli en del av först traditionen i väst och sedan lära känna traditionen i öst. Det är det empiriska materialet jag vaskat fram som ligger till grund för min analys och frågeställning.

³ McGinn, Sheila E, "Internal renewal and dissent in the early Christian world", 2000, s. 893.

⁴ Marklund, Kari, (red.), *Nationalencyklopedin 1*, 1989, s. 441.

⁵ Dahlström, Gil, (red.), *Bra Böckers lexikon 23*, 1982, s. 43.

⁶ Smart, Ninian, *The World's Religions*, 1998, s. 13 ff.

⁷ Smart, Ninian, 1998, s. 13.

I uppsatsen *Kris i "Kyrkans hörna" – en jämförelse mellan öst och väst* lyfts tre av Smarts dimensioner fram. De har markerats med en stjärna på föregående sida. Min analys skiljer sig från många andra då jag låter GT och NT vara den teoretiska basen istället för psykologi eller sociologi.

Antropologisk metod

Min metod var att börja ute i fält, i Alexandria, i Egypten, utan att ha läst i förväg hur religiösa institutioner bör undersökas. Den Koptiska kyrkan och den Grekisk ortodoxa kyrkan, som båda tillhör öst fanns där, liksom den Anglikanska kyrkan, som tillhör väst. Jag gick runt i staden och upplevde dess gatuliv, restaurangliv och kulturliv. Jag deltog i Gudstjänster och bönemöten och intervjuade några representanter för de olika traditionerna.

Jag tillbringade också mycket tid på Alexandrias bibliotek. Där kunde jag studera historisk litteratur från både öst och väst. Jag hade "Sverige-glasögon" på mig i Egypten. Hypotesen föddes i Alexandria när jag såg teaterföreställningen "Born in Betlehem".

10 mars, 2007 kom jag tillbaka till Sverige. Då hade jag vistats i Egypten i mer än fyra månader. Det blev en ny "kulturkrock" och jag såg på livet i Sverige med "Egypten-glasögon". Det tog lång tid att bearbeta intrycken, rita förklaringsmodeller och få till en struktur på uppsatsen. När jag i slutet av maj såg att enhet fanns mellan empiri och teori började jag att skriva.

Fältarbetet i Sverige gick till på samma vis som i Egypten. Jag besökte Gudstjänster, bönemöten och bibelstudiegrupper i Skövde och i Lund. Här besökte jag den Svenska kyrkan, Oasrörelsen samt Internationella metodistkyrkan och Pingstkyrkan. Jag gick på teater, talade med folk och läste litteratur från Universitetsbiblioteket i Lund.

Metoden jag beskrivit kallas för induktiv metod. Den utgår från empirin.

Vid redigeringen av texten har jag använt mig av deduktiv metod. Den utgår från teorin. Kombinationen av dessa två metoder kallas för "abduction".⁸

Antropologens dilemma vid induktiv metod är: Utgår jag från empirin påverkar det tolkningen av teorin. Det kan bli svårt att hitta passande teorier till sitt skrivande.

För forskningen inom många ämnen, som använder sig av deduktiv metod, är problemet ett annat. Att utgå från teorin påverkar tolkningen av empirin. Då anpassas empirin efter de teorier som finns och det blir lättare att få till en enhet. Men det kan vara en falsk bild som presenteras. Därför använder jag mig av både induktiv och deduktiv metod, men i olika steg i forskningsprocessen.

D-uppsatsen innehåller olika delar: Metodpresentation, teoretisk diskussion, empiri, historisk analys, bilder och avslutande diskussion. Det är tänkt att dessa "pusselbitar" skall bli en helhet och ge en bild av det "fält" jag studerat. Svaren på frågorna från s. 2 besvaras efter hand som ämnet avhandlas, men får sin slutgiltiga formulering i avslutningen. Pusslet läggs på slutet och frågan om **varför** det är kris i "kyrkans hörna" får sitt svar till sist.

⁸ Pelto, Pertti J, Pelto, Gretel H, *Anthropological Research the Structure of Inquiry*, 1988, 252 ff.

Jag vänder mig nu till en antropolog som har studerat religionen som fenomen och utarbetat metoder för att kunna avslöja dess struktur. Evans-Pritchard var verksam som professor i socialantropologi i Oxford, England, vid mitten av 1900-talet.

The people who live in any society may be unaware, or dimly aware, that it has a structure. It is the task of the social anthropologist to reveal it.⁹

Hela samhällsstrukturen innehåller flera mindre strukturer eller system. Det kan vara släktskapssystemet, det ekonomiska systemet, det religiösa systemet och det politiska systemet.¹⁰ Varje system har institutioner. Äktenskapet, banken, kyrkan och riksdagen kan vara institutioner i den svenska samhällsstrukturen. Dessa institutioner har funktionen att vidmakthålla strukturen, så att kaos undviks.

Jag har valt att analysera det kristna religiösa systemet i Sverige och Egypten och granskar därför dess institution, kyrkan. Kyrkans historia, dess pedagogik och budskap undersöks för att kunna förklara dagens förändringar och därmed avslöja maktstrukturen. Jag vill också ta reda på om maktstrukturen hindrar trons liv att utvecklas.

Att se på en social aktivitet i en kontext för att få den förklarad är också typiskt för antropologens sätt att arbeta. Att jämföra samhällen med varandra ingår även i metoden.

The social anthropologist aims also at showing, by comparing one society with another, the common features of institutions as well as their particularities in each society. He seeks to show how some characteristics of an institution or set of ideas are peculiar to a given society, how others are common to all societies of a certain type, and how yet others are found in all human societies-are universals.¹¹

Evans-Pritchard är fokuserad på funktionen av de religiösa yttringar han undersöker. Han vill utifrån empirin skapa abstraktioner, en universell teori. Även filosoferna på 1700-talet var mer intresserade av de institutioner som skapats av iroqueserna och andra naturfolk, än av de institutioner som fanns i det medeltida England.¹² Under läsning av Evans-Pritchard m.fl. har jag upptäckt följande: Antropologen tog över filosofens arbete att designa en ny verklighet baserad på den empiriska erfarenheten och sedan presentera teorin som universell. Risk finns att teorin blir det viktigaste och empirin, det upplevda fältarbetet, kommer i skymundan. De antropologer som kommer efter och läser dessa abstrakta universella teorier kan bli färgade av dessa inför sitt eget fältarbete. Det påverkar i förlängningen undersökningens resultat.

Man menar nämligen att forskaren, som ju själv helt eller delvis utgör instrumentet, kan inkorporera stereotyper, fördomar eller förutfattade meningar och således befästa sådana om han/hon läser på vad andra forskare och lekmän tidigare sagt och gjort i ett område. Därigenom skulle man kanske förbise eller rent av inte notera vissa nya upptäckter. Man bör gå neutral och "nollställd" in i forskningsfältet ifråga, hävdas det. Andra förespråkar en måttlig, endast orienterande beläsenhet i området.¹³

Backman presenterar den kvalitativa forskningsprocessen och dess fallgropar. Individerna ingår i en subjektiv omvärld sett ur ett kvalitativt perspektiv. Många samhällsvetenskapliga undersökningar är kvalitativa och använder en induktiv metod.¹⁴ Antropologin räknas dit.

⁹ Evans-Pritchard, E.E., *Social Anthropology*, 1967, s. 20.

¹⁰ Evans-Pritchard, 1967, s. 20.

¹¹ a.a. s. 123.

¹² a.a. s. 124 f.

¹³ Backman, Jarl, *Rapporter och uppsatser*, 1998, s. 51.

¹⁴ Backman, 1998, s. 47 f.

Historisk antropologi har också varit till hjälp i min analys. Kajsa Ekholm Friedmans artikel, om bronsålderskulturens kollaps omkring 1200 år f. Kr, beskriver de långa cykler som finns i formandet och upprättandet av en kultur och ett ekonomiskt system.¹⁵ Detta tänkande har jag överfört till religionens område.

My preliminary assumption is that collapse is best explained as an aspect of development, that is, as a consequence of the development process that preceded it, not as something new, an externality with respect to that process. This is especially important to keep in mind given the obvious role played by invasions from peripheral areas.¹⁶

Ekholm Friedman är ute efter att förklara varför bronsålderskulturen i Östra Medelhavsområdet och Mellanöstern kollapsade.¹⁷ Jag använder mig av denna teori när jag skall förklara "religionsupplösningen" i Västkyrkan i dag. Jag anser att orsaken till dagens problem finns med sedan bildandet av den kristna religionen. Utvecklingen har varit olika i väst och i öst. I Östkyrkan sker idag en "trosupplösning". Min historiska analys skall lyfta fram de olika aspekter som har haft betydelse för förändringen.

Religionsantropologi enligt Fiona Bowie presenteras nu.

Boken *The Anthropology of Religion an Introduction* är kursbok på grundnivå och presenterar ämnets historia och den fenomenologiska traditionen som är den teoretiska basen för många religionsantropologer i västvärlden idag.¹⁸

Filosofen Edmund Husserl (1859-1938) räknas som grundaren av den fenomenologiska rörelsen.

He is best known within the social science and religious studies for developing the methodological practice of epoche (a Greek word meaning to "check" or "cease"). In effect what Husserl suggested was that instead of concerning ourselves with the question of whether or not something is true or actually exists, we should "bracket out" or "put in parentheses" what cannot be demonstrated or proved.¹⁹

Detta synsätt gör det möjligt att tolka en religiös text eller en trosuppfattning med ett minimum av kommentarer eller dömande. Genom att anta Husserls metod har religionsforskningen skilt sig från teologin, som var den tidigare grunden.²⁰

Därför heter ämnet religionsvetenskap vid Göteborgs Universitet och inte teologi.

Flera antropologer är kritiska. De anser att antropologi är en vetenskap som baseras på empiriska fakta och är rationell precis som naturvetenskapen.²¹ En av den skarpaste kritiken kommer från James Lett som har skrivit en lärobok i religionsantropologi.

Anthropologists have an intellectual and ethical obligation to investigate the truth or falsity of religious beliefs.²²

Jag håller mig till James Lett attityd i min analys av den kristna religionen. Men jag är inte kritisk till den kristna tron, tvärtom, den lyfts fram och "dammas av" med hjälp av GT och NT som teoretisk bas. Jag återvänder till tiden före Husserl i det avseendet.

¹⁵ Ekholm Friedman, Kajsa, *Structure, Dynamics, and the Final Collapse of Bronze Age Civilizations in the Second Millennium B.C.* 2005, s. 51.

¹⁶ Ekholm Friedman, 2005, s. 51.

¹⁷ ibid.

¹⁸ Bowie, Fiona, *The Anthropology of Religion an Introduction*, 2006, s. 4 f.

¹⁹ Bowie, 2006, s. 5.

²⁰ a.a. s. 4 f.

²¹ a.a. s. 5.

²² a.a. s. 6.

Religionsantropologi, teori

Jag har valt ut ytterligare fyra antropologer och en etnolog som sysslat med att undersöka religion i någon form och som därför kan vara representanter för religionsantropologin. De finns alla med i Bowies bok *The Anthropology of Religion an Introduction*. Ninian Smart har redan nämnts.²³

Clifford Geertz är en amerikansk antropolog som ser på religion ur ett symboliskt perspektiv. Den traditionen fokuserar på vad religionen representerar och ser på riter och handlingar som metaforer av det sociala livet.²⁴ Geertz undersöker inte vad religionen vill förklara om människans relation med Gud, kosmos eller andevärlden.

Geertz anser att det inte är forskarens uppgift att analysera en eventuell gudomlig intervention i människornas vardag för att skapa tro.²⁵

However, though any religious ritual,...involves this symbolic fusion of ethos and world view, it is mainly certain more elaborate and usually more public ones, ones in which a broad range of moods and motivations on the one hand of metaphysical conceptions on the other are caught up, which shape the spiritual consciousness of a people. Employing a useful term introduced by Singer, we may call these full-blown ceremonies "cultural performances" and note that they represent not only the point at which the dispositional and conceptual aspects of religious life converge for the believer, but also the point at which the interaction between them can be most readily examined by the detached observer...²⁶

Detta synsätt på religionen, som ett uttryck för kulturen, eller som ett kulturellt system mer likt teateruppträdanden har fått kritik från många håll i forskarvärlden. Kanske är det Geertz egen syn på religion som uttrycks. För honom har den bara symbolisk betydelse. Det finns inom kyrkan i väst idag en tendens att tolka riterna dop och nattvard symboliskt. Den sakramentala synen, det heliga och den mystiska dimensionen finns ännu kvar i Östkyrkan. Jag återkommer till frågan.

Mary Douglas föddes i England 1921 och läste antropologi i Oxford. Douglas fältarbete hos Lele i Central Afrika blev basen för hennes teorier om klassificeringssystem och anomalier. Som katolik använde hon sig också av Bibeln i sina analyser. Både Evans-Pritchards stuktur-funktionalism och Claude Le'vi-Strauss strukturalism ingår som bas i Douglas reflektioner kring sociala institutioner och religionen.²⁷

I boken *Purity and Danger an Analysis of the Concepts of Pollution and Taboo* finns ett kapitel där ätförbudet i tredje Mosebok kapitel 11 i GT ses som exempel på taboo.²⁸

Och HERREN talade till Mose och Aron. Han sade: Säg till Israels barn: Detta är de djur som ni får äta bland alla fyrfotadjur på jorden: Alla de djur som har helt kluvna klövar och som idisslar får ni äta. (3 Mos 11: 1-3)

Douglas beskriver förbudet som sedan följer som "abnorminations". Hon frågar sig: Varför är kamelen och haren oren? Varför är grodan ren men musen oren? Varför listas vissa djur tillsammans? Vad har de gemensamt? Douglas hypotes är att orenheter inte är en isolerad företeelse. Det kan bara finnas där det finns ett systematiskt system som förklarar.

²³ Bowie, 2006, s. 21.

²⁴ Bowie, 2006, s. 20.

²⁵ Geertz, Clifford, *Religion as a Cultural System*, 2005, s. 76.

²⁶ Geertz, 2005, s. 76.

²⁷ Bowie, 2006, s. 40.

²⁸ Douglas, Mary, *Purity and Danger an Analysis of the Concepts of Pollution and Taboo*, 1988, s. 41.

Begreppen "boundaries", "margins", "internal lines" och "rituals of separation" nämns.²⁹ Mary Douglas letar efter svar och försöker tolka texten först med filosofins hjälp, men där finns inga svar. Tillslut refererar hon till en annan Bibeltext (5 Mos kapitel 6: 6-9). Den texten handlar om Ordets helighet, men Douglas missar den betydelsen i sin tolkning.

If the proposed interpretation of the forbidden animals is correct, the dietary laws would have been like signs which at every turn inspired meditation on the oneness, purity and completeness of God. By rules of avoidance holiness was given a physical expression in every encounter with the animal kingdom and at every meal. Observance of the dietary rules would thus have been a meaningful part of the great liturgical act of recognition and worship which culminated in the sacrifice in the Temple.³⁰

Min kommentar till denna undersökningsmetod av en GT-text är:

Ordet är helig mark och kan inte behandlas hur som helst. Människokroppen är också helig mark. Mary Douglas bryter mot heligheten vid sin analys av Ordet och mot den heliga kroppen när den tolkas symboliskt. Koncepten renhet och helighet kan inte förklaras med ett intellektuellt resonemang. Rubriken på boken *Purity and danger*, stämmer väl med det skriftlösa samhälle Douglas mött i Afrika, men den judiska traditionen har en "Torah-fromhet" som reglerar hur Ordet blir läst i samband med bön.

Även den kristna traditionen har en "Torah-fromhet" inbyggd som reglerar bibelläsningen.

Roy Rappaports bok *Ecology, Meaning and Religion* utvecklar teorin om olika kosmologiers förmåga att förse människorna med vad de behöver både materiellt och på ett värderingsplan utan att förstöra sin omgivning.³¹

An "irrational" view of the world as peopled by spirits may be more adaptive than a "scientific" view that sees the world in mechanistic terms. The key, for Rappaport, is the degree of respect engendered by a particular model, and whether it is capable of investing an ecosystem with a significance and value beyond itself. A Western economic model of the world as seen by the IMF, for instance, contrasts strongly with that of the Ituri Pygmies of Central Africa.³²

Jag refererar också direkt ur boken. Kapitlet heter "On Cognized Models".³³ Rappaport ser att det finns en skillnad i mening mellan olika modeller, världsåskådningar. Vissa lägger sin mening i det "högre systemet", där det finns frihet, glädje, kärlek, de mer abstrakta målen. Andra värderar "det lägre systemet" mer. Att tjäna pengar, samla på ting och bygga hus blir det som ger mening i tillvaron. Rappaport jämför traditionella samhällen med det moderna och globala systemet.

We are led here to consider differences in the ways in which knowledge – the medium of meaning - is conceived and organized in traditional and modern societies. Generalizations concerning such matters can be no more than approximate but our discussion has suggested that among tribal peoples and in archaic civilizations sacred knowledge was ultimate. I have already indicated that by "sacred knowledge" I refer to postulates in their nature neither verifiable nor falsifiable but nevertheless taken to be unquestionable because mystically known or because ritually accepted (Rappaport 1971b; and "The Obvious Aspects of Ritual").³⁴

²⁹ a.a. s. 41.

³⁰ Douglas, 1988, s. 57.

³¹ Douglas, 1988, s. 109 f.

³² a.a. s. 110 f.

³³ Rappaport, Roy A, "On Cognized Models", 1979, s. 128.

³⁴ Rappaport, 1979, s. 129.

Jag upplever en ”kulturkrock” i mötet med det sätt varpå flera antropologiska teorier och metoder analyserar den kristna religionen. Det känns som skilda världar som inte kan kommunicera. Kanske kan religionsantropologi utvecklade överbrygga gapet mellan den moderna och den traditionella religiösa modellen.

Rappaport förklarar i sin text ”The obvious aspects of ritual” att ritualen inte är symbolisk enbart. Ritualer är enligt Rappaport formella, repeterande och sker vid vissa tidpunkter och vid vissa tillfällen under året eller vid vissa omständigheter som kräver en ritual. Någon måste genomföra ritualen inför en grupp.³⁵ Rappaport beskriver ingående olika aspekter av ritualen, men jag går vidare till att presenterar termen ”rit de passage”.

The term ”rite of passage” is often used to refer to ”life cycle” or ”life crisis” rituals, concerned with a change of status in the lives of individuals and groups. Rituals surrounding birth, initiation, marriage, and death would be example of these life crises rituals.³⁶

Arnold van Gennep (1873-1957) har gett termen en vidare betydelse. Han tog också med festivaler, alla typer av offer, pilgrimsresor, allt religiöst eller sekulärt beteende som innehåller de tre stegen: Separation, förvandling och återinförande.³⁷

Varje steg har sin egen typ av ritual. Den första ritualen skall visa att personen lämnar sitt gamla sammanhang och bandet med det livet klipps av. Det andra stadiet utmärks av ett ”betwixt and between” tillstånd. Normala beteenden överges tillfälligt. Det kan vara ett kaotiskt tillstånd där personen inte är hemma någonstans. Det tredje stadiet markeras av en ritual som återinsätter individen i ett socialt sammanhang och ett liv under ordnade förhållanden, men den människan har förvandlats på vägen.³⁸

Ett annat uttryck som Gennep använder är preliminal – liminal – postliminal. Giftermålet är ett exempel som presenteras i Bowies bok. Då är förlovningen mellanstadiet, liminal. Vigseln i kyrkan är postliminal, det tredje stadiet, återinförandet i ett nytt sammanhang som gift.³⁹

For groups, as well as for individuals, life itself means to separate and to be reunited, to change form and condition, to die and be reborn. It is to act and to cease, to wait and to rest, and then to begin acting again, but in a different way. And there are always new thresholds to cross: the threshold of summer and winter, of a season or a year, of a month or a night; the thresholds of birth, adolescence, maturity, and old age; the thresholds of death and that of the afterlife – for those who believe in it...Our interest lies not in the particular rites but in their essential significance and their relative positions within ceremonial wholes – that is, their order...The underlying arrangement is always the same. Beneath a multiplicity of forms, either consciously expressed or merely implied, a typical pattern always recurs: *the pattern of the rites of passage*. (van Gennep, 1977, pp.189-91)⁴⁰

Jag har haft användning för Genneps modell för att förklara de olika stegen i min egen ”resa” från sökare via den kristna religionen för att till slut börja leva trons liv utan religionens ”inblandning”. Jag har valt att kalla min ”resa” eller ”utveckling” på trons område för en lång ”rit de passage” eftersom den sträcker sig över mer än sju år.

³⁵ a.a. s. 175 f.

³⁶ Bowie, 2006, s. 147.

³⁷ Bowie, 2006, s. 147.

³⁸ a.a. s. 149.

³⁹ a.a. s. 150.

⁴⁰ Bowie, 2006, s. 152.

För mig var det preliminala stadiet ”familjeidentifikation”. Det liminala stadiet upplevde jag som en ”religionsidentifikation”. Jag var ”betwixt and between”. Det var också ett kaotiskt tillstånd där de gamla värderingarna hade gått i soptunnan och de nya hade ännu inte börjat gälla fullt ut.

Det postliminala stadiet är för mig en ”Kristusidentifikation”. Jag hoppas kunna börja ett normalt liv igen, men förändrad.

Flera ”passager” har skett på vägen samt två stora ”uppbrott”. Vid första uppbrottet lämnade jag mina föräldrars sammanhang och mitt jobb.

Vid andra uppbrottet lämnade jag kyrkan som institution och rörelse.

Jag ”konverterade” in i ”kyrkan som kropp”. Jag återkommer till att beskriva skillnaden.

Konceptet ”ritual as performance” har jag också haft användning för i min analys. Bowie nämner flera antropologer som utvecklat denna teori. Richard Schechner, som påverkats av Victor Turner, gör en uppställning där han skiljer på rit och teater.⁴¹

Whether a performance is to be classified as ritual or as theater depends (according to Schechner) on its context and function. At opposite ends of a continuum we have “efficacy” (the ability to effect transformations) and “entertainment.” If the purpose of a performance is to be efficacious then the performance is a ritual. If the purpose is to entertain, then it is theater, although no performance is purely one or the other. Both efficacy and entertainment are associated with other facets of performance, which Schechner (1994, p.120) sets out in figure 6.1.⁴²

“Efficacy” betyder förmågan att kunna producera det resultat som önskas.⁴³ ”Entertainment” syftar på ett uppträdande vars mål är att underhålla en publik. Jag översätter figuren i Bowies bok till svenska termer, men behåller de båda rubrikerna i sin originalform.⁴⁴

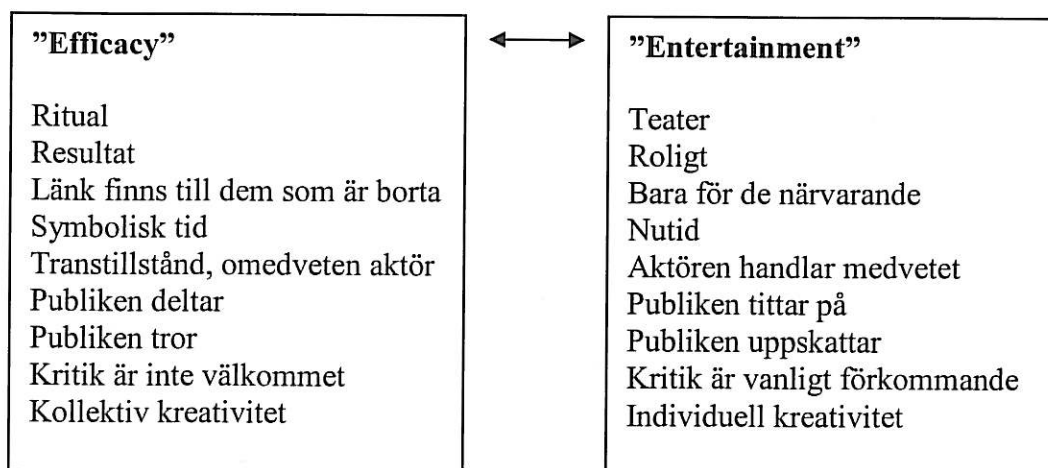

Bild 1. Ritual eller teater?

⁴¹ Bowie, 2006, s. 145 f.

⁴² a.a. s. 145 f.

⁴³ *Longman Dictionary of Contemporary English*, 1995, s. 442.

⁴⁴ Bowie, 2006, s. 146.

Jag behöver lägga till betydelseaspekten. Tolkningen av den text som läses har betydelse för om ritualen skall räknas som en ritual eller inte. Om inte de församlade tror eller deltar kan ritualen, en Gudstjänst, förvandlas till religiös underhållning. Resultatet uteblir. Gemenskapen blir ytlig och länken till dem som är borta upprättas inte. Tiden blir nutid endast. Det blir individuell kreativitet istället för kollektiv. Förvandlingen av de närvarande äger inte rum.

Alla återvänder hem till sist mer eller mindre oberörda. Kritik sker i smyg. Helighetsaspekten, respekten för dem som utför ritualen och det rummet som det sker i saknas. Rummet upplevs som en scen eller en biosalong.

Detta är mina reflektioner, en kritisk granskning av flera Gudstjänster i Sverige 2000-tal. Ritualen har därmed förvandlats till teater. Den har inte längre den ursprungliga betydelsen. Då är "religionsupplösning" möjlig. Sekulariseringen är total och krisen är ett faktum.

Begreppet "synkretism" behöver också förklaras innan jag går vidare. Det grekiska ordet *syn* betyder "med" och *krasis* betyder "blandning". Synkretism betyder blandning av två eller flera element.⁴⁵

Bowie tar upp Sydamerika som ett exempel på religiös synkretism. Det är ett väldokumenterat faktum att Katolska kyrkan i Sydamerika har accepterat att blandas med den ursprungliga kulturen. Det har skett en mix mellan den kristna tron och förkristna ritualer.⁴⁶

Jag har i min studie upptäckt att blandning av "kulturliv" av västkaraktär och "trons liv" blir en synkretism som kan benämnas med termen "religionens liv". Blandar jag "kulturliv" av östkaraktär med "trons liv" får jag ett annat slags "religiöst liv".

Katolska kyrkans skolastiska lära är ett exempel på blandning mellan filosofi och GT och NT-texter. Svenska kyrkan har flera traditioner som kan härledas till förkristen tid inom det liturgiska årets cykel. Julfirandet är en mix.

Motsatsen finns också, "anti-synkretism". Bowie nämner Kogi i norra Colombia som trots möten med missionärer i 500 år ännu inte övergått till kristendom.⁴⁷

På samma sätt avskilde sig judarna kring åren 1850-1700 f. Kr. när de blev kallade att bli ett "utvalt folk".⁴⁸ De fick inte blanda sig med andra kulturer. Det är först på senare tid som de har assimilerats i olika grad med de folk de levte hos. En typ av synkretism finns även där. Dessa fenomen är viktiga att ha i minnet vid läsning av uppsatsen.

Min "resa" som beskrivits tidigare i termer av "rit de passage" kan också beskrivas som ett Exodus, 2 Mos. Jag har lämnat det invanda "kulturlivet" för att likt en ökenvandring vara "betwixt and between" och under den tiden skolas in i det "religiösa livet" först i väst och sedan i öst. Till slut kommer jag till Israel, det heliga landet. Jag inkorporeras i ett nytt sammanhang, "kyrkan som kropp" och får del av ett nytt liv som skiljer sig från de två föregående. På vägen har allt som kan vara synkretism försvunnit. Jag är inte längre en mix av kultur och tro. Trons liv gäller uteslutande, "anti-synkretism" är ett faktum.

Resan har skett i det "inre" främst. Både kropp, själ, hjärta och sinne har påverkats, vilket lett till förändring i attityd, värderingar, prioriteringar och beteenden = "Personlighetsförändring".

⁴⁵ Bowie, 2006, s. 252.

⁴⁶ a.a. s. 253.

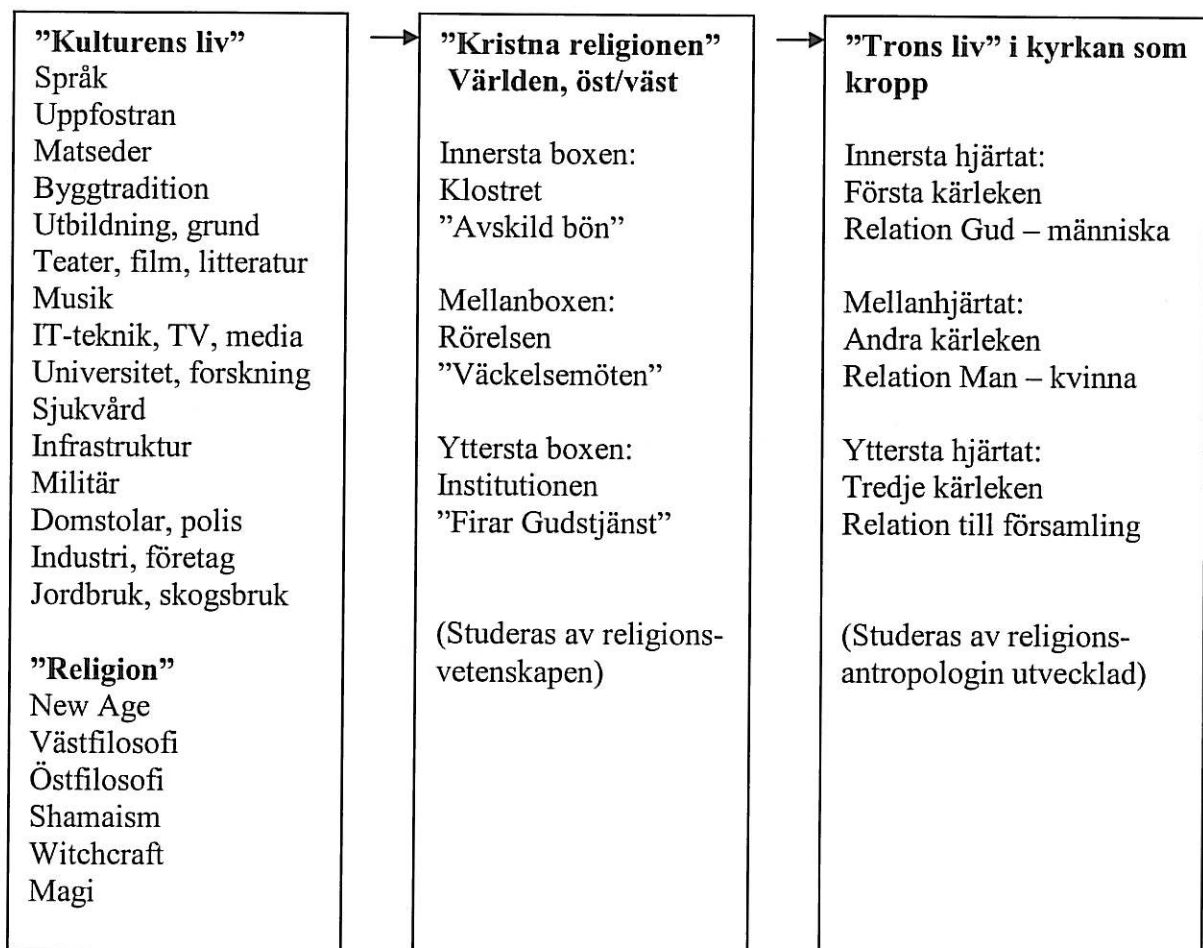
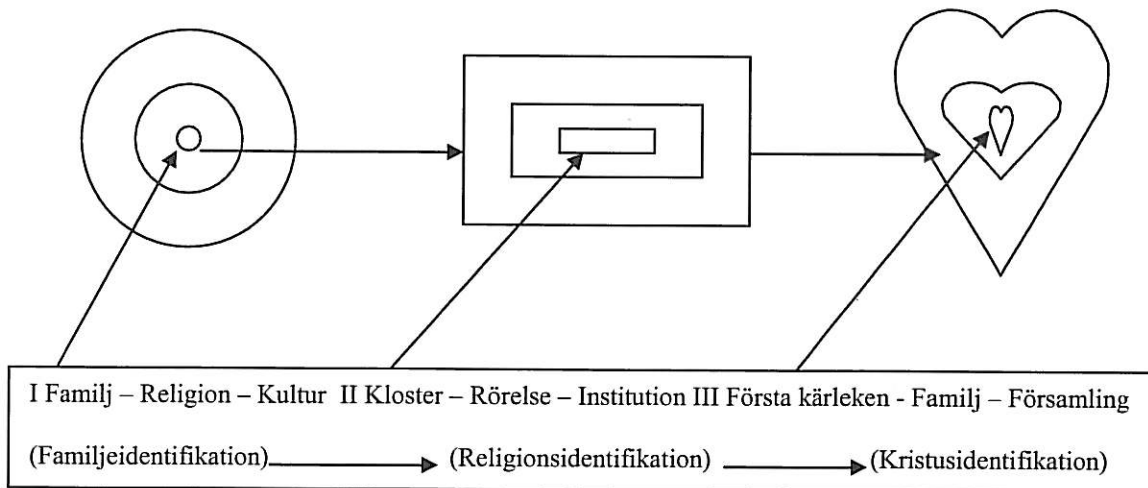
⁴⁷ Bowie, 2006, s. 253.

⁴⁸ Harris, Stephen L, *Understanding the Bible*, 2003, s. 45.

Religionsantropologi, utvecklad

Bild 2. En lång "rit de passage".

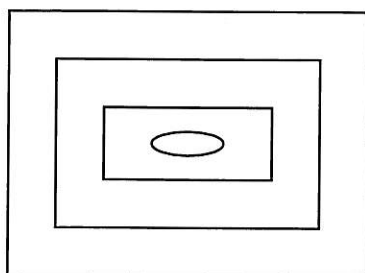
Watchman Nees bok, *Den kristnes frigörelse*, presenterar en teori som kan passa in i detta sammanhang. Nee föddes i Kina och började sin väg mot ett kristet liv år 1920. Han skrev för sitt eget folk och använde en speciell terminologi som är ovan för oss. Watchman Nee delar upp människan i tre ”delar”.⁴⁹

Den invärtes människan är Anden. Den utvärtes människan är själen och den allra yttersta människan är kroppen. Nee hävdar att den utvärtes människan, där själen styr, måste krossas helt innan den invärtes människan kan frigöras, så att Anden kan styra över både kropp och själ.⁵⁰

Målet för ”omdaningen” är att människan skall bli formbar i ”Guds hand” och sluta göra motstånd eller gömma sig.⁵¹ Det är en tuff skola som Nee presenterar. Kanske är det därför så få väljer den.

Kristi kropp lever på samma sätt som vår fysiska kropp. Det behövs inte, att en rådsamling sammankallas för att besluta en sak. Det är inte heller något behov för långa diskussioner om vad som skall göras, utan det är så, att alla lemmarna helt naturligt, har en gemensam känsla, och den känslan ger uttryck åt kroppens avsikt, och vad som betyder ännu mera är att detta också uttrycker huvudets avsikt. Huvudets avsikt lär man känna genom kroppen. Efter det att vår utvärtes människa har blivit krossad, börjar vi att leva ett liv i kollektivt medvetande i samband med Kristi kropps lemmar.⁵²

Watchman Nees beskrivning stämmer väl överens med de erfarenheter jag haft på min ”resa” från ”kulturens liv”, där jag var helt intellektstyrd eller känslostyrd, genom de tre boxarna, där ”omdaningen” tog plats, för att till slut börja leva ett liv styrt av Anden, utan den yttre människans hinder. I min modell på föregående sida finns Anden i det innersta hjärtat.

”Mikroskopet”

Ovalen längst in är religionsantropologi, utvecklad. Den kan fokusera på ”trons liv”, det osynliga.

Innersta rektangeln är historisk antropologi och traditionell religionsantropologi.

Mellan rektangeln är socialantropologins plats och religionspsykologins.

Sociologi och psykologi finns i denna bild i den yttersta rektangeln.

Bild 3. ”Mikroskopet.”

⁴⁹ Nee, Watchman, *Den kristnes frigörelse*, 1969, s. 7.

⁵⁰ Nee, 1969, s. 7.

⁵¹ a.a s. 78.

⁵² a.a. s. 81.

Ämnens funktion och begränsning

Religionsantropologin som presenteras i Bowies bok är rotad i psykologi men har sociologisk kontakt. I den formen kan ämnet studera "religionens liv", det synliga.

Religionsantropologi, utvecklad, är rotad i GT och NT men har historiekontakt. Denna variant kan studera "trons liv", det osynliga.

Socialantropologi gör jämförelser i "rummet". Olika kulturer jämförs som finns idag.

Historisk antropologi gör jämförelser i "tiden". Olika epoker undersöks, kulturer som inte längre finns kvar, t.ex. bronsålderkulturen 1200 f. Kr.

Att jämföra Svenska kyrkan och den Koptiska kyrkan idag är socialantropologins fält.

Historisk antropologi jämför romartiden och 2000-tal e. Kr.

För att nå djupet och kunna göra en jämförelse mellan traditionerna i öst och i väst behöver jag kombinera historisk antropologi med socialantropologi.

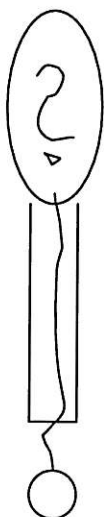
För att kunna undersöka "kyrkan som kropp" behöver jag utveckla nya modeller och underökningsmetoder i ämnet religionsantropologi. "Kyrkan som kropp" har funnits, en kort tid, kring 100 e. Kr. Den finns kanske i Kina idag? Det är ett nytt forskningsfält.

Min uppsats vill beskriva vad som har hänt med kyrkan på dess "resväg" från öst till väst och från Urkyrkans dagar till våra dagar. Frågor om trons ursprung, förändring och upplösning kan få en förklaring. Även religionsbildning, religionsförändring och religionsupplösning kan studeras.

Val av ämne i rotsystemet påverkar teoribildningen och i förlängningen tolkningen av det empiriska materialet och därmed svaret på frågorna.

Vilka frågor som ställs påverkas också av "rotsystemet". Psykologi, sociologi eller GT och NT ger olika ingångar i ämnet. Begreppet "religion" kan också få olika betydelser.

Varje fältarbete är unikt. Antropologen bör veta vilken kombination av ämnen som är mest lämpade för sin undersökning. Jag har gjort mitt val och det fick konsekvenser för teoribildning och påverkar hela uppsatsen rakt igenom. Jag har gjort ett "experiment". Alla ämnen är utvecklingsbara, även religionsantropologin, är min slutsats.

Rotsystemet för mitt arbete är GT/NT. Tolkningsprocessen av Ordet har skett före läsning av annan litteratur. Religionsantropologi, utvecklad, har bidragit med frågorna och teckningar. Historisk antropologi var till hjälp vid den historiska analysen. Socialantropologins bidrag är metod i fält. Flera teorier är hämtade från traditionell religionsantropologi.

Bild 4. Vetenskapsträd.

Empiri, erfarenheter från fältet

De sitter runt elden i var sin korgstol.

Alla har redan presenterat sig och berättat något om sin kristna tro och sin bakgrund, när jag slår mig ner. De flesta som sitter runt elden i kväll är fransmän. De har följt sin ledare, en dominikanermunk, hit till en retreat på den egyptiska landsbygden. Här får de träffa den koptiska munken och biskopen som startat Anafora tillsammans med en svensk kvinna. Hit kan folk komma från hela världen och ta del av den koptiska kristna traditionen. Många kommer, vissa i hyrda turistbussar, andra i egna bilar eller som jag, ensam med lokal buss och taxi. Vid min förra vistelse på Anafora var jag volontär. Denna gång behöver jag inte jobba här, bara vara.

Några kopter sitter också runt elden. Den franske munken har många frågor till dem. Han pratar mest av alla. Vi andra lyssnar. Jag börjar prata med den franska kvinnan bredvid mig för att finna ut något om vad som pågår. Hon presenterar mig och jag får en chans att säga något.

Tillslut blir det jobbigt för en av kopterna, han klarar inte att redogöra för ämbetssynen i den koptiska kyrkan och skillnaden mellan diakonen i öst och i väst. Jag rycker in och svarar munken och förklarar att i den koptiska kyrkan är diakonen lekman, inte vigd. Men prästen är vigd och ofta gift, men biskopen måste vara en munk.

Jag fortsätter med att redogöra för det svenska systemet som tillåter kvinnliga diakoner och kvinnliga präster. De måste vara vigda för att få arbeta i kyrkan. Fransmannen lyssnar intresserat och kopten ser lättad ut. Kopten, som är veterinär, godkänner min förklaring.

Dominikanermunken hade beordrat tystnad för alla under måltiderna, något som de själva inte brukade bry sig om. För oss var måltiderna ett tillfälle att samtals vid efter en lång arbetsdag eller en lång dag i avskildhet och tystnad. När bandspelaren sattes på med den liturgiska koptiska musiken då betydde det tystnad. Hela Anafora-gänget böjde sig för den tillfälliga nyordningen. Alla klarade detta utom jag. Jag fick de andra att skratta och saboterade därmed tystnaden. Jag led av att inte kunna prata med svenskarna som satt bredvid mig. Tillslut kom jag in i ett tillstånd av djup bön och glömde både tid och rum. Alla gick men jag satt kvar...

Varje gång jag varit på Anafora, skild från mitt vanliga sammanhang, utkastad i ökensanden, hände det märkliga ting i det inre livet. Det andliga livet blev mera märkbart och jag kunde börja känna skillnad på "andarna", det falska, som förmedlade fel känslor eller tankar och den sanna, som är kärlek. Ett sådant tillstånd, som jag upplevde efter måltiden, av absolut vila och badande i kärlek kallar jag för nåd.

En kväll hoppade jag över den gemensamma bönen och sången i kyrkan. Jag gick in i min egen gästlägenhet och satt i skydd under myggnätet. Där i min ensamhet, fick jag uppleva en andlig gemenskap, som vida översteg alla andra gemenskaper jag varit med om i kyrkan. Jag förstod att det var relationen med Herren som var målet inte relationen med dem jag mötte på dagarna.

Hela veckan var som en "rit de passage". Plötsligt hade jag gått "över Jordanfloden", en mycket svår passage i en kristen människas liv. Jag är 37 år och 11 månader, ännu "dimly aware". Först flera veckor senare förstår jag vad som hände. Jag behöver inte resa till Anafora mer. Jag har nått "kärlekens land" och hjärtats tro blev min, den ursprungliga. Jag hade gått "dopets väg". Det är "kärlekens väg". Den leder hem.

Bönens hus i Skövde har samlat en trogen skara bedjare, som med sin bön skall bereda vägen för det stora Oas-lägret i juli 2007. Då kommer flera tusen hit för undervisning, bön och lovsång. Det är mitt andra besök i denna bönegrupp, några känner igen mig.

Något är annorlunda denna gång. En man står på scenen med keyboard framför sig. Han skall leda lovsången. Han tillhör det nystartade lovsångsnätverket och bjuder in oss alla till pingstkyrkans möte 6 juni, som kallas för "heaven". Plötsligt tar sången över bönen och känslorna rörs upp. Jag vägrar att följa de andra, som står upp med sträckta händer eller går runt i cirkel. Jag sitter på min stol och gråter.

Denna form av tillbedjan var visserligen känd för mig, men jag hade väntat mig något annat idag, en stillsam bibelstudie och bön.

Här finns känslornas tro. Jag har också varit där, men nu är jag annorlunda. Jag ber tyst för mig själv, Kyrie Eleison, Herre förbarma dig över oss, och hoppas att jag inte tar skada här inne. Det är andra andar i luften, inte sanningens och enhetens ande, den som framkallar kärlek mellan oss. Jag känner mig utanför. Från mig kommer orden:

När människorna inte längre tar emot kärlek från Jesus Kristus, Herren, då stängs vägen till Fadern. De lyssnar, men ingen kommenterar detta. Orden glider förbi. Jag känner ett motstånd i luften. Att tala om den Treenige Guden, som den ortodoxa kyrkan tror på, är inte ok härinne.

I den ortodoxa kyrkan i öst är Gudsuppfattningen både transcendent och immanent på samma gång. Gud är både långt borta, onåbar och ofattbar och närvarande här och nu i människans kropp. I Pingstkyrkan och nya väckelserörelser är Gud immanent, uteslutande.

I väst, Svenska kyrkan och Katolska kyrkan är Gud bara transcendent, långt borta och abstrakt. Inom vissa klosterordnar i Katolska kyrkan finns Gudsrelationen med som ideal.

Mötet tar slut och jag ber att få tala med ledaren. Anden leder mig i talet, hon varnas. Jag blir körd in till centrum och går på restaurang. Jag sitter bredvid ett festglatt gäng som firar något. Jag blir serverad bakad potatis med räkröra av en trevlig servitris. Jag är i världen. Det känns bättre att höra på skrålet från de festande människorna. Här finns inget hyckleri. Sedan har jag en lång väg uppför till vandrarhemmet på Billingen, men kroppen är stark, när Anden styr över den.

Robert Le Vine har använt begreppet "person-centered ethnographic" för att beskriva de subjektiva upplevelser och psykologiska processer en person kan uppleva i en kultur.

Person-centered ethnography is a term used by Robert LeVine (1982) to refer to anthropological attempts to develop experience-near ways of describing and analyzing human behavior, subjective experience, and psychological processes. A primary focus of person-centered ethnographies is on the individual and on how the individual's psychology and subjective experience both shapes, and is shaped by, social and cultural processes.⁵³

Jämförelsen är enligt detta synsätt något som utgår från informantens personliga erfarenhet hellre än att antropologen själv gör en jämförelse utan några egna erfarenheter från fältet.⁵⁴

I detta arbete har jag använt mig själv som informant. Vilket kanske inte är så vanligt. Det är svårt att skriva om sig själv i en D-uppsats, men jag vill delge dessa egna upplevelser för jag anser att "inifrån-perspektivet" kompletterar "utifrån-perspektivet" och den historiska analysen.

⁵³ Hollan, Douglas "Developments in person-centered ethnography", 2001, s. 48.

⁵⁴ Hollan, 2001, s. 49.

Olikheter mellan Östkyrkan och Västkyrkan

Bild 5. Väst avviker mer än öst från Johannesevangeliets teologi.

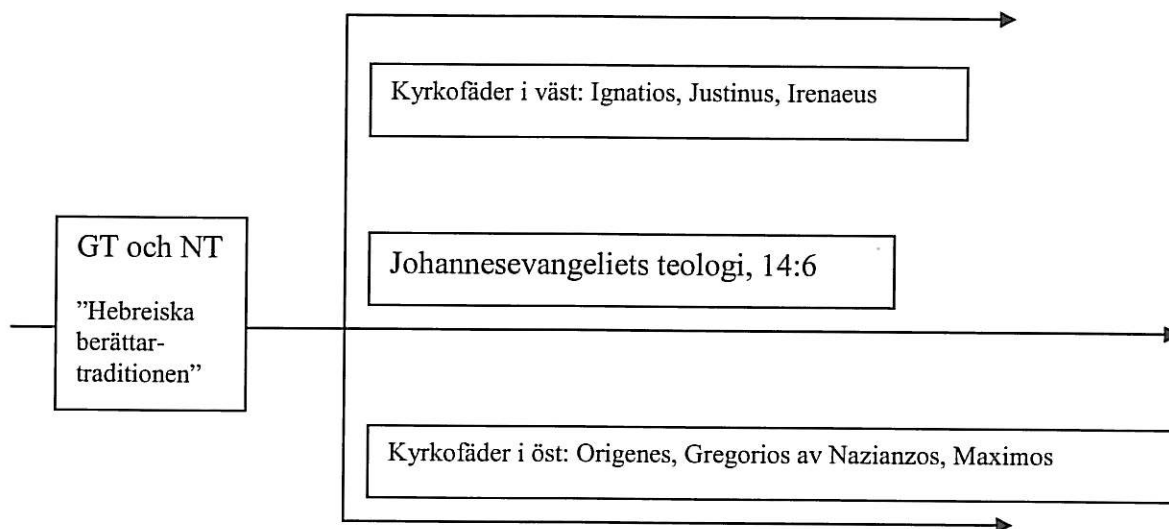
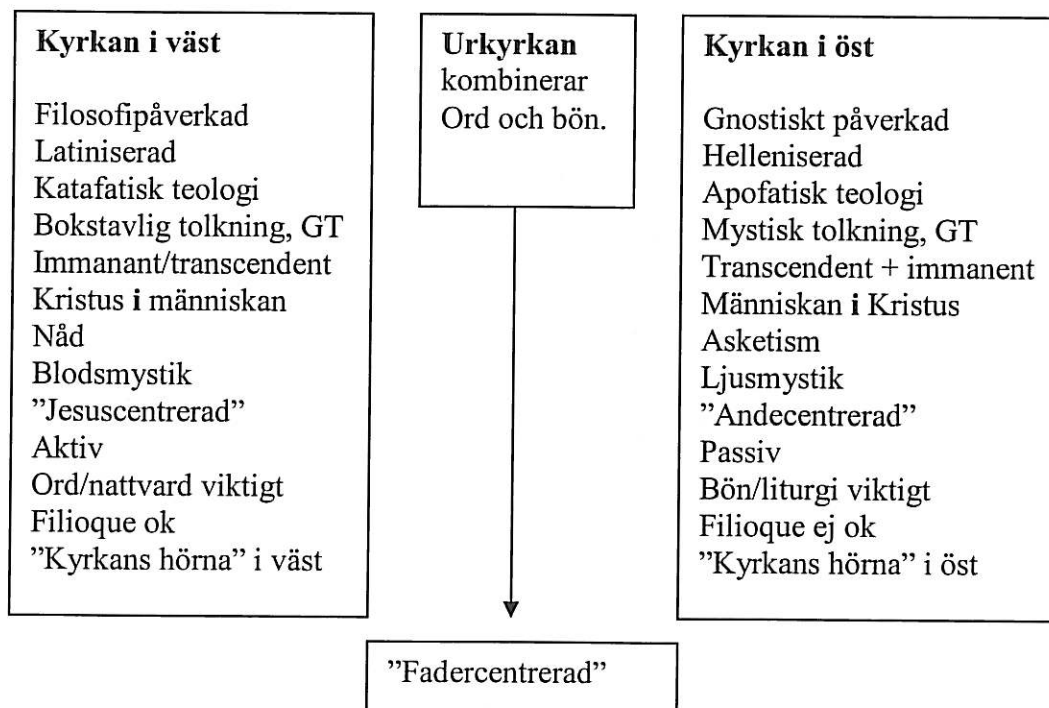

Bild 6. Kyrkans i öst avviker också från Urkyrkan, som är annorlunda.

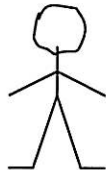

<p>1. Bön 2. Ord 3. Nattvard 4. Liturgi</p>		<p>”Kyrkan som kropp” Urkyrkans prioriteringar (Bild: Människa)</p>
<p>1. Nattvard 2. Ord 3. Liturgi 4. Bön</p>		<p>”Kyrkan i väst” Evangeliska kyrkans prioriteringar (Bild: Nattvardskalk, skål)</p>
<p>1. Liturgi 2. Bön 3. Nattvard 4. Ord</p>		<p>”Kyrkan i öst” Grekisk ortodoxa kyrkans prioriteringar (Bild: Rökelse)</p>

Bild 7. Prioriteringarna är också olika.

Alexander Schmemmann (1921-1983) var en teolog inom den Ortodoxa kyrkan. Han växte upp i Paris tillsammans med andra ryska emigranter. Efter kriget kom Schmemmann till USA. Han undervisade, fungerade som församlingspräst och skrev böcker. En av dessa böcker heter *Eukaristin – kärlekens sakrament*.⁵⁵ Boken är en reflektion över eukaristin, nattvarden, inte utifrån vetenskapliga analyser utan från hans egna erfarenheter under mer än 30 år i tjänst.

Jag vill nämna honom som en kontrast. Schmemmann representerar det ortodoxa sättet att tänka. Han utvecklar en ”sakramentslära” som skiljer sig från Svenska kyrkans. Varje kapitel har en rubrik som behandlar olika aspekter och betydelseerna är här 12 till antalet. Församlingens sakrament, Rikets sakrament, Intågets sakrament, Ordets sakrament, De troendes sakrament, Offrets sakrament, Enhetens sakrament, Upphöjelsens sakrament, Tacksägelsens sakrament, Åminnelsens sakrament, Den heliga Andens sakrament, Kommunionens sakrament. Schmemmann vågar vara kritisk.⁵⁶

Inom den kyrkliga traditionen har ingenting hänt. Vad som emellertid förändrats är förståelsen för eukaristin, och känslan för vad som är dess egentliga essens. Primärt består denna kris av en bristande förmåga i att uppfatta förbindelsen och sambandet mellan det som eukaristin uppfyller och fullbordar och hur detta ska uppfattas, förstås och levas. Till en viss grad har denna kris alltid funnits inom kyrkan. Dess liv, eller rättare sagt kyrkofolkets, har aldrig varit perfekt eller idealiskt. Med tiden har emellertid denna kris blivit kronisk, och den ”schizofreni” som förgiftar Kyrkans liv och undergräver dess egentliga fundament, har kommit att uppfattas som dess normala tillstånd.⁵⁷

⁵⁵ Schmemmann, Alexander, *Eukaristin – kärlekens sakrament*, 1997.

⁵⁶ Schmemmann, 1997, s. 5.

⁵⁷ a.a. s. 7 f.

Schmemmann representerar den ryska ortodoxa traditionen och den skiljer sig från den grekiska. Eukaristin, nattvarden, har här en mer framträdande plats likt kyrkan i väst. Denna tradition har inte ingått i min undersökning, men jag vill ändå nämna den. Schmemmann har ett ”inifrån-perspektiv”. Jag återkommer till honom i slutdiskussionen. Hans kapitel Församlingens sakrament har något som kan vara viktigt att lyfta fram.

Kroppsuppfattningen i antiken och fram till våra dagar kan delas in i fyra huvudgrupper.

- Filosofin i väst: Kropp – själ är skilda åt, dualism. Kroppen är inte värdig. Själen kan nå högre höjder om den får rätt lärdom.
- Gnosticism: Kropp – själ är skilda åt men anden styr över dem. Kroppen är ond och själen är god. Kroppen utsetts för sträng asketism för att själen skall befrias och stiga uppåt. Hemlig kunskap krävs för att veta hur.
- Kristna tron: Kropp/själ är en enhet och den helige Ande styr över den. Kroppen (kropp + själ) är fiende till Anden. Tron på Jesus Kristus befriar människan från de gamla religionerna (samt de nya). Bönen är vägen till frid, glädje och kärlek.
- Filosofin i öst: Kropp – själ är skilda åt, men enhet eftersträvas genom kroppsövningar. Hatha yoga, Falung gong och Tai chi är några av dessa metoder, som även finns i Sverige sedan en tid. Meditation är medlet för att uppnå inre frid.

Västfilosofi och Östfilosofi är varandras motpoler. Gnosticism och kristen tro är varandras motsats. Det är lätt för en människa i västvärlden att dras till zen-meditation och yogaövningar idag. På samma sätt var det lätt för antikens människa att dras till gnostiska läror eller att blanda Västfilosofi och kristen tro och skapa en ny ”religion”. Träden på nästa bild föreställer de olika kristna traditioner, som bildades strax efter Urkyrkans födelse. ”Kyrkan som kropp” i betydelsen församlingskroppen fick konkurrens. De stora institutionerna inom respektive tradition tog över utbildning och uppfostran av kommande generationer. Jag undersöker detta närmare i den historiska analysen.

Religionens funktion är att vidmakthålla respektive Gudssyn och kroppsuppfattning. Religionen som system fungerar som en bärande vägg i ett hus. Tar man bort den bärande väggen kan taket rasa in och huset skadas. Försvinner religionen kan det leda till kulturkollaps. Kan det finnas en maktstruktur i den kristna religionen som på olika sätt hindrar den enskilda människan att lära känna Jesus Kristus och låta sig ledas av honom direkt till den ursprungliga tron, hjärtats tro? Jag återkommer till frågan.

Modern judendom och den kristna religionen har utvecklats parallellt i opposition mot varandra.

Den Grekisk ortodoxa kyrkan har påverkat den Koptisk ortodoxa kyrkan fram till splittringen vid Chalcedon-mötet år 451. Därefter har den Koptiska kyrkan gått sin egen väg.

Katolska kyrkan har påverkats av den Koptiska kyrkan.

Den Evangeliska kyrkan har utgått från den Katolska kyrkan som en proteströrelse och har sedan blivit en institution.

Gnosticismen har utgått från en judisk sekt och har utvecklats oberoende av Västfilosofin.

Blandningen har skett i Katolska kyrkans barndom. Konvertering förekommer mellan de olika traditionerna. Detta är min hypotes och mer forskning krävs för att se om detta är korrekt.

Bild 8. Släktskap i kyrkans värld.

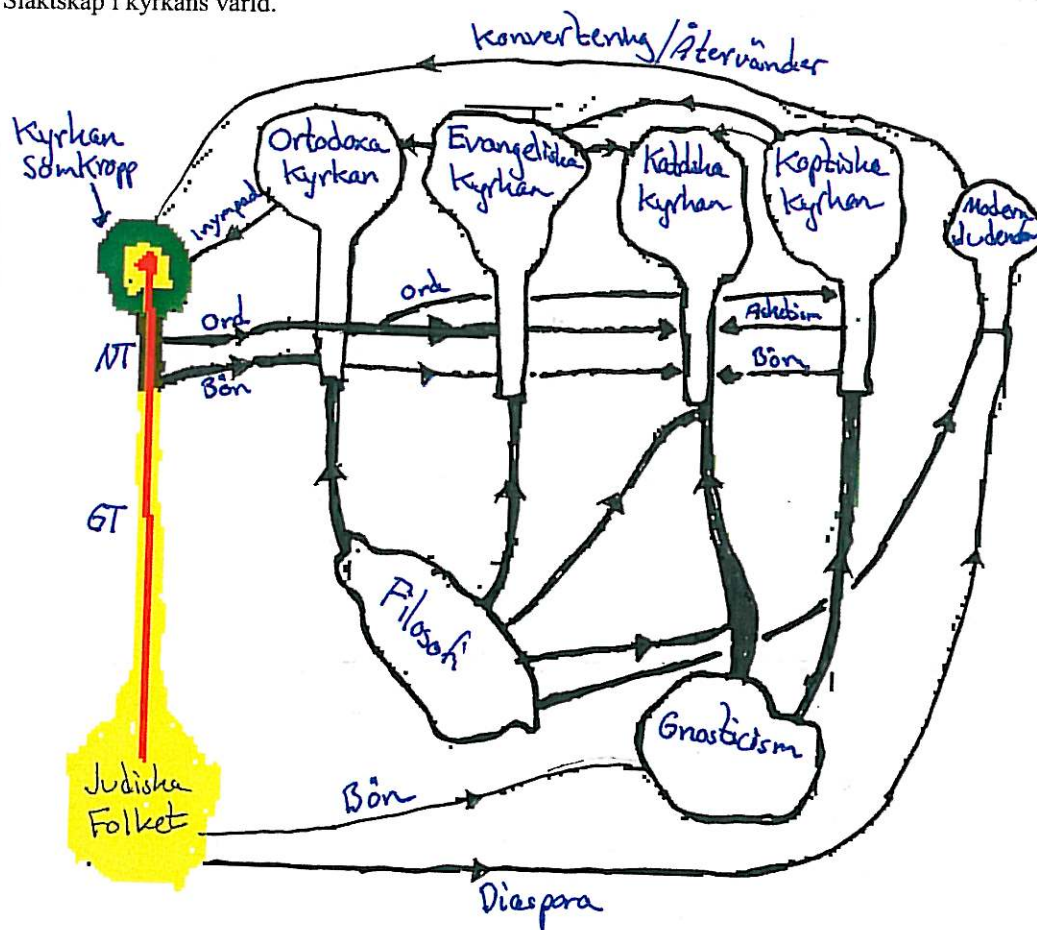
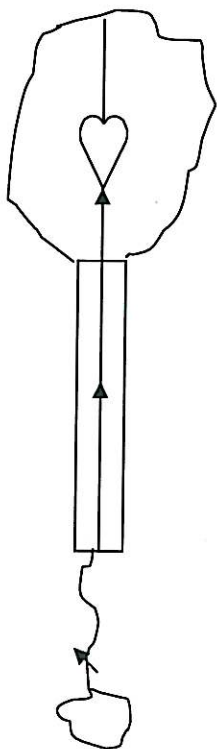

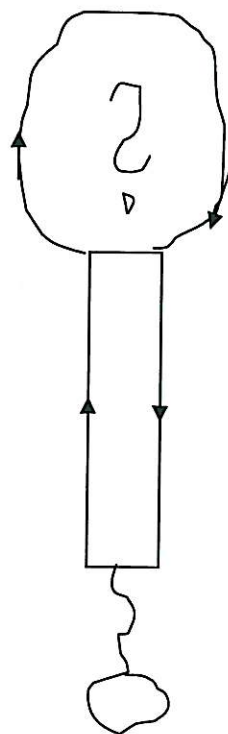
Bild 9. Trons liv.

Det judiska folket är "roten" hos trädet till vänster. GT är deras slingrande väg. Där stammen börjar sker Jesus dop och den kristna trons väg är möjlig, NT, "dopets väg". "Jordanfloden markerar slutet på "stammen" och därefter tar "kärlekens land" vid, "grenarna". "Hjärtats tro" ligger i mitten och kan bara nås underifrån av den som korsat "Jordanfloden" och gått "dopets väg" från början.

I trädet till höger är klostret "stammen". Institutionen och rörelsen går i cirkel runt ett frågetecken.

Bild 10. Religionens liv.

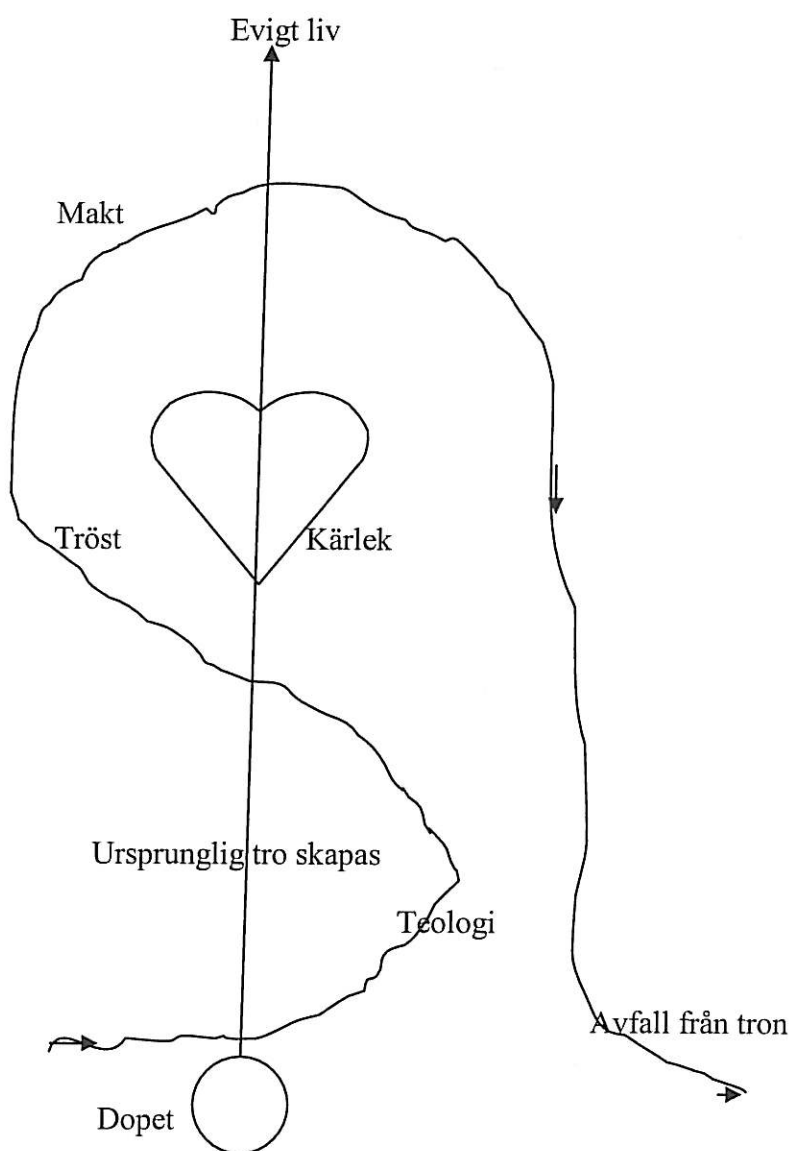
Dopets väg eller ormens väg?

En annan bild som beskriver skillnaden mellan tro och religion är den jag ritat nedan. Enligt den modellen har den troende människan två vägar att gå: "Dopets väg" eller "ormens väg". "Dopets väg" leder till Fadern. Den tron är Fadercentrerad. Den finns beskriven i Johannesevangeliet.

Hela GT och NT handlar om människor som är på väg... och en ledare, Herren.

"Ormens väg" leder in i religionen, till en position i ett kloster, en tjänst i kyrkan eller en sysselsättning som karismatisk ledare. Den tron är antingen Jesuscentrerad eller Andecentrerad. Den bygger på antingen väst eller öst-teologi.

På "dopets väg" kan tron utvecklas från intellektets tro, via känslornas tro och viljans tro till "kärlekens tro", som är målet. På "ormens väg" finns ingen utveckling av tron. Den riskerar att avvecklas. Många kristna, speciellt ledarna, har gått "ormens väg" och de är omedvetna om dess konsekvenser. Detta antagande bygger på händelser och möten med ledare i kyrkans värld under 7 års tid. Detta är min bedömning. Det är mycket svårt att "mäta" tro.

"Ormens väg" kan leda den troende in i teologiska studier som inte utvecklar tron utan leder till en tjänst där tröst ges istället för kärlek.

Senare i karriären finns det möjligheter för högre befattningar och då är risken stor för maktbegär. Ledaren strävar efter mer inflytande och mer betalt.

Tillslut börjar ledaren förleda istället för att leda.

Till sist har ledaren tappat både tron och engagemanget.

Bild 11. "Dopets väg"

Undersökningsmetod för GT och NT

Det är av stor betydelse för tolkningen av Gamla och Nya testamentet **hur** texterna blir lästa. Jag har läst längre textavsnitt, flera kapitel åt gången eller en hel bok. Bibeln består av flera böcker och klart avgränsade texter med olika författare. Allt rymms i den hebreiska berättartraditionen, vilken skiljer sig från den indoeuropeiska. I den hebreiska traditionen är människan svag och hjälplös utan ledning från Gud. Det gäller både kvinnor och män. Oftast misslyckas människan på olika sätt och mannen blir en "ickehjälte". Gud är segraren. I den indoeuropeiska traditionen, vilken vi i västvärlden också tillhör, är mannen stark. Han är en hjälte. Kvinnan är svag och skall skyddas eller räddas. Detta tema går igen i de flesta Hollywood-filmer och tv-serier samt i litteraturen. Vi är påverkade av detta, alla, på något sätt. Att läsa Bibelns böcker blir ett möte med en annan kultur och ett annat sätt att framställa människan på. Det tog tid att göra sig hemmastadd i den hebreiska berättartraditionen och därmed lämna den egna, som annars riskerar att färga tolkningen av det jag läser.

Det finns flera tolkningstraditioner, men jag har lärt mig en "tolkningsväg" som har varit mycket givande. Jag började med att tolka GT bokstavligt och NT mystiskt. Sedan läste jag om samma texter, men med en bokstavlig tolkning av NT och en mystisk tolkning av GT. Jag har sedan lagt pussel och därigenom har en bild av den bibliska världen växt fram. Insikten om hur viktig GT-kännedom är för förståelsen av NT är en av många upptäckter. Jag kommer nu att ge läsaren ett prov på en text från NT: Johannes första brev kap 1: 1-10. Det är enligt fornkyrkans tradition samma person som skrev Johannesevangeliet.⁵⁸ Johannes var ögon vittne till Jesu liv och hade mottagit hans undervisning.

Livets Ord

Det som var från begynnelsen, det vi har hört, det vi med egna ögon har sett, det vi skådade och med våra händer rörde vid – om Livets Ord är det vi vittnar. Ja, livet uppenbarades, vi har sett det och vittnar om det och förkunnar för er det eviga livet, som var hos Fadern och uppenbarades för oss. Det vi har sett och hört förkunnar vi för er, för att också ni skall ha gemenskap med oss. Och vår gemenskap är med fadern och hans Son Jesus Kristus. Och detta skriver vi för att vår glädje skall vara fullkomlig (1 Joh 1: 1-4).

Vandra i ljuset

Detta är det budskap som vi har hört från honom och som vi förkunnar för er, att Gud är ljus och att inget mörker finns i honom. Om vi säger att vi har gemenskap med honom och vandrar i mörkret, så ljuger vi och handlar inte efter sanningen. Men om vi vandrar i ljuset, liksom han är i ljuset, så har vi gemenskap med varandra, och Jesu, hans Sons blod renar oss från alla synd. Om vi säger att vi inte har synd, bedrar vi oss själva och sanningen finns inte i oss. Om vi bekänner våra synder, är han trofast och rättfärdig, så att han förlåter oss våra synder och renar oss från all orättfärdighet. Om vi säger att vi inte har syndat, gör vi honom till en lögnare, och hans ord är inte i oss (1 Joh 1: 5-10).

Tolkningen

Ett sätt är att mötas i en grupp och några hjälper varandra med tolkningen. Egna erfarenheter och den personliga tron blir uppenbar inom gruppen. Jag har varit med i flera grupper och hört många olika tolkningar och synpunkter på en och samma text.

Jag kommer nu att skriva ner min tolkning av texten bredvid.

"Den människa som känner Jesus Kristus, den känner Ordet. Den som lever i Honom kan bruka Ordet."

"För den som har dopets tro kan Ordet nå själens djup och hjärtats innersta rum."

"Den som inte känner Jesus Kristus, känner inte heller Fadern, och därmed inte heller Ordet."

En textförklaring: *Livets Ord är Kristus* och hänvisning finns till Johannesevangeliet kap 1: 1f.

⁵⁸ Stiftelsen Svenska Folkbibeln, Stiftelsen Biblicum, *Svenska Folkbibeln 1998, 2001*, s. 385.

Judendomen i kristet perspektiv

Denna rubrik är titeln på en bok skriven av Bo Johnson, professor emeritus, som undervisar i Gamla testamentet vid Lund Universitet. Han vill visa vilken skillnad det är mellan judendomen och kristendomen. Men Bo Johnson undviker att presentera judendomen som en "lagreligion" och kristendomen som en "frälsningsreligion". De båda religionerna har enligt honom en gemensam grund, Gamla testamentet, men det tolkas på olika vis.

Såväl judendomen som kristendomen utgår från samma gammaltestamentliga gudsfolk med dess historia och dess heliga skrifter. Dessa texter har lästs i gudstjänsten och varit vägledande för tro och liv i en obruten tradition inom såväl judendomen som kristendomen.⁵⁹

Har den tidiga kyrkan, Urkyrkan, haft samma bibeltolkning som vi har i dag? Jag är kritisk till påståendet en "obruten tradition". Jag hävdar att förmågan att läsa och tolka GT försvann undan för undan i takt med att fler icke-judar blev kristna. I den ortodoxa liturgin förekommer främst texter från NT. Den bok som brukas ur GT i Östkyrkan är psaltaren.

I den sekulariserade västkyrkan idag är det få som har en god insyn i GT-texterna. Det citeras ur Gamla testamentet vid gudstjänsten, men predikan brukar uteslutande handla om en NT-text. Inom judendomen har tolkningen av Gamla testamentet också förändrats.⁶⁰

Bo Johnson utgår från synen på Jesus Kristus, när han vill beskriva skillnaden. Jesus är hans människonamn och Kristus är den grekiska översättningen av Messias.⁶¹

Den avgörande och på samma gång särskiljande frågan blir alltså om människan Jesus från Nasaret skall accepteras och tas emot som Kristus/Messias, eller om kristendomen här har tagit miste, varit för tidigt ute, och vi alltså skall fortsätta att tillsammans med judarna vänta på någon annan.⁶²

Johnson förklarar sedan vad som var det anstötliga för judarna. Det var inte Jesus messiasanspråk, utan hans anspråk på att vara Guds Son, som ledde till anklagelsen hädelse.⁶³

I det sista kapitlet i boken diskuterar Johnson svårigheterna för de judar som blivit kristna i nutid att finna ett lämpligt sammanhang.⁶⁴ De vill bekänna Jesus som Messias, men vill inte avsäga sig sin judiska identitet och bli katoliker eller lutheraner. De kallar sig "messianska judar".⁶⁵ De ser sig som en grupp inom judendomen. En uppskattning av antalet nämns, 4000 i Israel och 100 000 i hela världen.⁶⁶ De flesta bor i USA. David H. Stern nämns som en ledare. Han har lämnat USA och flyttat till Israel. Enligt Stern har evangelierna ett judiskt ursprung och en judisk kontext.⁶⁷ Stern avvisar tvåvägsteologin, som innebär olika frälsningsvägar för judar och kristna.

Det är just som Israels Messias som Jesus också är hedningarnas Frälare. Hedningarna behöver inte bli judar för att bli kristna – då skall inte heller judar behöva bli icke-judar för att bli kristna!⁶⁸

⁵⁹ Johnson, Bo, *Judendomen – i kristet perspektiv*, 2000, s.119 f.

⁶⁰ Groth, Bente, *Judendomen, kultur, historia, tradition*, 2002, s. 31.

⁶¹ Johnson, 2000, s. 122.

⁶² a.a s. 122.

⁶³ ibid.

⁶⁴ a.a s. 142.

⁶⁵ a.a. s. 144.

⁶⁶ ibid.

⁶⁷ ibid.

⁶⁸ Johnson, 2000, s. 145.

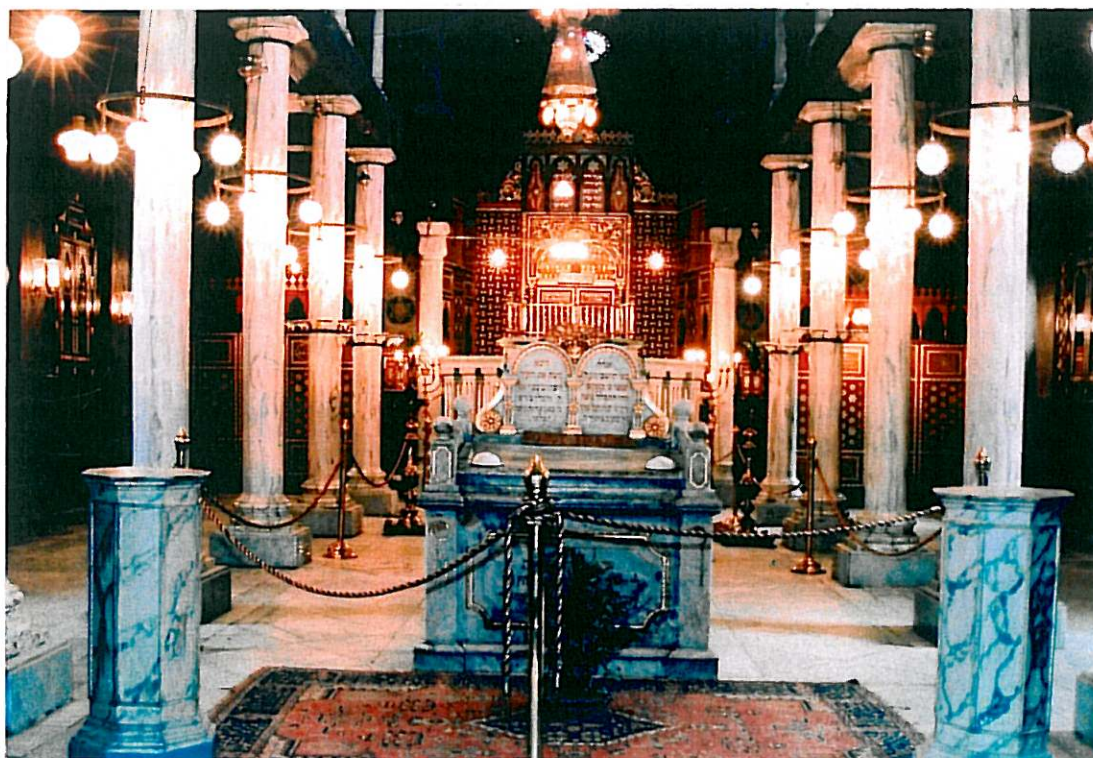

Bild 12. Ben Ezra Synagogan i Gamla Kairo är byggd på 1100-talet. Den används inte längre till tillbedjan.

Flera källor berättar att det fanns olika politiska eller religiösa grupperingar inom det judiska folket vid tiden strax före och under den tid som Nya testamentets skrifter berättar om. Källorna vid sidan om NT är Mackabeerböckerna, en av apokryferna, tilläggen till GT och handskrifterna från Qumran, Dödahavsrollarna, samt den judiske historieskrivaren Josefus skildring av det "Judiska kriget" mot romarna på 60-talet e. Kr.⁶⁹

...inom det dåtida judiska folket finna en rad religiösa eller politiska partigrupperingar, som var för sig gjorde anspråk på att representera den rätta traditionen från Gamla testamentet.⁷⁰

Bo Johnson identifierar fem olika grupperingar. Fariseerna satte Toran, de fem Moseböckerna, samt de traditionella tillämpningsföreskrifterna i centrum. Fariseerna väntade sig de dödas uppståndelse och hoppades på ett evigt liv. Saddukeerna var det högre prästerskapet. För dem räckte lagen i de fem Moseböckerna. De avvisade tron på de dödas uppståndelse. Saddukeerna ville ha ett gott förhållande till romarna. Esseerna var organiserade som ett slutet ordenssällskap. Renhetslagarna iaktogs noggrant. Denna grupp ansåg sig vara utvald och förutbestämd till frälsning. Seloterna förespråkade laglydnad, men var ändå dem som ledde upproren mot romarna. Seloterna var beredda att använda våld för att genomföra sitt program. Nasareerna var en ny grupp som framträdde omkring 30 e. Kr.⁷¹

De delade fariseernas väntan på de dödas uppståndelse men instämde inte i deras tilltro till människans förmåga att fullgöra lagens krav. Men framför allt hävdade de att Jesus från Nasaret var den Messias som Gamla testamentet pekade fram emot. Eftersom Messias alltså hade kommit, drog man också konsekvenserna härav, vartill hörde att detta nu skulle predikas för hela världen.⁷²

⁶⁹ Johnson, Bo, *Judendomen - i kristet perspektiv*, 2000, s.13.

⁷⁰ ibid.

⁷¹ a.a. s. 13 f.

⁷² a.a. s. 14.

År 70 intogs Jerusalem av romarna. Templet förstördes och de olika politiska och religiösa grupperingarna förlorade sitt centrum, och därmed möjlighet till inflytande både religiöst och politiskt. Enligt Bo Johnson innebar detta slutet för saddukeer, esser och seloter. Fariseerna bildade det som vi idag kallar judendomen och nasareerna bildade den kristna kyrkan.⁷³

Jag hävdar att detta är ett felaktigt påstående. Alla partierna finns kvar, än idag, fast under andra namn inom modern judendom. Den framväxande kyrkan påverkades troligen av judar som emigrerat till Rom, Alexandria och andra städer i Medelhavsområdet. I Bente Groths bok framgår tydligt skillnaden mellan judar i Västeuropa, Östeuropa och Mellanösterns judar.⁷⁴

En annan viktig period i judendomens historia är den som slutade år 70 e.v.t. med att templet i Jerusalem brann ner och nationens religiösa centrum lades i ruiner. Under denna tid existerade flera riktningar parallellt inom judendomen. Den fariseiska inriktningen, som kom att präglade senare tiders judendom, var en bland många. Katastrofen medförde stora förändringar, både för den judiska nationens politiska liv och för det praktiska utövandet av den judiska religionen. De följande tvåhundra åren blev en viktig omdaningstid.⁷⁵

Bente Groth anser också att den rabbinska judendomen, arvet efter fariseerna, varit den mest framträdande, men hon påstår inte att de andra grupperingarna försvann helt. Bilden nedan är en kombination av information jag fått från Johnson och Groth samt eget material. Kyrkan som kropp är ännu inte fullt realiserad, den tillhör framtiden. På Gamla testamentets tid var det vissa ledare, som Moses och profeterna, som hade speciell kännedom och kunde ta emot budskap från Herren till sitt folk. När Jesus träder in på scenen kan alla som vill ha "direktkontakt" och vägledning få det från Honom.

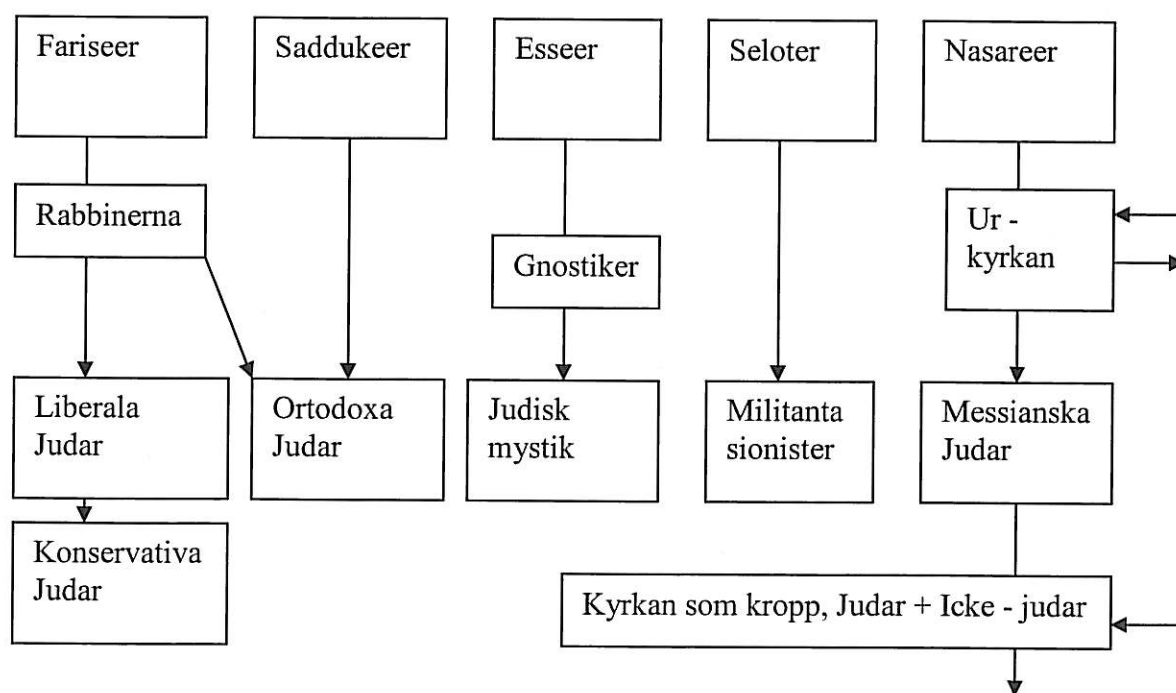

Bild 13 Framtidens kyrka, en möjlig mix?

⁷³ Johnson, Bo, *Judendomen - i kristet perspektiv*, 2000, s. 14 f.

⁷⁴ Groth, Bente, *Judendomen, kultur, historia, tradition*, 2002, s. 43 ff.

⁷⁵ Groth, 2002, s. 30.

Född i Betlehem

Rubriken är min formulering och en översättning av pjäsens namn, den jag såg i Alexandria. Jag har valt att behålla normal textstorlek på de citat som nu följer. Referensen är i löpande text vilket är vanligt vid citat från GT och NT. *Folkbibeln 1998* är den Bibel jag valt citera ur.

Detta är berättelsen om Jesus Kristus, Davids son, Abrahams son (Matt 1: 1)...Alltså blir det tillsammans fjorton släktled från Abraham till David, fjorton led från David till fångenskapen i Babylon och från fångenskapen i Babylon till Kristus fjorton led (Matt 1: 17).

Med Jesu Kristi födelse gick det till så: hans mor Maria var trolovad med Josef, men innan de hade kommit tillsammans, visade sig att hon var havande genom den helige Ande. Josef, hennes man, var god och rättfärdig. Han ville inte dra vanära över henne, och därför beslöt han att i hemlighet skilja sig från henne. Men när han tänkte på detta, se, då visade sig en Herrens ängel för honom i en dröm och sade: "Josef, Davids son, var inte rädd att ta till dig Maria, din hustru, ty barnet i henne har blivit till genom den helige Ande. Hon skall föda en son, och du skall ge honom namnet Jesus, ty han skall frälsa sitt folk från deras synder." Allt detta skedde, för att det skulle uppfyllas som Herren, hade sagt genom profeten: *Se, jungfrun skall bli havande och föda en son, och man skall ge honom namnet Immanuel, det betyder Gud med oss* (Matt 1: 18-23).

När Jesus var född i Betlehem i Judeen på kung Herodes tid, se, då kom visa män från Östern till Jerusalem och frågade: "Var är judarnas nyfödda konung? Vi har sett hans stjärna gå upp och har kommit för att tillbe honom." När kung Herodes hörde det, blev han förskräckt, och hela Jerusalem med honom. Och han samlade folkets alla överstepräster och skriftlärdade och frågade ut dem, var Messias, skulle födas. De svarade: "I Betlehem i Judeen, ty så är skrivet genom profeten: *Du Betlehem i Juda land, inte är du minst bland Juda furstar, ty från dig skall utgå en furste, som skall vara en herde för mitt folk Israel.*" (Matt 2: 1-6).

När de visa männen hade farit, se, då visade sig Herrens ängel i en dröm för Josef och sade: "Stig upp och ta med dig barnet och dess mor och fly till Egypten och stanna där tills jag säger till dig, ty Herodes kommer att söka efter barnet för att döda det." Josef steg då upp och tog om natten med sig barnet och dess mor och begav sig till Egypten. Där stannade han tills Herodes hade dött, för att det skulle uppfyllas som Herren hade sagt genom profeten: *Ut ur Egypten kallade jag min son* (Matt 2: 13-15).

När Herodes nu var död, se, då visade sig en Herrens ängel i en dröm för Josef i Egypten. Ängeln sade: "Stig upp och ta med dig barnet och dess mor och bege dig till Israels land, ty de som ville ta barnets liv är döda." Han steg då upp och tog med sig barnet och dess mor och kom till Israels land. Men när han hörde att Arkelaus var kung över Judeen efter sin far Herodes, vågade han inte bege sig dit. Och sedan han i en dröm hade blivit varnad för detta, drog han bort till Galileens område. Han bosatte sig i en stad som heter Nasaret, för att det skulle uppfyllas som var sagt genom profeterna att Jesus skulle kallas nasaré (Matt 2: 19-23).

Sedan kom Jesus från Galileen till Johannes vid Jordan för att döpas av honom. Men Johannes försökte hindra honom och sade: "Det är jag som behöver döpas av dig, och du kommer till mig." Jesus svarade honom: "Låt det ske nu. Ty så bör vi uppfylla all rättfärdighet." Då lät han det ske. När Jesus hade blivit döpt, steg han genast upp ur vattnet. Och se, himlen öppnades, och han såg Guds Ande sänka sig ner som en duva och komma över honom. Och en röst från himlen sade: "Denne är min son, den Älskade. I honom har jag min glädje." (Matt 3: 13-17).

Dessa textavsnitt är hämtade från Matteusevangeliet. Matteus är det första av fyra evangelier som berättar om Jesu liv i Nya testamentet. Johannesevangeliet kommer sist. Matteusevangeliet kan vara skrivet på 40-60-talet e. Kr. Johannesevangeliet är skrivet senare, 70-90 e. Kr. Den muntliga traditionen fanns hela tiden.⁷⁶ Jag kommer nu att gå över till Johannes skildring av Jesu möte med Johannes döparen och de blivande lärjungarna.

I begynnelsen var Ordet, och Ordet var hos Gud, och Ordet var Gud. Han var i begynnelsen hos Gud. Genom honom har allt blivit till, och utan honom har inget blivit, som är till. I honom var liv, och livet var människornas ljus. Och ljuset lyser i mörkret, och mörkret har inte övervunnit det (Joh 1: 1-5).

En man trädde fram, sänd av Gud. Hans namn var Johannes. Han kom som ett vittne för att vittna om ljuset, för att alla skulle komma till tro genom honom. Själv var han inte ljuset, men han kom för att vittna om ljuset (Joh 1: 6-8).

Det sanna ljuset, som ger ljus åt alla människor, skulle nu komma till världen. Han var i världen och världen hade blivit till genom honom, och världen kände honom inte. Han kom till sitt eget, och hans egna tog inte emot honom (Joh 1: 9-11).

Men åt alla som tog emot honom gav han rätt att bli Guds barn, åt dem som tror på hans namn. De är inte födda av blod eller av köttets vilja eller av någon mans vilja utan av Gud (Joh 1: 12-13).

Och Ordet blev kött och bodde bland oss, och vi såg hans härlighet, en härlighet som den Enfödde har av Fadern, och han var full av nåd och sanning. Johannes vittnar om honom och ropar: "Det var om honom jag sade: Han som kommer efter mig är före mig, eftersom han var före mig." Av hans fullhet har vi alla fått, nåd och åter nåd. Ty lagen gavs genom Mose, nåden och sanningen kom genom Jesus Kristus (Joh 1: 14-17).

Ingen har någonsin sett Gud. Den Enfödde, som själv är Gud, och är hos Fadern, har gjort honom känd (Joh 1: 18).

Johannes svarade dem: "Jag döper i vatten. Men mitt ibland er står en som ni inte känner, han som kommer efter mig. Jag är inte värd att knyta upp remmen på hans sandaler." Detta hände i Betania på andra sidan Jordan, där Johannes döpte (Joh 1: 26-28).

Nästa dag såg han Jesus komma, och han sade: "Se Guds lamm, som tar bort världens synd. Det var om honom jag sade: Efter mig kommer en man som är före mig, ty han var före mig. Och jag kände honom inte. Men för att han skulle uppenbaras för Israel har jag kommit och döper i vatten." (Joh 1: 29-31).

Johannes vittnade och sade: "Jag såg Anden komma ner som en duva från himlen och bli kvar över honom. Jag kände honom inte, men han som sände mig att döpa i vatten sade till mig: Den som du ser Anden komma ner och bli kvar över, han är den som döper i den helige Ande. Och jag har sett det och har vittnat att han är Guds Son." (Joh 1: 32-34).

Nästa dag stod Johannes där igen med två av sina lärjungar. När han såg Jesus komma sade han. "Se Guds lamm!" De båda lärjungarna hörde vad han sade och följde Jesus. Jesus vände sig om, och när han såg att de följde honom, frågade han dem vad de ville. De svarade:

"Rabbi" – det betyder lärare – "var bor du?" Han sade till dem: "Kom och se!" Då gick de med honom och stannade hos honom den dagen. Det var omkring tionde timmen

(Joh 1: 35-39). Andreas, Simon Petrus bror, var en av de två som hade hört vad Johannes sade och som hade följt Jesus. Han fann först sin bror Simon och sade till honom: "Vi har funnit Messias" - det betyder Kristus (Joh 1: 40-41). o.s.v...(Johannesevangeliet har 21 kapitel).

Det är den lärjungen som vittnar om detta och har skrivit detta, och vi vet att hans vittnesbörd är sant. Jesus gjorde också mycket annat. Om varje händelse skulle skrivas ner, tror jag att inte ens hela världen kunde rymma de böcker som då skulle skrivas (Joh 21: 24-25).

⁷⁶ Beskow, Per, *Trons vägar, om religion och livsfrågor*, 1999, s. 73 ff

”Lärjungaskolan”

Raderna på föregående sida avslutar Johannesevangeliet. Lärjungen Johannes levde nära Jesus och kände honom. Johannes kallar sig själv för ”den lärjunge som Jesus älskade”. Johannes verkade först i Jerusalem och senare i Efesus i mindre Asien. Enligt traditionen skrev han evangeliet i Efesus. Där avled han vid hög ålder.⁷⁷ Johannes var en ledare i Urkyrkan. Han kände Gamla testamentet och hade gått i ”lärjungaskolan”, vilket innebär att han har tränats av Jesus.

Hela Nya testamentet kan ses som en förklaring till Gamla testamentet. Johannesevangeliet kan ses som en fördjupning av de tre andra evangelierna. Här finns teologin, både i form av budskap och pedagogik. Berättelsen övergripande tema är människans relation till och beroende av den Treenige Guden. Gud är kärlek. Lärjungen lär sig älska sin Herre, läraren Jesus, men får också del av den helige Ande som utgår från Fadern.

God kännedom krävs av hela bibeln för att kunna tolka Johannes texter. Tolkning sker i Anden, i bön. De som tagit emot Jesus kan ta emot Anden. Den som följer honom kan lära känna honom. Den som känner Jesus känner Ordet, för han är Ordet.

Bokstavlig tolkning skapar tron att Jesus är Messias, Guds Son. Mystisk tolkning ser på Jesus som livets källa, kärleken. För lärjungen sker en ständig växling mellan teori och praktik. Ordet prövas i vardagen och lärjungen blir så småningom rustad att leda andra till Jesus, så att fler kan gå i ”lärjungaskolan”. Den fungerar likt en bilskola. Den som tagit ”körkort” kan undervisa. I Johannesevangeliet talas det om tre års ”vandrande” med Jesus.

Ni forskar i Skrifterna, därför att ni tror att ni har evigt liv i dem, och det är dessa som vittnar om mig. Men ni vill inte komma till mig för att få liv (Joh 5: 39-40).

De flesta teologer och präster har inte gått i ”lärjungaskolan”. De har utbildats antingen på ett universitet eller enligt ”traditionen”. Där ingår inte tre års egen tid med Jesus med ett personligt program, utan allt är redan tillrättalagt efter en mall. Det är därför svårt för dessa ledare att följa Jesus, så som skedde på Johannes tid. Då blir det problem att tolka svåra texter, som Johannesevangeliet. Den allvarligaste konsekvensen blir att de inte kan undervisa om ”dopets väg”, den väg Jesus går med sina lärjungar. Då kan inte församlingen växa i tro och risk finns att viktig information ”faller bort” eller ”feltolkningar” smyger sig in. Modern teologi skildrar människans liv och Guds liv skilda åt. Den teologin riskerar att bli människocentrerad och Gud blir helt transcendent.

Johannes teologi är Fadercentrerad. Hela Treenigheten finns med. Människans roll är att vara på väg...relationen med den Treenige är målet. Då får människan del av Jesus-livet.

Thomas sade: ”Herre, vi vet inte vart du går. Hur kan vi då känna vägen?” Jesus sade till honom: ”Jag är vägen och sanningen och livet. Ingen kommer till Fadern utom genom mig. Om ni har lärt känna mig, skall ni också lära känna min Fader (Joh 14: 5-7).

Eftersom lärjungaskolans undervisning inte längre förekommer i klostret, i kyrkan som institution eller i kyrkan som rörelse blir det svårt för den enskilde troende att lära känna Jesus Kristus och följa Honom.

⁷⁷ Stiftelsen Svenska Folkbibeln, Stiftelsen Biblicum, *Svenska Folkbibeln 1998*, 2001, s. 143.

Urkyrkan

Romarbrevet skrevs av Paulus, en av apostlarna, och ledare inom Urkyrkan. Paulus skrev brevet i Korint, Grekland, där han vistades under tre månader på sin tredje missionsresa. Brevet var till församlingen i Rom.⁷⁸ Paulus ville förbereda dem för sin ankomst dit. Han planerade att resa vidare från Rom till Spanien. Brevet är en sammanställning av evangeliets innehåll och är skrivet på 50-talet, innan de fyra evangelierna fanns i skriftlig form.⁷⁹

Den muntliga traditionen fanns, men Paulus har gått i "lärjungaskolan" och fått undervisning direkt av sin Herre genom Anden. Denna "undervisning" beskriver Paulus i Galaterbrevet. "Evangelium" betyder "glatt budskap" och innehållet, dvs. undervisningen, är densamma i hela Ur – kyrkan. Men det fanns överallt motstånd och andra lärare som "infiltrerade". Galaterbrevet är Paulus försvarstal mot "läror" som hotar "evangeliet".

Församlingar fanns i Jerusalem, Antiochia, Rom, i Mindre Asien, nuvarande Turkiet, och i Grekland. De första kristna som inte var judar fanns i Mindre Asien och det var Paulus samt hans medarbetare som lagt grunden till dessa församlingar. De nya gemenskaperna för kristna kallas i NT för "ekklesia" vilket betyder "folkförsamling". Det grekiska ordet "kyriake" betyder "den som tillhör Herren".⁸⁰ När breven kom till en församling lästes de upp i sin helhet. Det var få som hade tillgång till den skrivna texten. Den bibel som vi ser idag var inte sammanställd förrän omkring år 200 e. Kr. Församlingen var beroende av ledare som kunde undervisa. De fick troligen lära sig utantill, precis som med Gamla testamentet tidigare.

⁸¹ Jag citerar ett stycke ur Romarbrevet.

Men vad kan vi då berömma oss av? Allt beröm är uteslutet. Genom vilken regel? Genom gärningarnas? Nej, genom trons regel. Vi hävdar att människan förklaras rättfärdig genom tro, utan laggärningar. Eller är Gud endast judarnas Gud? Jo, också hedningarnas, lika säkert som Gud är en, han som förklarar den omskurne rättfärdig av tro och den oomskurne genom tro. Sätter vi då lagen ur kraft genom tron? Nej, inte alls! Vi upprätthåller lagen (3: 27-31).

Min tolkning: Alla har syndat, både hedningar och judar. De blir rättfärdiga av nåd, när de tar emot Jesus i sitt hjärta, d.v.s. tror på honom. Detta var inte helt lätt att lära ut. Förutom lärare och missionärer fanns de "äldste" som skulle ha uppsikt över församlingarna, så att inga villolärare smög sig in och hotade trons liv.⁸²

Den hellenistiska kulturen och det grekiska språket hade en stark ställning i Palestina, särskilt bland stadsbefolkningen. Från år 63 f. Kr. var Palestina en del av det romerska riket.⁸³

Sjöförbindelser fanns med hamnarna runt Medelhavet. Det var möjligt att resa runt som Paulus gjorde inom romarrikets gränser. Vid ett apostlamöte i Jerusalem år 49 delades missionsuppdraget i två läger. Petrus ansvarade för missionen bland judarna och Paulus för mission bland hedningarna. Budskapet var detsamma. Enhet fanns mellan de första lärjungarna och Paulus: "En Herre, en tro, ett dop," (Ef 4: 5).

Ett evangelium gick ut i världen men Urkyrkan var delad på församlingsnivå mellan "judekristna" och "hednakristna". Den var också delad språkligt mellan arameisk talande församlingar och grekiskt talande församlingar.

Från 300-talet fanns latinet som gudstjänstspråk i väst.⁸⁴ De olika språken har betydelse för utvecklingen av flera "kyrko-kulturer" och framtida splittring.

⁷⁸ Stiftelsen Svenska Folkbibeln, Stiftelsen Biblicum, *Svenska Folkbibeln 1998, 2001*, s. 236.

⁷⁹ Beskow, Per, *Trons vägar, om religion och livsfrågor*, 1999, s.106.

⁸⁰ Beskow, Per, m.fl. *Den kristna kyrkan från apostlarna till renässansen*, 1996, s.10.

⁸¹ Beskow, Per, *Trons vägar, om religion och livsfrågor*, 1999, s. 70 ff.

⁸² Gärtner, Bertil, *De kallar oss kristna*, 2004, s.136 ff.

⁸³ Beskow, Per, mfl, *Den kristna kyrkan från apostlarna till renässansen*, 1996, s.12.

⁸⁴ a.a. s.12.

Paulus förmanar församlingen i Rom att de skall frambära sina kroppar som ett levande och heligt offer och så behaga Gud. Det kallas för den andliga Gudstjänsten.

Och anpassa er inte efter den här världen, utan låt er förvandlas genom sinnets förnyelse, så att ni kan pröva vad som är Guds vilja, det som är gott och fullkomligt och som behagar honom. Ty i kraft av den nåd som jag har fått säger jag till var och en bland er: ha inte högre tankar om er själva än ni bör ha utan tänk förståndigt, efter det mått av tro som Gud har tilldelat var och en. Ty liksom vi i *en* kropp har många lemmar och alla lemmarna inte har samma uppgift, så är vi, som är många, *en* kropp i Kristus, men var för sig är vi varandras lemmar (Rom 12: 2-5).

Här blir begreppet kyrkan som kropp tydligt. Församlingen är en kropp, en enhet och alla är beroende av varandra. Det framgår också att enheten är möjlig för dem som är i Kristus. Paulus försvarar kyrkobergreppet i betydelsen Kristus som kropp och församlingen i den. Det var denna insikt jag fick på en teaterföreställning i Alexandria. Jag hade läst denna text, men inte förstätt dess innebörd förrän jag i min kropp kände denna enhet med andra kristna och med Herren själv. Jag antar att detta var ledarnas insikt på Paulus tid, kanske var det några i varje församling som hade fått hjärtats tro. Min hypotes är att Urkyrkan inte tog sig ”över Jordanfloden”. Paulus och Johannes, som skrev Johannesevangeliet, har gjort det, m.fl. När de två första generationernas ledare var borta var den nya kyrkan inte stark nog att stå emot inre och yttre hot.

Paulus, som var född i Tarsus, i Mindre Asien, i en judisk familj, var från börja tältmakare och tillhörde fariseernas parti. Paulus var skriftlärare och hade studerat i Jerusalem. Paulus omnämns första gången i Apostlagärningarna, där han övervakar steningen av Stefanus, en diakon som blev martyr. Paulus var en av dem som förföljde de första kristna innan han själv blev omvänd till en apostel och missionär. I flera omgångar blev Paulus fängslad för sin tro. Han blev troligt halshuggen i Rom under kejsar Neros förföljelse av de kristna på 60-talet e. Kr.⁸⁵

Jag är förvånad över att ni så hastigt avfaller från honom som har kallat er genom Kristi nåd och vänder er till ett annat evangelium, fast det inte finns något annat. Däremot är det några som skapar förvirring bland er och vill förvränga Kristi evangelium. Men om det vore vi själva eller en ängel från himlen som predikade evangelium för er i strid med vad vi har predikat, så skall han vara under förbannelse (Gal 1: 6-8).

Jag vill göra klart för er, bröder, att det evangelium som jag har predikat inte kommer från människor. Jag har inte fått det eller lärt mig det av någon människa. Jag har tagit emot det genom en uppenbarelse från Jesus Kristus. Ni har ju hört hur jag tidigare uppträdde som jude, hur jag ytterst våldsamt förföljde Guds församling och försökte utrota den, och hur jag gick längre i judendomen än många jämnåriga i mitt folk. Mer fanatisk än de ivrade jag för mina fäders stadgar (Gal 1: 11-14).

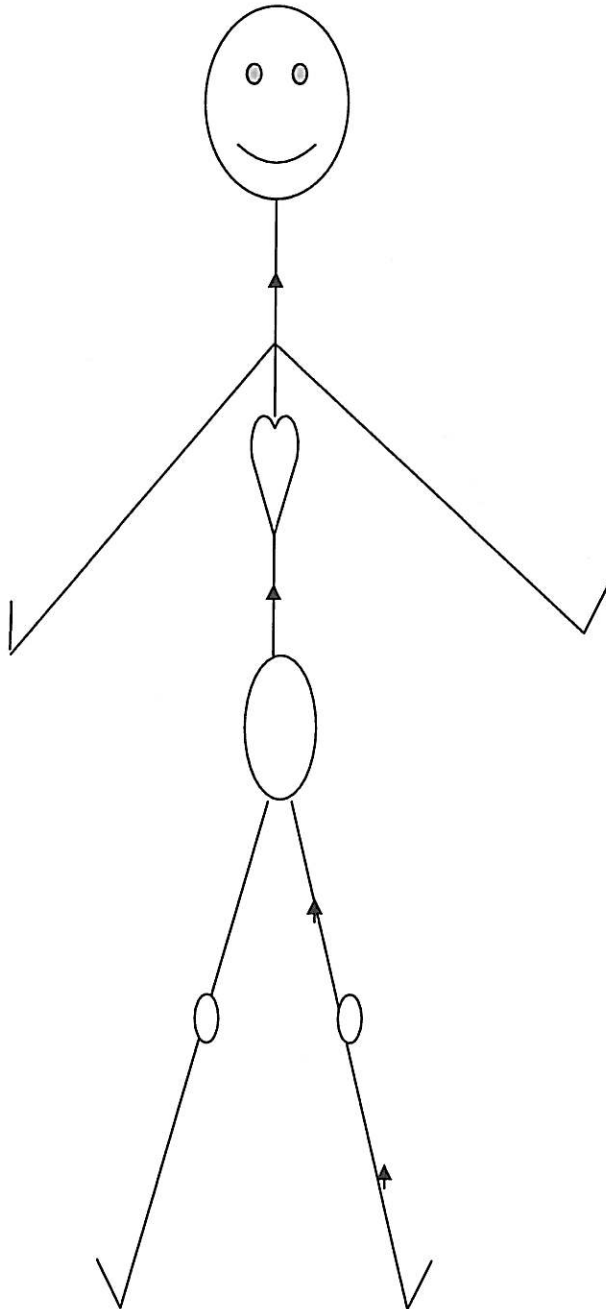
Men han som utvalde mig redan i moderlivet och som kallade mig genom sin nåd, beslöt att uppenbara sin Son i mig, för att jag skulle predika evangelium om honom bland hedningarna. Jag brydde mig då inte om att genast fråga människor till råds. Jag for inte upp till Jerusalem, till dem som var apostlar före mig, utan begav mig till Arabien och vände sen åter till Damaskus (Gal 1: 15-17).

Först tre år senare reser Paulus till Jerusalem för att träffa Petrus. Under denna tid är Paulus i träning, enskilt, likt en profet i Gamla testamentet. Han går i ”egen klass” i lärjungaskolan. Paulus höll ställningar vid svåra avgöranden men många var dem som gav upp kampen för den ursprungliga tron och lockades av andra budskap och kanske en ”enklare” väg, ett färdigt upptrampat spår, som den framväxande kyrkan som kloster och institution erbjöd.

⁸⁵Bibelkommissionen, Svenska Bibelsällskapet, *Bibel 2000*, 1999, s. xxv längst bak i kapitlet ”apostlarna och den kristna tiden”.

Skillnaden mellan religion och trons liv

"Sinnets förnyelse" och "full tro" hade de första lärjungarna: Petrus, Johannes mfl. För dem hade evangeliet uppenbarats. De hade lärt sig att "älska" sin Herre. De kände GT och NT väl och var "behöriga" lärare (Ef 4: 15).

För dem som har "korsat Jordanfloden" har hjärtats tro blivit möjlig (Jos 1: 2). Lärjungarna som nått hit kan älska sin Herre och varandra med Guds kärlek, inte av egen kraft. Här finns "mystikerna" (Ef 3: 18-19).

I "mag-regionen" är troende som blivit "omvända". Vissa kan be i "Ande och sanning". De kan tolka GT och NT. Här befann sig Urkyrkan. Dagens messianska judar kan vara här samt de troende kristna som blivit "inympade" på den judiska stammen, "vinstocken" (Joh 15: 5).

Religionen i Västkyrkan och Östkyrkan befinner sig i var sitt "knä" i figuren. Ledarna kan tolka GT men har problem med att tolka NT.

I fötterna är de nyfrälsta eller de som får en kristen uppfostran i "söndagsskolan". "Vandringen" börjar här (2 Mos 12: 31).

Bild 14. Resan med bönen.

Kyrkofäderna

Kyrkofäderna är benämningen på kända biskopar och abbotar som varit med och format kyrkan som institution och kyrkan som kloster. Utvecklingen har varit olika i öst och väst framför allt på grund av kulturella och språkliga skillnader. Min beskrivning är en rekonstruktion och kan inte vara heltäckande eller innehålla alla svaren. Den får ses som en teori, som det behövs mer forskning kring.

Enligt Uppenbarelsebokens beskrivning av de sju församlingarna i Mindre Asien kring år 95 e. Kr. var inte relationen på topp mellan församlingens medlemmar och deras Herre, Jesus Kristus. Den kärleksfulla relationen mellan människorna var också på väg att svalna. Här kommer ett citat från "Brevet till Efesus".

Du har prövat dem som kallar sig apostlar men inte är det, och du har funnit att de är lögnare. Ja, du är uthållig, och du har uthärdat mycket för mitt namns skull och har inte tröttnat. Men det har jag emot dig, att du har övergett din första kärlek. Tänk därför på varifrån du har fallit, och omvänd dig och gör dina första gärningar. Annars, om du inte omvänder dig, skall jag komma över dig och flytta din ljusstake från dess plats (Upp 2: 2-5).

"Den första kärleken" är den till Jesus Kristus. Det var relationen med Honom genom bönen och Ordet som var hotad och därmed sammanhållningen i församlingen. De främmande lärarna, "falska apostlar", hade avslöjats hos församlingen i Efesus, men var ett ständigt hot.

Redan tidigt fanns det ett biskopsämbete inrättat i Antiochia. Ignatius var biskop omkring år 69-110 e. Kr. Han var en av de ledare som fördes till Rom omkring år 110.

Ignatius skulle bli en martyr på Colosseum genom att "kastas för vilddjuren på arenan".⁸⁶ På sin resa passerade Ignatius de olika församlingarna i Mindre Asien. Sju brev har bevarats. Polykarpus, biskop i Smyrna, en av de främsta ledarna, kan ha påverkats av Ignatius brev. Huvudtemat i breven är biskopens plats i församlingen.⁸⁷ Enligt Halldorfs tolkning av breven är Ignatius arkitekten bakom det tre - delade ämbetet: Biskop - prespyterer - diakoner. Den hiarkiska ordningen var en helig ordning och skulle vara ett skydd mot anarkin.⁸⁸ Ignatius hävdar att det är guds vilja att alla skall underordna sig biskopen och lyda honom.

Ni bör på alla sätt förhärliga Jesus Kristus, som har förhärligat er, så att ni blir helgade i allt, församlade i en enda lydning under biskopen och presbyteriet.

Jag ger er inga föreskrifter som om jag vore något, ty om jag också bär bojer för Namnets skull, (JFr Fil 2:9) är jag ännu inte fullkomnad i Jesus Kristus. Nu har jag börjat lära mig, och jag talar till er som mina medlärjungar. Jag behöver smörjas av er med tro, förmaning, uthållighet, tålmod. Men eftersom kärleken inte låter mig tåga om er har jag tagit tillfället i akt att förmana er så att ni vandrar enligt Guds vilja. Jesus Kristus med vilket vårt liv är förenat, han är Faderns vilja på samma sätt som biskoparna, utspridda ända till jordens ändor, är Kristi vilja. Därför bör ni vandra efter biskopens vilja, något som ni också gör, ty ert ansedda presbyterium är förbundet med biskopen som strängarna vid en cittra.⁸⁹

Det grekiska begreppet episkopos betyder "föreståndare" och prespyteros översätts med "äldste". Funktionerna finns i Nya testamentet men det finns ingen tydlig hiarki inbyggd.⁹⁰ Ordningen inom församlingen byggde mer på ålder än titel. De äldste hade mer erfarenhet och vakade över de yngre.

⁸⁶ Beskow, Per, mfl. *Den kristna kyrkan från apostlarna till renässansen*, 1996, s. 28.

⁸⁷ Halldorf, Peter, *21 kyrkofäder, historien om hur kristendomen formades*, 2006, s. 21.

⁸⁸ a.a. s. 22.

⁸⁹ Mases, Per, Björg Nordbö, Anne, *Jesus Kristus är densamme igår, idag och i evighet*, 2000, s. 12.

⁹⁰ Halldorf, Peter, 2006, s. 23.

Ignatius bäddade för kyrkan som institution och spred denna nya ”lära” framgångsrikt. Mina reflektioner är: Vilken ledare kunde motstå Ignatius glödande brev? Var Herren inte längre ledaren för sin kyrka? Var tog församlingen som kropp vägen? Polykarpos i Smyrna tränade Irenaeus. Han blev biskop i Lyon och en stor teolog som bekämpade gnosticismen genom att bygga upp en kyrklig teologi.⁹¹ Irenaeus påverkade Athanasius o.s.v. Till slut var biskopens ämbete en självklarhet och ingen mindes längre att det någonsin varit annorlunda. Jag citerar en kritisk röst. W.H.C. Frend beskriver ett möte med Polykarpos föreläsning i Smyrna som en ”tidsresa”.

A stay at the church of Polycarp, Bishop of Smyrna, would have convinced him of the reality of episcopal government in a major Christian community. He would be left wondering, however, what had happened to the “apostles and prophets” on whom Paul had declared (Eph 2:20) that the household of God was founded, Jesus Christ himself being the cornerstone.⁹²

Trots den nya ordningen flödade främmande läror in via Marcion m.fl. från år 130 e. Kr. Marcion förespråkade en ren doketism. För honom var Jesus visserligen Gud men enbart skenbart människa. Jesus Kristus dog inte på korset och hade inte uppstått från de döda. Marcion ansågs vara den farligaste av de gnostiska teologerna. Han tog avstånd från hela Gamla testamentet och delar av Nya testamentet.⁹³ Men skyddet, församlingen som kropp, var i upplösning och mer mottaglig för gnostiska tankegångar som såg skapelsen som något ont och som hävdade att kroppen måste tämjas med asketisk livsföring. Min teori är att biskopen kunde vara inkörsporten till främmande läror. De var ofta bildade personer och hade kännedom om tidens filosofiska och gnostiska litteratur. Här följer en presentation av ytterligare tre kända kyrkofäder.

Justinus var född av grekiska föräldrar under tidigt 100-tal e. Kr. Justinus växte upp i Samarien i Palestina. I sitt sökande efter svaret på livets frågor vände han sig först till Stoikerna, därefter till Aristoteles och Pythagoras och hamnade sedan hos en platoniker. En dag möter Justinus en man som ger honom rådet att söka svaren i judarnas heliga skrifter och bekanta sig med vittnena till Jesus, Messias.⁹⁴

Justinus kom att se kristendomen som fulländningen av allt det som var gott inom filosofin, i synnerhet inom platonismen som han tidigare sympatiserade med. Han skulle bli en av pionjärerna i det gigantiska företaget att slå en brygga mellan den grekiska filosofin och den kristna tron.⁹⁵

Justinus kom att bli en ivrig försvarare av den kristna tron, men i form av sann filosofi. Han är inte kritisk till filosoferna utan hävdar att de förebådat Kristus. Då var Kristus en vishetslärare och den kristna människan var den sanna filosofen.⁹⁶ Hellenisering av det kristna budskapet kan ha skett genom Justinus skrifter. Justinus blev martyr i Rom genom halshuggning år 165.⁹⁷

⁹¹ Beskow, Per, mfl, 1996, s. 29.

⁹² Frend, W.H.C. *Saints and Sinners in the Early Church*, 1985, 35 f.

⁹³ Gärtner, Bertil, *Kristologin och kyrkans lära*, 1987, s. 10 f.

⁹⁴ Halldorf, Peter, *21 kyrkofäder, historien om hur kristendomen formades*, 2006, s. 27 f.

⁹⁵ Halldorf, Peter, 2006, s. 29.

⁹⁶ a.a. s. 31.

⁹⁷ Halldorf, 2006, s. 35.

Origenes (185–254 e. Kr.) är en annan känd författare och teolog som varit mycket omtvistad, men ändå utövat ett stort inflytande på den framväxande kyrkan som institution och kloster. Origenes kom ursprungligen från Alexandria där han var en populär lärare på en bibelskola. Han lyckades att bli prästvigd i Caesarera, som var Palestinas kyrkliga centrum efter Jerusalems fall.⁹⁸ Sedan blev Caesarera hans nya hem och undervisningsort. Det råder delade meningar inom religionsvetenskapen huruvida Origenes var för eller emot filosofi eller om han var gnostiskt påverkad.

Jag hävdar att Origenes var påverkad av gnostiska läror. Mark Julian Edwards finner i sin avhandling om Origenes att hans lära är motsatsen till platonism.⁹⁹

Origenes var uppskattad av ledarna i Caesarera för sina bibeltolkningar.¹⁰⁰ Origenes hade de följande århundradena entusiastiska efterföljare som utvecklade hans lära. En av dem var Evagrius av Pontus (346-399 e. Kr.). Han tillhörde 300-talets munkrörelse.¹⁰¹

Min bedömning av Evagrius skrifter är att de konkurrerar ut evangeliet. Han ”misstolkar” och förnekar evangeliet genom att skriva helt egna texter, men som är snarlika i språket och behandlar samma ämnen. Jag vill kalla Evagrius för en kristen gnostiker som lyckades bra med att föra ut sitt budskap. En elit kunde ”räddas” om de levde som eremiter eller i kloster.

By the exercise of the contemplation proper to its order, a rational being is able to ascend to a contemplation of a higher order and through an eventual transformation attain the state and world of that order and ultimately return to its first state of union with the substational knowledge of God.

Salvation is thus understood as progressive transformation from one order of being to another; each transformation is decided by a judgement presided over by Christ.¹⁰²

Citatet ovan är Sinkewicz tolkning. Jag presenterar några maximer som kan kallas för ”sayings”, vilka är ämnade att vägleda munken.¹⁰³ Flera av dessa är inte ursprungligen från Evagrius, utan ”undervisning” som han förmedlar vidare. Den undervisningen fanns redan i Egypten innan Evagrius kom dit för att gå i kloster troligen år 383.¹⁰⁴

Maxims I

1. The beginning of salvation is condemnation of yourself.¹⁰⁵

10. It is the worst thing to be a slave to the shameful passions.¹⁰⁶

Maxims II

2. You want to know God? First know yourself.¹⁰⁷

Maxims III

16. A man who loves virtue is a tree of paradise.¹⁰⁸

Evagrius beskrev det munkliv som fanns i Egypten men satte in det i en teologisk ram hämtad från Origenes. Evagrius texter influerade hela den byzantinska monastiska världen och spreds även till Västkyrkan genom John Cassian (365–435 e. Kr.). Det är tesen i Sinkewicz bok.

⁹⁸ Beskow, Per, m.fl. *Den kristna kyrkan från apostlarna till renässansen*, 1996, s. 33.

⁹⁹ Edwards, Mark Julian, *Origen against Plato*, 2002, s. 161.

¹⁰⁰ Norris, Fred, ”Origen”, *The Early Christian World*, volym II, s.1009.

¹⁰¹ Beskow, Per, m.fl. 1996, s. 34.

¹⁰² Evagrius av Pontus, *The Greek Ascetic Corpus*, 2003, inledningen, xxxviii f.

¹⁰³ Evagrius av Pontus, 2003, s. 229 ff.

¹⁰⁴ a.a. s. xvii.

¹⁰⁵ Evagrius av Pontus, 2003, s. 229.

¹⁰⁶ ibid.

¹⁰⁷ a.a. s. 230.

¹⁰⁸ a.a. s. 232.

Egypten

Ett projekt har pågått i Kalifornien sedan 1981 i syfte att kartlägga rötterna till egyptisk kristendom. Jag refererar ur en av böckerna i serien: *Gnosticism and Christianity in Roman and Coptic Egypt* skriven av Birger A. Pearson.¹⁰⁹

Kopterna hävdar att aposteln Markus var på plats i Alexandria och grundade den kyrkan. Forskarna är inata eniga och ifrågasätter detta. Pearson hänvisar till Apostlagärningarna kapitel 18 vers 25.¹¹⁰ Jag citerar från fler rader i Apostlagärningarna. *Folkbibeln 1998* används.

Till Efesus kom en jude som hette Apollos. Han var född i Alexandria och var en lärd man och mycket kunnig i Skriften. Han hade fått undervisning om Herrens väg* och talade brinnande i anden och undervisade noggrant om Jesus, men han kände bara till Johannes dop. Han började också frimodigt predika i synagogan. Priskilla och Akvila hörde honom, och de tog sig an honom och förklarade grundligare Guds väg för honom. När Apollos sedan ville fara över till Akaja, skrev bröderna till lärjungarna och uppmanade dem att ta emot honom. Han kom dit och blev till stor hjälp för dem som genom Guds nåd hade kommit till tro. Ty han motbevisade eftertryckligt judarna, när han utifrån Skrifterna offentligt bevisade att Jesus är Messias (Apg 18: 24-28).

Min tolkning av denna text är: Paulus reste inte till Alexandria för att missionera där. Ur – kyrkans centrum låg i Mindre Asien, Grekland och västerut. Apollos som ville predika evangelium fick tränas i Efesus innan han godkändes för uppdrag i Akaja, Grekland. Judarna i Alexandria kände till Messias, men inte det kristna dopet. Någon kan ha undervisat i Alexandria, kanske Markus, men det fanns ingen stark församling som kunde vara bas för vidare mission i Egypten vid denna tid. Paulus tredje missionsresa sker omkring år 53-57 e. Kr. Det är den resan som beskrivs i (Apg 18: 23-21: 16).

Pearsons teori är att Alexandria fick det kristna budskapet från Jerusalem, men anger ingen tidpunkt. De judiska församlingarna utsattes för ”utrotning” kring åren 115-117 enligt en bok skriven av Joseph Modrzejewski. Det var en följd av ett uppror mot Trajanus. De hedna-kristna grupperna deltog inte i revolten och kan ha klarat sig.¹¹¹ Kontakten mellan den judiska traditionen och den framväxande kristna religionen kan därmed ha brutits i Alexandria.

If primitive Christianity had not left any marks on Egyptian soil until the end of the second century, it was because it had been annihilated along with the entire body in which it was immersed – the Jewish community of Egypt.¹¹²

Det hellenistiska konceptet innebar fri mix av alla läror och filosofier. Alexandria blev senare födelsestaden åt den framväxande teologiska skolan. Den hade även tillgång till gnostiska skrifter.

To summarize the results of our survey of writings in this section, of the fifty-one writings surveyed, twenty-four are Gnostic writings of the second or third century that can safely or at least probably be assigned to Egypt.¹¹³

Från trehundralet och framåt skrevs helgonkalendrar och liturgiska skrifter på koptiska.¹¹⁴ Inriktningen var klosterlivet.

¹⁰⁹ Pearson, Birger, *Gnosticism and Christianity in Roman and Coptic Egypt*, 2004, förordet.

¹¹⁰ Pearson, 2004, s. 12

¹¹¹ a.a. s. 14.

¹¹² Pearson, 2004, s. 14 f.

¹¹³ a.a. s.79.

¹¹⁴ a.a. s. 286.

Troligen fanns det enskilda personer som levde ”avskilt” i Alexandria eller i andra städer samt i byar redan på 100-talet. Både kvinnor och män kan ha valt denna ”livsstil”.

Den monastiska traditionen fanns i Egypten innan kyrkan var etablerad som en institution, vilket fullbordades under Dionysius den Stores tid som biskop i Alexandria (248-265)¹¹⁵

Många ledare för den framväxande kristna religionen reste till Egypten och tog intryck av munkarnas liv. En av dem som gjorde en resa dit kring år 354 var Gregorios av Nazianzos från Kappadokien.¹¹⁶ Uppgiften är hämtad ur inledningen till *Fem teologiska tal*, som skrivits av Peter Halldorf. Kommentarer till *Fem teologiska tal* har skrivits av Olof Andréén. Jag gör en kortfattad presentation av Gregorios liv och verk. Han var annorlunda, en av få ledare som inte strävade efter makt och därför fick han förmedla något utöver det vanliga till tidens sökande människor.

Kappadokien

Provinsen Kappadokien ligger i dagens Turkiet, sydöst om Ankara. På Gregorios tid tillhörde området den östliga delen av romarriket. År 286 e. Kr. delar Kejsar Diocletianus romarriket i två halvor, en östlig och en västlig. År 313 inför Kejsar Konstantin religionsfrihet för de kristna. År 324 grundlägger Konstantin den nya huvudstaden för den östra halvan, Konstantinopel.¹¹⁷

Gregorios av Nazianzos föddes år 329 e. Kr. och dog år 389.¹¹⁸ Han levde under den tid som den bysantinska formen av kristendom började formas och som sedan blev den Grekisk ortodoxa kyrkan. Den skiljer sig en hel del från den västliga kyrkan som formades i den fallna västroms provinser: Katolska kyrkan. Delningen börjar redan på romarrikets tid är min tes. Det officiella språket i öst är grekiska. Skriftspråket i väst är latin. Språkskillnaden bidrar till splittringen i kyrkans värld.

Gregorios ogillade all form av splittring och dispyter. Han ville hellre sitta ”under korkeken och lukta på blommorna” än att stängas med teologerna i Nicaea.

Gregorios karriär börjar med studier i Athen. Det för honom bort från sin hemtrakt och det religiösa sammanhanget där. Fadern var präst, men sonen var ännu inte döpt. Det var vanligt att barn som växt upp i kristna familjer döptes först i vuxen ålder.¹¹⁹

År 359 bryter Gregorios upp från studierna i Athen och återvänder till Kappadokien. Då är han redo för dopet. Han är ännu vilsen och vet inte om han skall välja ”klosterspåret”, som vännen Basileos förespråkar, eller bli församlingsledare som fadern vill.

År 361 vigs Gregorios till präst mot sin vilja under en Gudstjänst han besökte en söndag vid jultid. Han accepterar inte detta utan flyr en tid till bergen. Vid påsk 362 har han fattat ett beslut och återvänder till Nazianzos för att skolas in som församlingspräst.¹²⁰

Ett citat från hans självbiografiska skrifter lyder:

Jag märkte att de som attraheras av det aktiva livet blir till nytta för en del människor, men samtidigt gör de sig själva illa: de jagas av bekymmer och ödelägger sin frid. De å andra sidan som förblir i avskildhet verkar ha frid med Gud och äga en stabilitet i sitt liv, men deras kärlek är begränsad: de lever ett hårt och asocialt liv och är bara till nytta för sig själva.¹²¹

¹¹⁵ Pearson, 2004, s. 284.

¹¹⁶ Nazianzos, Gregorios, *Fem teologiska tal*, 2002, s. 7.

¹¹⁷ Haywood, John, *Historisk världsatlas*, 1999, s. 71.

¹¹⁸ Halldorf, Peter, *21 kyrkofäder, historien om hur kristendomen formades*, 2006, s.117.

¹¹⁹ a.a. s. 119.

¹²⁰ a.a. s. 122.

¹²¹ Halldorf, 2006, s. 124.

Gregorios hade upptäckt att klostret som form inte gagnade kärleken och att kyrkan som institution riskerade att ödelägga människorna på grund av de ständiga konflikterna. Gregorios sökte efter något annat, en medelväg. Han kom att pendla mellan de båda lägerna, men var inte riktigt nöjd i något av dem.

Han led, skrev och undervisade, något som håller att läsas än idag. Gregorios skrev sin självbiografi på dikt och sina teologiska verk skrevs som en lovprisning till Gud.¹²²

Det var tal **till** Gud, den Treenige, inte tal **om** Gud, som en anonym enhet. Hans teologi är inte beskrivande utan mer i form av en bön och sång i stil med Psaltaren. Gregorios kom att få titeln ”teolog” i Östkyrkan, något som hitintills bara tilldelats Johannes, han som skrev Johannesevangeliet. Det var efter insatsen i Konstantinopel, då Gregorios under två år stiger fram som en lysande talare och utlägger läran om Treenigheten, som han fick titeln ”teolog”. Dessa insikter blev basen i den trosbekännelse som sedan utarbetades under de kommande koncilierna.¹²³ Här kommer två smakprov från de *Fem teologiska talen*.

Det första teologiska talet, Mot Eunomios:

Vi måste i sanning `bli stilla` för att lära känna Gud. Och när vi har kommit dit, då kan vi döma rätt i teologiska frågor. Och vilka kan då lyssna? De som tar det på allvar, och inte uppfattar det som kallprat om allt möjligt – sådant som man pratar om efter hästkapploppningen eller teatern: om visor, om magen och det som är nedanför den – sådana som betraktar välturnerande men innehållslösa teologiska debatter som underhållning.¹²⁴

Det andra talet handlar om den transcendent sidan av Gud, det obegripliga och onåbara. Det tredje och fjärde talet handlar om Sonen, den immanenta sidan av Treenigheten presenteras. Gregorios beskriver vad man kan veta om relationen mellan Fadern och Sonen och den helige Ande med hänvisning till Johannesevangeliet. Det femte talet handlar om den helige Ande. Det avslutas med orden:

Jag ville hålla mig till den äkta tron och stanna vid några få ord med Anden som vägvisare. Det ljus som vi har fått av honom skall vi bevara till änden som en verklig vän och medvandrare på vår väg gnom denna tid, och övertyga de andra att de med all makt skall tillbe Fadern och Sonen och den heliga Anden, i en enda gudom och makt. Honom tillhör all härlighet, ära och makt i evigheternas evigheter. Amen.¹²⁵

Gregorios hänvisar till alla fem Moseböckerna, och de flesta följande böcker i GT samt stora delar av NT, både evangelier och brevlitteratur. Av de 21 ”kyrkofäder” som presenteras i Peter Halldorfs bok framstår Gregorios av Nazianzos som de allra mest kunniga i Skriften, den främste pedagogen, en sann lärare och en ödmjuk tillbedjare. Detta är min bedömning som en kristen människa. Antropologen i mig anser att Gregorios av Nazianzos gör ett trovärdigt intryck och jag upplever det han skrivit som korrekt.

¹²² Halldorf, 2006, s. 128.

¹²³ a.a. s. 125.

¹²⁴ Nazianzos, Gregorios, *Fem teologiska tal*, 2002, s. 22 f.

¹²⁵ a.a. s. 103.

Bibeltolkning

Tolkningsproblematiken behöver åter igen lyftas fram. Tolkningen av Johannesevangeliet har betydelse för hur kyrkan formats i öst och väst. 300-talets och 400-talets strider inom kyrkan om Treenighetsläran bottenar i skilda tolkningar. I väst såg ledarna de "under" som Jesus gjorde och som beskrivs i Johannesevangeliets text. Etiken formas. Öst ser relationen Son och Fader. Teologin formas.

Gregorios av Nazianzos kunde tolka Johannesevangeliet som en berättelse om människans relation med och beroende av den Treenige. Kärleken lyfts fram.

Den ursprungliga pedagogiken, budskapet, tron och kyrkobergreppet hade förändrats redan på Gregorios tid, början av 300-talet, är min slutsats efter genomgång av kyrkofädernas texter.

Gregorios av Nazianzos är ett undantag. Han är mer trogen Urkyrkan.

"Traditionens solglasögon" filtrerade bort viss information från GT och NT och lade dit ny för att kunna ge den tolkning som passade bäst in i rådande sammanhang. Det har vid denna tid skett en förskjutning i auktoritet. Traditionen går före Ordet och Jesus som person skiljs från Ordet. Istället för en Herre, en tro, ett dop finns det flera konkurrerande biskopar, flera teologier, flera olika dop samt flera olika påskfirande vid skilda tidpunkter.

Den första kärleken, den till Jesus Kristus, är inte längre centrum i kyrkans liv.

Jag anser att GT och NT beskriver hur Gud verkar i, med och genom människan.

Många troende vet och känner att något händer i dem, men det vet inte hur eller varför.

Det har att göra med hur väl människan känner den Treenige.

Jag gör en tolkning av texten från Johannesevangeliet, som har dykt upp tidigare i uppsatsen, genom att rita en bild på nästa sida.

Jesus sade till honom: "Jag är vägen och sanningen och livet. Ingen kommer till Fadern utom genom mig (Joh 14: 6).

Denna text är svår att tolka och förklara. Den är något som den troende människan växer in i och förstår efter hand, lite i sänder, av erfarenhet.

Ordet kan inte förstås av intellektet enbart. En kroppserfarenhet behövs också. En bön före läsning kan lyda: "Låt Ordet nå själens djup och hjärtats innersta rum."

Från 300-talet och framåt blir bibelläsningen mer intellektuell verksamhet enbart, främst i väst, är min hypotes. Detta är också svårt att belägga. På något sätt tappar människan förmågan att umgås med Ordet, d.v.s. att umgås med Gud, den Treenige. Distans skapas. Ett bekvämlighetsavstånd finns ännu idag mellan den troende människan och den älskande, Gud.

Även religionsantropologi utvecklad har en begränsning. Resan med Ordet och insiktsprocessen på nästa sida ligger på "gränsen". Därefter vidtar ren teologi eller mystik. Gregorios av Nazianzos rör sig i gränslandet teologi och mystik, vilket är vanligt för en östteolog.

Tron får aldrig bli vetenskap, då upphör den. Därmed har jag nått gränsen för vad som kan avslöjas om trons liv i uppsatsens form.

Bild 15. Resan med Ordet

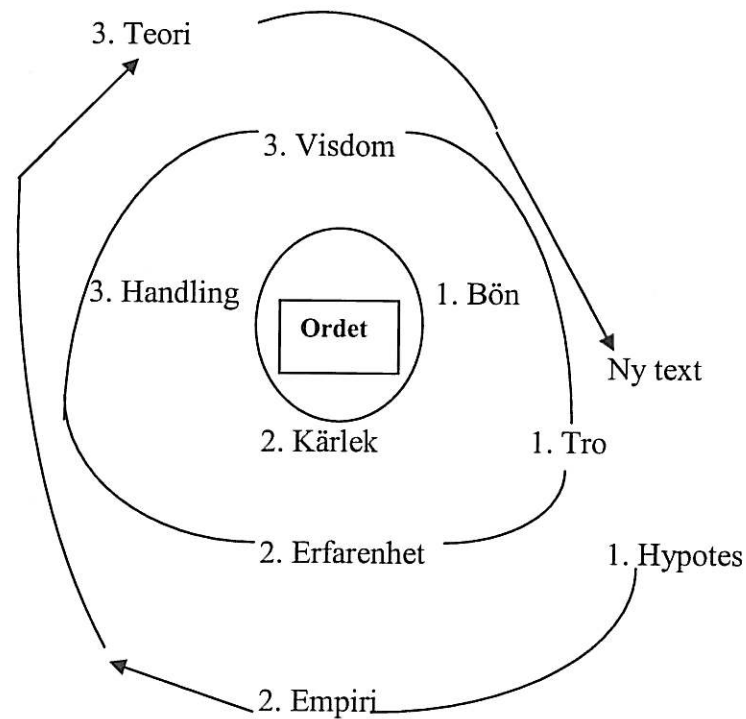
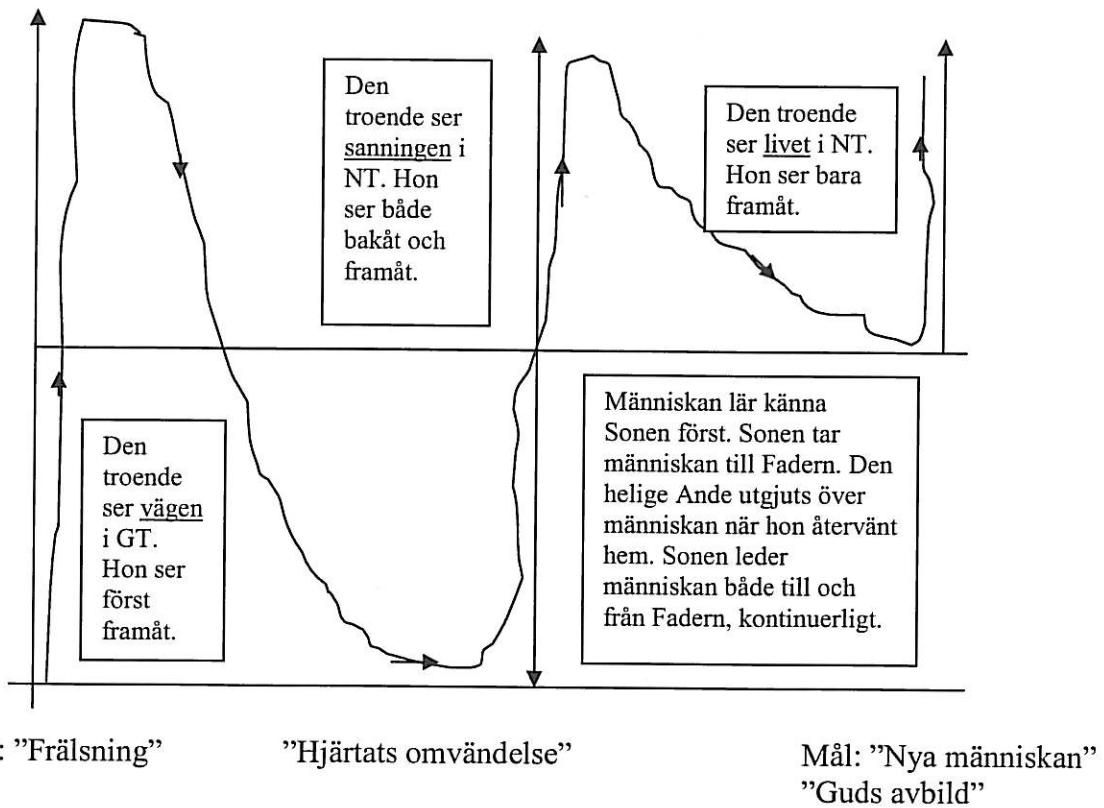

Bild 16. Insiktsprocessen fungerar som "ringar på vattnet", när Ordet, GT och NT är i centrum.

Kyrkan som koncilium

Det finns många historiska skildringar av händelseförloppet på konciliernas tid. Alla är vinklade åt något håll. Jag har valt Henry Chadwicks beskrivning av Konstantin och hans insatser för kyrkan. Chadwick har en viss distans och är något kritisk. Koncilierna blir i mina ögon politik i religiös dräkt. Jag kommer inte att fördjupa mig i stridigheterna om dogmatik, läran om Treenigheten här. Det kan ta en hel uppsats i anspråk. Jag väljer att fokusera på "fenomenet" koncilium och presentation av dess upphovsman, Konstantin, en romersk kejsare.

Konstantin kom till makten i den västra delen av romarriket efter segern vid Milviska bron år 312 e. Kr. Rivalen, Maxentius trupper drunknade troligen i Tibern. Triumfbågen som restes till Konstantins ära bär inskriptionen: "med gudomens hjälp", vilket betyder den "Obesegrade Solen". Men Konstantin var övertygad om att det var de kristnas Gud som hade hjälpt honom.¹²⁶ Året innan hade Konstantin gått över till den kristna religionen, men han var enligt Chadwick inte medveten om skillnaden mellan kristendom och tron på den "Obesegrade Solen", som var den valigaste formen av hednisk religion vid denna tid i romarriket. Många hedningar trodde att de kristna dyrkade solen eftersom de möttes på söndagen (solens dag).¹²⁷

Konstantin nöjde sig inte med ena halvan, han ville åt den östra delen också. År 324 gick han till militärt angrepp. Licinius togs till fånga och avrättades. Då blev Konstantin ensam härskare i romarriket. Den kristna religionen skulle vara en enande kraft och därför måste kejsaren ingripa i kyrkans liv och stoppa stridigheterna där.¹²⁸

Nicaekonciliet ägde rum i Nicaea år 325. Platsen hade valts av Konstantin. Nicaea låg nära Nikomedia, dagens Izmit, en stad i Turkiet. Då var det lätt för Konstantin att kontrollera förhandlingarna.¹²⁹

I Nicaekonciliet, som snart skulle räknas som det första "ekumeniska" eller universella kyrkomötet på grund av den stora representationen, deltog 220 biskopar, nästan alla greker. Utöver Hosius Cordova och två romerska presbyterer som skickats dit av påven Silvester deltog bara fyra eller fem biskopar från den latinska västern. Ändå var det en viktig begivenhet för kyrkan och upplevdes också som sådan av samtiden. I det högtidliga öppningsanförandet den 20 maj 325 uppmanade Konstantin de församlade biskoparna att nå enighet och frid.¹³⁰

En överväldigande majoritet undertecknade den trosbekännelse som formulerats. Men de avgörande formuleringarna förstods inte på samma sätt av alla.¹³¹ Tvetydigheten bidrog till senare konflikter. Den nicaenska trosbekännelsen ifrågasattes inte så länge Konstantin levde.¹³² De biskopar som opponerade sig mot kyrkomötenas beslut eller hindrade Konstantins maktutövning riskerade att bli avsatta och förpassade i exil. Det var straffet för trots mot kejsaren och för heresi.¹³³

Koncilierna hindrade inte de teologiska striderna, som rasade under hela 300-talet. I takt med att kyrkans organisation blev mer och mer institutionaliserad ökade klyftan mellan öst och väst. Ordnings-, disciplin-, och myndighetsfrågor tog mer och mer utrymme på kommande koncilier.¹³⁴

¹²⁶ Chadwick, Henry, *Den tidiga kyrkans historia*, 1998, s. 121.

¹²⁷ Chadwick, 1998, s. 122.

¹²⁸ Beskow, Per, m.fl. *Den kristna kyrkan*, 1996, s. 41.

¹²⁹ Chadwick, 1998, s. 125.

¹³⁰ a. a. s. 125 f.

¹³¹ Chadwick, 1998, s. 126.

¹³² a.a. s. 129.

¹³³ a.a. s. 131 f.

¹³⁴ Chadwick, 1998, s. 129.

Några diciplinfrågor som behandlades i Nicaea var följande: Biskopen förbjöds att flytta från ett biskopssäte till ett annat. Minst tre biskopar skulle delta i vigningen av en ny biskop. Biskoparna i provinshuvudstäderna fick vetorätt.¹³⁵

Organisationen var uppbyggd efter förebild av det statliga provinssystemet. De grekiska kyrkorna följde den statliga indelningen, vilket reglerade var ärenden skulle avgöras. Det var först på 400-talet som Konstantinopel fick samma ställning i öst som Rom hade i väst.¹³⁶

Tre biskopar kunde av hävd styra över större områden än den egna kyrkoprovinsen. Biskopen i Alexandria kontrollerade Övre Egypten och Libyen.¹³⁷ Biskopen i Rom kontrollerade kyrkorna i södra Italien och biskopen i Antiochia hade också större befogenheter.

Uppdelningen följer den politiska, språkliga och kulturella delningen. Maktkamp pågick mellan dessa centra. Rom och Konstantinopel vann den tävlingen till slut. Jerusalem hade många heliga platser, men var inget maktcentrum vid denna tid.

Konstantin grundade staden Konstantinopel. Det skulle bli det "Nya Rom". Vid Bosporen, som skiljer Svarta havet från Medelhavet, låg tidigare en ort vid namn Byzantium. Där lät Konstantin föra upp nya byggnader. Idag heter staden Istanbul.

När han i lydnad mot en gudomligt inspirerad dröm beslöt att grunda en ny huvudstad för imperiets östra delar vid den storslagna strategiska platsen intill Bysans vid Bosporen, hade han för avsikt att låta den bli det "Nya Rom", och han försåg staden med två förnämliga kyrkor som tillägnades apostlarna respektive Freden (Irene). Men på Forum lät han samtidigt resa en staty av solguden med drag av honom själv. Han fann till och med plats för en staty av modergudinnan Kybele. Stadens genius frammanade han högtidligt vid en ceremoni som anfördes av det kristna prästerskapet den 11 maj 330.¹³⁸

Konstantin gav kyrkan många gåvor. Han bekostade nya bibelhandskrifter och uppförde nya kyrkor även i Rom och i Jerusalem. Ett palats som tillhört hans andra hustru gav han som residens åt Roms biskopar. En fast andel av provinsernas statsinkomster skulle gå till kyrkans välgörenhet. Den blev enligt Chadwick "mycket omfattande".¹³⁹ Konstantin instiftade lagar som skulle skydda barn, slavar, lantarbetare och fångar. Från och med år 316 förbjöds brännmärkning av brottslingar i ansiktet. Människan är ju skapad till Guds avbild. Samtidigt visade Konstantin både i tal och skrift att man skulle "visa respekt för solen". Söndagen skulle därför vara en arbetsfri dag. Då skulle bönderna hålla sin marknad. Tidigare arbetade bönderna sju dagar och höll marknad på den åttonde dagen.¹⁴⁰

Konstantin såg sig själv som kristen, men han lät länge prägla mynt med solsymbolen. Först på sin dödsbädd, år 337, lät han döpa sig. Det var ännu vanligt att personer med ledande befattningar dröjde med dopet till slutet av sitt liv. Konstantin gynnade den kristna religionen, men gjorde den aldrig till statsreligion.¹⁴¹

¹³⁵ Chadwick, 1998, s. 126 f.

¹³⁶ a.a. s. 127.

¹³⁷ Chadwick, 1998, s. 127.

¹³⁸ a.a. s. 123.

¹³⁹ Chadwick, 1998, s. 123.

¹⁴⁰ a.a. s. 123 f.

¹⁴¹ a.a. s. 123.

Filioque ?

Den trosbekännelse som började formuleras i Nicaea 325 e. Kr. bekräftades på ett nytt koncilium i Konstantinopel 381. Den kom därför att kallas för den Niceno-konstantinopolitanska trosbekännelsen. Sin nuvarande utformning fick bekännelsen vid kyrkomötet i Kalcedon 451. Bekännelsen används från början endast som lärobekännelse, men från 450-talet används den i Östkyrkan som dopbekännelse. Från 1000-talet används den även vid dop i Västkyrkan.¹⁴²

Formuleringarna fanns tidigare i olika varianter inom Öst-kyrkan under namnet ”Symbolum orientale”.¹⁴³ Gregorios av Nazianzos var en av dem som påverkade utformningen. De latinska teologerna hade inte annat att göra än att acceptera. Kanske var det därför som de senare avviker? Det är min egen hypotes.

En av de mest kända väst-teologerna var Augustinus. Han föddes i Thagaste år 354.¹⁴⁴

Hans hemstad låg i Numidien, som var en provins i romarriket, dagens Algeriet.

Augustinus skrev ett stort verk som heter *De Trinitate*, ”Om Treenigheten”.¹⁴⁵ Augustinus använde grekernas formuleringar, men översatte dem till latinet och gjorde några ändringar, som han trodde var ”förbättringar”. Påverkad av sina filosofistudier och provocerad av de teologiska striderna blir resultatet en ny Treenighetslära som skiljer sig från den som uttrycks i konciliernas beslut.

Augustinus menade att den kappadokiska formuleringen (som övertagits från Origenes) om ”tre hypostaser” inte var riktigt tillfredsställande, eftersom den alltför mycket tycktes betona de gudomliga ”personernas” åtskillnad och mångfald. De grekiska kyrkofäderna hade sagt att det för Fadern utmärkande är att han är källan och upphovet till Sonens och den heliga Andens gedom. Sonen är ”skapad” medan däremot Anden ”utgår” från Fadern. Augustinus var mån om att ur sin treenighetslära avlägsna alla möjligheter till arianism och subordinationism. Treenighetens enhet måste därför säkras genom bejakandet av att Anden utgår från både Fadern och Sonen.¹⁴⁶

Augustinus skapar en ny lära som påstår att den helige Ande utgår från både Fadern och Sonen. Undan för undan infogas uttrycket ”och Sonen” i de västliga trosbekännelserna. Enligt Chadwick innehåller den latinska översättningen av trosbekännelsen från Konstantinopel 381 också detta tillägg,¹⁴⁷ som senare kom att kallas ”filioque”. Förändringen började i Spanien och spreds till hela Västkyrkan. Grekerna accepterade inte detta tillägg i den ekumeniska trosbekännelsen. Tillslut hade även Rom infogat ”filioque” och klyftan mellan öst och väst växte ytterligare. År 1054 är brytningen total, främst på grund av ”filioque”.¹⁴⁸

Den svenska översättningen innehåller ”filioque”. Den svenska kyrkan följer den latinska traditionen.¹⁴⁹ Uttrycket ”och Sonen” får utelämnas vid vissa ekumeniska Gudstjänster, när greker är närvarande.

”Filioque” är fortfarande en kontroversiell fråga för katoliker, lutheraner och ortodoxa, en fråga som ännu inte lösts.

¹⁴² Arvidsson, Ebbe, *Nicenska trosbekännelsen Bibelförklaringar*, 1991, s. 26.

¹⁴³ Arvidsson, 1991, s. 25 f.

¹⁴⁴ Halldorf, Peter, *21 kyrkofäder, historien om hur kristendomen formades*, 2006, s. 173 f.

¹⁴⁵ Chadwick, Henry, *Den tidiga kyrkans historia*, 1998, s. 231.

¹⁴⁶ Chadwick, 1998, s. 231.

¹⁴⁷ a.a. s. 231.

¹⁴⁸ Arvidsson, 1991, s. 71.

¹⁴⁹ Gerhardsson och Persson, *Herrens bön, den apostoliska och den nicenska trosbekännelsen*, 1993, s. 39.

Katafatisk eller apofatisk teologi?

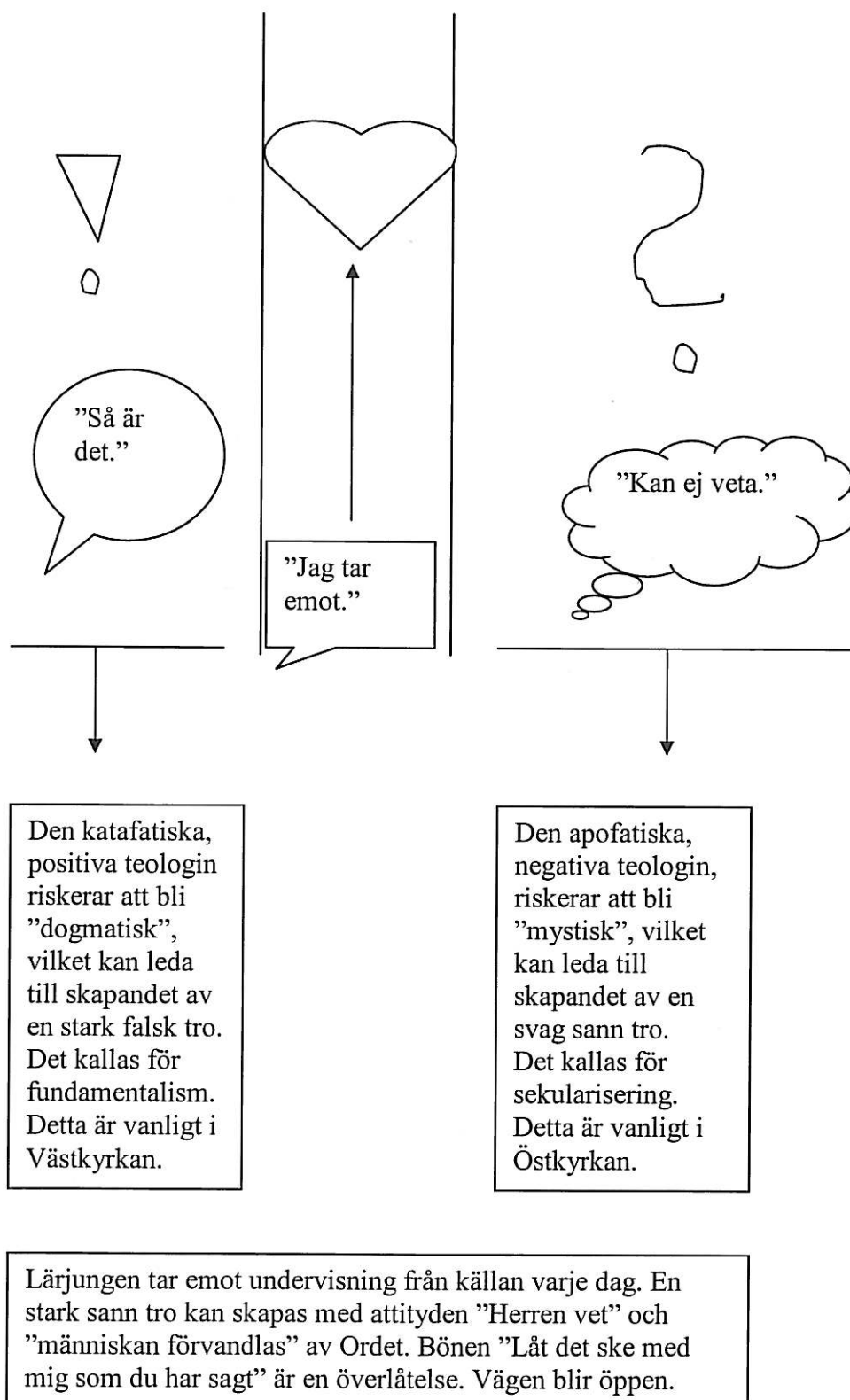

Bild 17. Vägen mellan två diken.

Fåret vid Skönadal

Bild 18. Vägen mot Skönadal.

Bild 19. Vägskäl.

Bild 20. Fåret i Skönadal.

Bild 21. Lisas "skrivhörna".

Bild 22. "Ängen" i Psaltaren 23, GT.

Kyrkan som kloster

När evangeliet undertryckts eller konkurrerats ut av gnostiska läror tar ”lagreligionen” över. Detta skedde i Egypten. Den koptiska kyrkan är en ny synkretistisk religion som växer fram från 200-talet e. Kr. i den egyptiska öknen. Detta kontroversiella påstående är mitt och baseras på fältarbete och inläsning av historiskt material. Insikten har mognat under skivandets gång. Jag lyfter nu fram en person som betytt mycket för den koptiska traditionens tillblivelse, Antonios.

Athanasius var kopt, född och uppvuxen i Alexandria. Han skrev under sin tid som biskop en bok om eremiten Antonios liv. Athanasius levde mellan åren 296-373. Antonios födelseår är inte dokumenterad, men han dog enligt Hieronymus år 356 e. Kr. Enligt biografen blev Antonios 105 år. Samuel Rubenson, som översatt texten till svenska och utfört den kritiska granskningen av materialet anser det vara tveksamt om Antonios själv visste sin egen ålder.¹⁵⁰

Biografen är skriven i genren hagiografi, en skildring av ett helgons liv. Skildringen hade ett syfte, att lyfta fram Antonios liv som det idealiska kristna livet. Athanasios skrivande kan ha inneburit att sammanställa tidigare texter och sedan lägga till passande bibelcitater. Jag har troligen en ”friserad” text framför mig. Jag ger här min tolkning.

DET ÄR EN ÄDEL TÄVLAN ni har inlett med munkarna i Egypten när ni har föresatt er att bli deras jämlingar, eller rentav överträffa dem i uppömandet av er andliga styrka. Ty nu finns det kloster också hos er, och benämningen ’munk’ är i allmänt bruk. Denna er föresatt att är sannerligen berömvärd – be till Gud, så kommer han att låta den gå i uppfyllelse. Ni har bett mig om upplysningar om den salige Antonios ’levnadssätt’, hur han började sin askes, vem han var dessförintan, hur han slutade sitt liv, och om det är sant som berättas om honom.¹⁵¹

Texten är hämtad från förordet och är riktad till munkar som finns i kloster i ”främmande” land, troligen på andra sidan Medelhavet. Biografen fick stor spridning och påverkade förmodligen utvecklingen av munkväsendet.

Antonios växte upp i en välbärgad familj och fick följa med sina föräldrar till kyrkan. I biografen nämns att han hellre läste i hemmet än lekte med jämnåriga. Bibelcitater (1 Mos 25: 27) dyker upp här.¹⁵² Berättelsen fortsätter med att föräldrarna dör och han ärvde gården. En dag kom han in i kyrkan precis när texten ur (Matt 19: 21) blev uppläst. Antonios lydde.

Han sålde gården och delade ut pengarna till de fattiga. Antonios kände sig kallad att följa Gud.¹⁵³ Men det fanns ännu inga kloster i trakten och Antonios kände inte till någon annan väg än eremiternas. Han ägnade sedan mycket tid till att leta upp ”andliga mästare” som kunde visa honom hur man går på ”dygdens väg”.¹⁵⁴

Antonios frestades på alla sätt, men hade alltid en bibelvers tillhands som försvar och var aldrig rädd. Livsföringen var mycket enkel. Han åt en gång om dagen efter solnedgången eller inget alls. Födan bestod av bröd och salt och han drack bara vatten.¹⁵⁵ Antonios sov på en matta av säv eller på bara marken.

¹⁵⁰ Athanasius, *Antonios liv*, 2003, s.119.

¹⁵¹ a. a. s. 43.

¹⁵² a.a. s. 44.

¹⁵³ Athanasius, 2003, s. 45.

¹⁵⁴ a.a. s. 46.

¹⁵⁵ a.a. s. 50.

Elia i 1 kung. 18 var förebild. Antonios ville bli som profeten i Gamla testamentet. Till slut blev Antonios herre över sig själv. Då gick han in i en gravkammare och stannade där tills han blivit så illa pryglad av demonerna att en vän fick bära honom till byn. Han överlevde detta och kampen gick vidare (Rom 8: 35).¹⁵⁶

Antonios levde som eremit hela sitt liv, men senare i livet tjänade han byborna på olika sätt. Han var skiljedomare, botgörare, andlig vägledare och kunde enligt biografen skilja på andarna och profetera.¹⁵⁷

Vad som skett kan vi inte veta, inte heller vad som är korrekt och vad som är påhittat i denna berättelse. Jag har problem att "svälja" den. Den känns inte helt äkta. Men den är ett utmärkt prov på den tidens pedagogik och budskapsförmedling. Folket tog budskapet till sig. Biskop Athanasius lyckades med sin intention, spridandet av munkidiale.

Antonios var troligen en stor sökare, som blev frälst i kyrkan, men blev uppfostrad av eremiterna. Han valde askesens väg och ett liv utanför församlingens gemenskap. Min bedömning är att Antonios blev omvänd vid 35 års ålder.¹⁵⁸ Han levde verkligen i en nära relation med Herren även om han inte fick någon nattvard. Bönen var sättet att kommunicera på. Gåvorna han fått, att profetera och hela, var till för att tjäna andra människor. Han var påverkad av traditionen och levde i den.

Människorna sökte sig till Antonios. Han blev som en far för dem. "Ökenfäderna" skapade den koptiska religionen och den påverkade den framväxande Katolska kyrkan mer än den Grekisk ortodoxa kyrkan, är min tes.

Lars Thunberg, forskare inom fornkyrkan med fokus på traditionen i öst beskriver asketernas liv som "änglalikt". Han anser att grundmotivet inom den monastiska världen är människans strävan att bli som änglarna.¹⁵⁹ Varken asketer eller änglar lever i äktenskap. Änglar behöver inte någon föda, men de förmedlar himmelsk föda. Ökenfäderna upplevde att de blev hjälpta av änglar när de svalt.¹⁶⁰ Änglarna vakar oavbrutet och munken bör därför också hålla sig vaken.¹⁶¹

Johannes Krysostomos beskriver de asketiska munkarna som folk som alltid vakar, eftersom de aldrig trötts eller präglas av synd – och däri liknar de änglar.¹⁶²

Min reflektion blir: Är klostret i öst en änglaskola? Har den lilla trädockan, som är vitmålad och har vitt garnhår, en present från Biskop Tomas på Anafora, en betydelse jag inte förstått? Mycket förblir obesvarat och obegripligt om kyrkan som kloster. Jag har här bara gjort en kort beskrivning med syfte att lyfta fram dess "egenart".

¹⁵⁶ Athanasius, 2003, s. 52.

¹⁵⁷ Athanasius, 2003, s. 106 f.

¹⁵⁸ a.a s. 122.

¹⁵⁹ Thunberg, Lars, *Den gudomliga ekonomin, fornkyrkliga perspektiv*, 2001, s. 232.

¹⁶⁰ Thunberg, 2001, s. 232.

¹⁶¹ a.a. s. 233.

¹⁶² ibid.

Maximos bekännaren – en teolog?

Maximos, en munk, i det bysantinska riket som levde mellan åren 580-662, hade stor betydelse för sin samtid i en omvälvande tid. Imperiet var hotat av den nya religionen, islam. Maximos drogs in i intrigerna i kyrkans maktcentrum.

Jag tvingas som troende människa att ta ställning. Jag är kritisk till Maximos kosmiska skapelseteologi. Den är grunden för den bysantinska teologin och spreds norrut och har påverkat den Ryskortodoxa kyrkan i hög grad. Maximos var en lika stor auktoritet i Östkyrkan som Augustinus var i Västkyrkan.

Maximos växte upp i Konstantinopel. Hans studier i filosofi och retorik var grunden. Maximos skrifter visar att han nått tidens högsta intellektuella nivå. Kejsar Herakleitos lät honom bli en personlig statssekreterare.¹⁶³

Omkring 614 e. Kr. börjar Maximos sin vandring på munkens väg. Efter att ha levt i två kloster i Mindre Asien tvingas han fly till Nordafrika p.g.a. en persisk invasion. År 632 blir Euchratas-klostret i Kartago Maximos nya hem.¹⁶⁴

Sophronios, en känd abbot, blev hans mentor och Maximos blev Sophronios lärjunge.¹⁶⁵ Maximos läste mycket och hade tillgång till den tidens mest kända teologiska skrifter. Han sällade bland informationen och skapade ett enhetligt systematiskt koncept av de olika källorna. Maximos var mästare i den alexandrinska allegoriska skrifttolkningstraditionen.¹⁶⁶ Målet för hans skrivande var undervisningsmaterial både för de blivande munkarna och för lekmännen.

Min sammanfattning av hans teologi är: Människan står i centrum. Den kristna människans liv består i att utveckla alla de möjligheter som ligger i hennes väsen.¹⁶⁷

”Kan själv – attityden” bidrar till spekulationer. Han talar om Guds kärlek och vilja, men enligt min mening känner Maximos inte Herren. Han har inte gått i lärjungaskolan. Istället för att gå dopets väg och beskriva den har Maximos troligen gått ”ormens väg”.

...människan är en mystisk kyrka. Genom sin kropp som skepp upplyser hon sin själs praktiska liv i dygdens energier enligt den moraliska filosofin; genom sin själs altarrum för hon, genom naturlig kontemplation och förnuft, fram till Gud det sinnligas *logoi* som helt frigjorda i anden från materien: och genom sitt intellekts altare åkallar hon den tystnad som är full av lovsånger, tystnaden hos Gudomens osynliga och okända stora stämma...¹⁶⁸

Citatet är i linje med det jag skrivit ner i uppsatsens början. Människan är allt i Maximos teologi. Hon är mycket aktiv i skapelsen. För mig är Gud allt, men människan får del av det i mån av tro. Därför är jag kritisk till hela den skapelseteologi, kyrkosyn och Treenighetslära som Maximos företräder. Han tolkar GT mystiskt och kombinerar detta med filosofi.

NT: s texter kommer i skymundan.

Som antropolog behöver jag inte ha några synpunkter på Maximos kosmologi. Flera teologer i väst tycker att Maximos är intressant att läsa. Få kommer med kritik. Jag anser att hans skrifter bör kritiserars som vilken forskning som helst.

¹⁶³ Thunberg, Lars, *Människan och kosmos, Maximos Bekännarens teologiska vision*, 1999, s. 18.

¹⁶⁴ Thunberg, 1999, s. 18.

¹⁶⁵ a.a. s. 18 f.

¹⁶⁶ a.a. s. 22.

¹⁶⁷ Thunberg, 1999, s. 25.

¹⁶⁸ a.a. s. 116.

Kloster i väst

Det finns kloster i Sverige idag. För att göra en jämförelse mellan öst och väst besökte jag Mariavall på Österlen, ett benediktinkloster inom Katolska kyrkan. Lördagen den 7 juli 2007 var en "Vallfärdsdag". Klostret hade inbjudit gäster att göra en pilgrimsvandring till minne av munken Benedictus, Europas skyddspatron för fred och enhet. Jag gick inte med på vandringen, men jag var med på pilgrimsmässan kl. 12. Det räckte för mig. Det talades om kärlek, men aldrig har jag känt mer kyla där, än i något annat kyrkligt sammanhang.

Anafora

Anafora, "retreat-farmen" i Egypten, var inget kloster, men kopternas kursgård hade olika hus som besökaren kunde vara i fred i. Det är det närmaste jag har kommit en "klostermiljö" i öst.

Bild 23 Gästbostaden, ett stort sovrum och ett badrum.

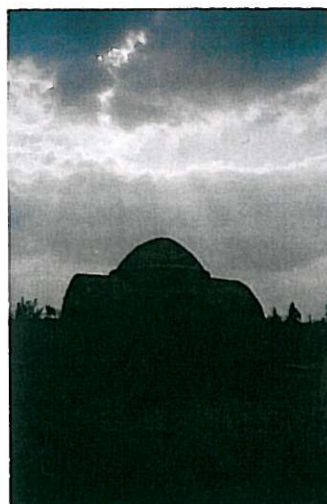

Bild 24. Eremithyddan bortom odlingarna.

Bild 25. Kyrkan i "byn", nära dem som arbetar där.

Bild 26. Jesus på ikon, längst fram i kyrkan.

Kyrkan som institution

Kyrkan som institution är stark i Sverige och jag väljer att beskriva Svenska kyrkan, vilken uppfyller alla kriterier för att kunna kallas för "institution". Denna kyrka har en fast organisation och utbildningen styrs av Domkapitlet. Idag utbildas präster, diakoner, pedagoger och kyrkomusiker efter lärarhögskolans förebild. De får alla en "proffsutbildning" som skall rusta dem för sin tjänst. Prästens huvudansvar är att förvalta sakramenten, dop och nattvard. Prästen predikar Ordet, ger själavård samt deltar i konfirmandundervisningen. Konfirmation, vigsel och begravning är också prästens arbetsuppgifter.

Diakonen assisterar ibland prästen under gudstjänsten men huvuduppgiften är den utåtriktade sociala verksamheten, hembesök m.m. Pedagoger leder barnverksamhet och ansvarar för undervisningen där. Kyrkomusikern leder kören och ansvarar för musiken under Gudstjänsterna. Det dagliga arbetet att fixa i lokalen eller kyrkogården sköts av en kyrkvaktmästare. De är alla avlönade och ofta heltidsanställda. Arbetsgivaren är den lokala församlingens kyrkoråd.

Sedan år 2000 är Svenska kyrkan skild från staten, men har fortfarande skatteintäkter via skattesystemet, kyrkoskatt. Den som är döpt är också medlem. Det finns många kyrkobyggnader runt om i landet. Dessa kräver skötsel och underhåll.

Församlingen är de personer som besöker gudstjänsten regelbundet på söndagarna. Dessa "lekmän" kan ha uppdrag som körmedlemmar, fixa kyrkkaffet eller delta i undervisningen och ledningen av nyanlända, fadderverksamhet.

En hiarki finns i Svenska kyrkan. Ärkebiskopen har biskopar under sig. Dessa har i sin tur rätt att visitera de olika församlingarna i sitt stift. Varje stift är uppdelat i kontrakt, med kontraktsprost. Denna person fungerar som länk mellan biskopen och kyrkoherdarna. En präst som varit i tjänst en längre tid kan bli kyrkoherde, arbetsledare för sin församling. Under kyrkoherden finns prästen, som kan kallas för komminister. I kyrkorådet sitter invalda församlingsmedlemmar. De väljs enligt det demokratiska systemet som finns i landet.

Vad betyder "kyrka" för dagens svensk?

Forskaren i kyrkovetenskap, Stephan Borgehammar, presenterar en lista på möjliga tolkningar. Enligt hans undersökning får kyrkobyggnaden toppnoteringen. På andra plats kommer betydelsen samfund/konfession. På tredje plats kommer samfundets institutionella form. På fjärde plats kommer den äldre tolkningen, hela kristenheten. Den betydelse som motsvarar NT: s *ekklesia* är den sist nämnda, hela kristenheten.¹⁶⁹

Jag lägger till betydelsen de troendes gemenskap, något som ofta glöms bort.

Enligt Borgehammar utvecklas kyrkan som institution i Europa under medeltiden. Den ansågs vara en storhet instiftat av Kristus.¹⁷⁰ Den katolska uppfattningen ändrades under reformationen, i alla fall på papperet. Enligt Luther är kyrkan "osynlig". Kyrkan är summan av alla sant troende, rättfärdigjorda kristna.¹⁷¹ Men detta lyfts inte fram i dagens undervisning.

Kyrkan som institution har haft 1000 år på sig att utvecklas i Sverige. Idag besöker få svenskar regelbundet söndagens Gudstjänst.

¹⁶⁹ Borgehammar, Stephan, (red.), *Kyrkans liv, introduktion till kyrkovetenskapen*, 1996, s. 17.

¹⁷⁰ Borgehammar, 1996, s. 16.

¹⁷¹ *ibid.*

Urkyrkans Gudstjänst

I Apg 20:7 firar Paulus Gudstjänst i Troas. Paulus "samtalade" med bröderna på den första veckodagen. Det betyder att Paulus undervisade på söndagen. Det förekom "brödbrytelse". Nattvard firades också denna dag är kyrkans tolkning.¹⁷² I Apg 2: 42 står följande om de troendes gemenskap.

De höll troget fast vid apostlarnas lära och gemenskapen, vid brödsbrytelsen och bönerna.¹⁷³

I Paulus brev står det mer vad som ingick i Gudstjänsten. Psalmer, lovsånger och andliga visor, samt en trosbekännelse till Kristus såsom Herre, en välsignelse, läsning av GT-texter och Paulus brev hörde till gudstjänstfirandet (Ef 5: 19, Kol 3: 16, Fil 2: 11, 2 Kor 13: 13).¹⁷⁴ Undervisningen av evangelium var muntlig, eftersom det ännu inte skrivits ned.

Liturgin var ännu inte skriftligt fixerad, men Gudstjänsten i den judiska synagogan var en förebild.¹⁷⁵ Ordets Gudstjänst kom först och därefter nattvarden. I den ortodoxa traditionen kallas detta för liturgi. De utarbetade en omfattande sådan, som kunde ta tre timmar i anspråk. Den svenska högmässan varar i ungefär en och halv timme.

Allt från Urkyrkans dagar finns med ända till nutid, men i en fast struktur. Gudstjänstordningen är den del av kyrkans aktivitet som har ändrats minst genom historien. Det som har ändrats är prioriteringen. Kyrkan i väst ser nattvarden som det viktigaste. Kyrkan i öst håller troget fast vid sin "långa" liturgi, som oftast inte upplevs i sin helhet av fler än prästen, diakonerna och kören.

Efter att ha besökt flera olika Gudstjänster i både Svenska kyrkan och andra samfund förefaller den svenska högmässan ligga närmast den ursprungliga varianten från Paulus dagar, med undantag av undervisningen. Den är enligt min mening inte korrekt i dagens Sverige. Där har en förändring ägt rum i både pedagogik och budskap. Jag har tidigare behandlat det problem som har med bibeltolkning, trons utveckling samt "lärjungaskolan" att göra.

Liturgin i den Koptisk Ortodoxa kyrkan

Den första delen är en förberedelsegudstjänst. Rummet blir "inrökt" med rökelse. Det är nästan bara prästen och diakonerna närvarande vid denna tid. Några små pojkar, som skall lära sig, får hålla i ljusen och assistera på olika sätt. Det är mycket bön.

Den andra delen kallas för katekumenernas Gudstjänst. De människor som ännu inte var döpta fick förr först undervisning i kristen tro. Psaltaren, brevlitteraturen och Apostlagärningarna brukar ingå. Varje söndag är helgad åt någon martyr. Innan läsning av evangeliet berättas om helgonets liv. Läsningen ur evangelierna och predikan avslutar den andra delen. Då brukar de flesta besökarna vara på plats. Några dyker upp senare, först när den tredje delen börjar. Den kallas för de troendes Gudstjänst. I den fick förr bara de döpta delta.

¹⁷² Olivestam, Carl Eber, Lindholm, Stig, *Kyrkor och alternativa rörelser*, 1996, s. 17.

¹⁷³ Stiftelsen Svenska Folkbibeln, Stiftelsen Biblicum, *Svenska Folkbibeln 1998*, s. 186.

¹⁷⁴ Olivestam, Lindholm, 1996, s. 17.

¹⁷⁵ a.a. s. 18.

När prästens och församlingens böner förvandlar brödet och vinet till Kristi kött och blod genom den helige Andes närvaro har Gudstjänsten varat i över två timmar. Höjdpunkten är när de troende går fram och stående tar emot nattvarden. Männen står i en kö för sig till vänster i rummet. Kvinnorna, som nu har sina huvuden täckta, tar emot nattvarden från den högra sidan i rummet. De har alla fastat innan. Den som tar emot nattvard har inte ätit eller druckit nio timmar innan Gudstjänsten. "Lovesharing", ett vanligt bröd delas sedan ut till alla, även mig.

Uppgifterna från föregående sida är hämtade från en skrift om den Koptiska Ortodoxa kyrkan som är utgiven av frikyrkliga studieförbundet ¹⁷⁶ samt deltagande observation. Jag har varit på koptisk Gudstjänst både i Sverige och i Egypten under år 2006. Skillnaden är att i Sverige börjar vissa avsnitt att översättas till svenska, eftersom de som vuxit upp här inte känner arabiska, sitt modersmål så väl. Någon behövde tolk för att hänga med liksom jag.

Hela liturgin finns nerskriven i ett häfte på tre språk, koptiska, arabiska och svenska. Koptiska är det ytterst få som känner idag förutom prästerna. Deras påve, Shenouda III, har sett till att den koptiska liturgin enligt St. Basil har getts ut i bokens form, där de tre språken, engelska, arabiska och koptiska finns sida vid sida. ¹⁷⁷

Liturgiboken har kommit till för att tjäna de kopter som lämnat Egypten och lever i USA, Kanada eller i Europa med en enhetlig korrekt översättning.

Liturgin i den Grekisk Ortodoxa kyrkan

Enligt John Binns fortsatte den ortodoxa liturgin att utvecklas ända fram till 1300-talet. St John Chrysostom (347 – 407) anses vara en av dem som satt sin prägel på liturgin. ¹⁷⁸ Ordet ortodox består av två led, orto...dox. Orto betyder rätt. Det andra ledet betyder dels lära och dels lovsång. Den kyrka som kallar sig ortodox menar att den har rätt lära och rätt lovsång. Den ortodoxa kyrkan hävdar att den har bevarat den äkta lärotraditionen från fornkyrkan och är därför Kristi sanna kyrka. ¹⁷⁹

I min uppsats får alla samfund kritik för att ha avvikit från Urkyrkan på något sätt. Jag har funnit att den Grekisk ortodoxa kyrkan samt syskonkyrkor som accepterat besluten på konciliet i Kalcedon är mest trogna originalet, trots allt. Det gäller läran. Den uttrycks i liturgin. Gudstjänsten åskådliggör Treenighetens mysterium. I konsten framställs Kristus som läraren med en bok i handen. Kristus avbildas också som sittande på tronen likt en härskare. Korset avbildas "tomt" för att symbolisera Kristi seger över döden. ¹⁸⁰ Kyrkorummet är fyllt av ikoner som har en undervisande uppgift, men för de troende är de mer än en bild. Beträktaren skall känna sig "sedd" av någon bortom tid och rum, sin Herre. ¹⁸¹

Ikonostasen är symboliskt gränsen mellan himmelen (koret) och jorden (skeppet). Bildväggen har tre dörrar, vilka genom att öppnas och stängas under gudstjänsten gång bidrar till att ge konkretion och åskådighet åt det drama, som gudstjänsten beskriver, och där prästen, diakonen, kören och församlingen är de medverkande. ¹⁸²

¹⁷⁶ Lindberg, Erik, (red.) *Koptiska Ortodoxa kyrkan*, 1983, s. 10.

¹⁷⁷ Shenouda III, *The Coptic Liturgi (St. Basil)* 1992.

¹⁷⁸ Binns, John, *An Introduction to the Christian Orthodox Churches*, 2002, s. 44.

¹⁷⁹ Olivestam, Carl Eber, Lindholm, Stig, *Kyrkor och alternativa rörelser*, 1996, s. 57.

¹⁸⁰ a.a. s. 62.

¹⁸¹ a.a. s. 68.

¹⁸² ibid.

Texten sjungs eller reciteras av prästen och kören. Inga instrument används. Rökelse finns med och vaxljus är tända. Det vanliga är att en ortodox förblir stående under hela gudstjänsten. Där jag varit med har det funnits stolar för de flesta, vilket är en nyordning. Stämningen är ”familjär”. Alla åldrar är med. Även små barn får nattvard. Den vanligaste liturgin på söndagen är Chrysostomos variant. Den är indelad i tre delar.

Vid förberedelsegudstjänsten görs brödet och vinet i ordning. Den är inte officiell. Bara prästen och diakonen är närvarande.¹⁸³ Ordets gudstjänst inleds med böner och sång. ”Det lilla intåget” följs av Skriftläsning. Texterna är hämtade ur Psaltaren, breven och evangeliet. Därefter följer förböner.

Eukaristin, den tredje delen av gudstjänsten inleds med två korta litanior och ”det stora intåget”. Fler böner... fridskyssen och trosbekännelsen... därefter tar själva nattvardsliturgin vid och till slut nedkallas Anden över de heliga gåvorna...¹⁸⁴

Ware beskriver hela gudstjänstordningen mycket detaljerat i boken, men jag väljer att stanna där. Jag har bara gjort en kort sammanfattning. Det finns både likheter och skillnader med den koptiska gudstjänsten. Den grekiska är kortare i tid. Men det känns som om tiden står still där inne i det ”heliga rummet” som skapas. Jag har upplevt Gudstjänsten på grekiska och förstod inte ett ord, men ändå fick jag ut en hel del av att vistas därinne. Gäster, som jag, får lov att ta emot det konsekrerade nattvardsbrödet, men inte vinet.

Nattvarden

Bild 27. En kvinna kysser prästen på handen när hon mottagit brödet ur den rosa korgen. Det är nattvard i den Grekisk ortodoxa kyrkan i Alexandria. Vinet har tidigare delats ut med sked.

Bild 28. Shenuda III, Påve av Alexandria och Patriark av ST. Mark tar emot brödet i vit duk. Han är klädd i kopternas vita prästskrud.

¹⁸³ Ware, Kallistos, *Den ortodoxa kyrkan*, 2000, s. 285.

¹⁸⁴ Ware, Kallistos, *Den ortodoxa kyrkan*, 2000, s. 284 ff.

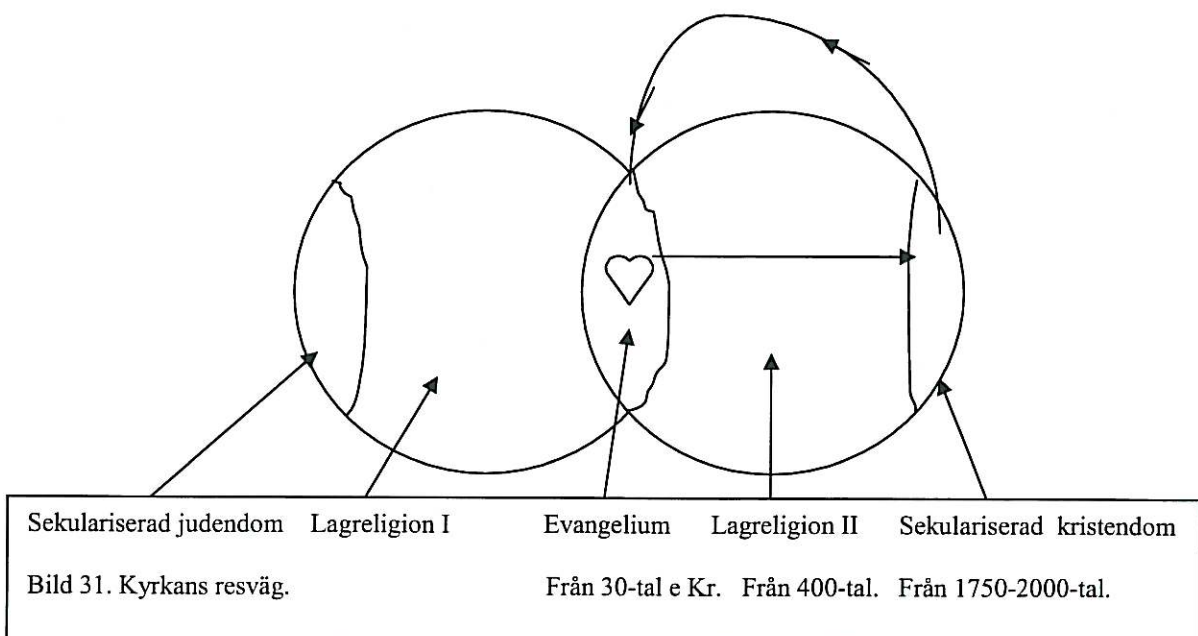
Bild 29. Lunds Domkyrka.

Bild 30. Nattvardsbordet i dopkapellet i Domkyrkan.

”Kyrkans väg” i tid och rum

I min beskrivning av kyrkans olika organisationsformer och inriktningar har jag rört mig från mittfältet i bilden, Urkyrkan, till ytterkanten, den sekulariserade formen av kristendom. Här befinner sig kyrkan som rörelse. En av de fyra rörelser jag snart skall presentera kan leda människor tillbaka till mittfältet, kyrkan som kropp.

Kyrkan som rörelse

Fyra nya rörelser är fullt synliga och verksamma i Sverige sedan 10-20 år. De har alla ett internationellt ursprung och ett stort antal människor dras till dem. Innan jag presenterar dem vill jag ge en kort definition av begreppet rörelse och redogöra för skillnaden mellan institution och rörelse. Franscesco Alberoni, författaren och forskaren som jag läst på grundkursen i antropologi, beskriver institutionen och rörelsen som fenomen, men jag kan inte acceptera hans förklaring till uppkomsten av "Nacent state", rörelsen, som ett resultat av kaos, typ franska revolutionen, eller att människor dras till den religiösa rörelsen på grund av Freuds psykoanalytiska kriterier.¹⁸⁵ Jag gör här en egen analys av begreppen.

Människan vill ha ordning och kontroll även om det sker på bekostnad av sin frihet. En institution kan upplevas som en trygghet. Människan lägger sitt liv i institutionens händer. Kyrkan som institution lever länge och är stabil. Förändringar sker långsamt i kyrkans värld i dess institutionella form. Människan har att välja mellan anpassning eller att lämna den. Institutionen kan växa till ett imperium och bli en maktapparat som även upprätthåller censur och delar ut bestraffningar till "de olydiga". Institutionen har ofta en förlamande inverkan på människors kreativitet. Något nytänkande får inte förekomma. Det är traditionen som gäller.

Rörelsen kan vara en protest mot något förtryck. Människorna vill förändra något. Rörelsen kan vara en kamp ut ur en trängd situation. Den kan vara stor/liten, internationell/regional eller bara personlig, en människas strävan mot frihet och förändrade livsvillkor. Rörelsen brukar ha begränsad livslängd. Rörelsen kan gå över i institutionens form, kvävas av den eller upphöra av sig självt. Kanske drar sig medlemmarna undan och överger hela projektet.

När judarna ledd av Moses tågade ut ur Egypten, som det står om i GT, 2 Mos. var det ett folk på väg...De var då en rörelse. Senare fanns ett tempel i Jerusalem och en kung vid namn Salomo. Det liknar mer institutionens form. Kyrkan som kropp är ingen rörelse i sig eller en institution. Den är något helt annat.

Institution – rörelse kan avlösa varandra enligt ett cykliskt förlopp. Katolska kyrkan i Sverige var en institution som genomgick en reformation, en rörelse, den lutherska, tog över och blev senare en ny institution. I "box – modellen" är rörelsen innanför institutionen och klostret innanför rörelsen.

Rörelser inom religionens område är ofta svåra att beskriva eller ringa in. De är komplexa system som ständigt förändrar sig. Jag har vistats inom Oasrörelsen i Sverige från sommaren 2002 – 2007. Det sista två åren har jag granskat den med kritiska ögon.

Jag har fått insikter om tillståndet i "kyrkans hörna". Det är en kris jag upplevt och den har varit aktuell under hela den tid jag haft kontakt med Oasrörelsen. Jag vill inte här gå in på några detaljer, men det handlar om en av de största kriserna i Sverige på trons område. Många faller ifrån. Aktiva församlingar tappar medlemmar eller "somnar in". De som leder rörelsen är omedvetna om det faktiska tillståndet eller så blundar de. Kritik censureras bort.

Är detta det scenario som drabbade Urkyrkan? Samma texter lästes upp i Skövde i juli 2007 som Johannes skrev till församlingarna i Efesos, Smyrna, Pergamus, Tyatira, Sardes, Filadelfia, men inte brevet till Laodicea (Upp 2: 1 – 3: 22). Dessa texter är en varning, men hur många förstod innebörden? Jag gick och kommer inte tillbaka till Oasrörelsen.

¹⁸⁵ Alberoni, Francesco, *Movement and Institution*, 1984, s. 85.

Oasrörelsen

Den skrivna informationen om rörelserna har jag hämtat från Internet i form av hemsidor och artiklar. Rörelserna ingår inte i den lärobok jag har som presenterar kyrkor och alternativa rörelser. Pingströrelsen, Trosrörelsen och Vineyardrörelsen finns med. Författarna skriver att det uppstår nya kristna grupperingar i olika former av nätverksstruktur hela tiden.¹⁸⁶

Vid en nordisk luthersk ledarkonferens om förnyelse på Åh Stiftsgård i september 1983 utsågs en Referensgrupp för Andlig Förnyelse i Svenska kyrkan (RAF). Dess uppgift blev att främja andlig förnyelse i vår kyrka. Vid liknande nordiska ledardagar på ÅH 1989 beslöts att byta ut namnet RAF mot Oasrörelsen.

Oasrörelsens namn är ingen förkortning, utan syftar på oasen i öknen, platsen för den friska livgivande källan.

Oasrörelsen är en fristående karismatisk (av grek. "chárisma" = nådegåva) rörelse, som vill främja en sund andlig förnyelse. Sund förnyelse är förankrad i Ordet, balanserad och känslig för den helige Ande samt ger god frukt.

Oasrörelsen har sin grund i evangelisk luthersk tro och vill tjäna Svenska kyrkan med öppenhet mot andra samfund.¹⁸⁷

Presentationen ovan är hämtat från Oasrörelsens hemsida. Vad gör de i praktiken?

Rörelsen ger ut tidsskriften "Oasbladet", Oassamlingar ordnas i de olika stifteten under året. Syftet med dessa samlingar är att hjälpa människor att upptäcka Bibelns sanning, böns kraft och nattvardens närvaro. Den levande församlingsgemenskapen lyfts fram som viktigt för att nådegåvorna skall kunna tjäna Kristi kropp. På sommaren hålls stora läger, där tusentals människor samlas, ofta i en idrottsarena. Bibelstudier, lovsång, förbön för helande, själavård, bikt, barnsamlingar, program för ungdomar och gudstjänster med nattvard samt tideböner står på programmet. Många frivilliga jobbar mycket med de stora lägren. Rörelsen har också en styrelse och två anställda inspiratörer, en barnledare samt flera teologiska rådgivare. Oasrörelsen lever uteslutande av gåvor. Men det tas ut en viss deltagaravgift för läger eller konferens. De flesta som är i tjänst på de stora lägren har redan ett uppdrag i Svenska kyrkan. Mottot är: Förnyelse, evangelisation och enhet.

Taizé' - rörelsen

Kommuniteten i Taizé, ett kristet ekumeniskt brödraskap i centrala Frankrike ville inte bilda någon rörelse. Men varje nyår samlas upp till 80 000 ungdomar för att be, sjunga och samtala om tron i någon stad i Europa. Kommuniteten i Taizé tar också emot stora skaror människor varje år på sina läger. Dagschemat är: morgonbön, frukost, bibelintroduktion och diskussioner i små grupper, middagsbön, lunch, sångövning, gruppsamtal eller arbete, te, workshop, middag och kvällsbön. Sångerna är spridda i hela Europa som "Songs of Taizé". Sångerna är enkla och repetitiva. De är byggda runt enstaka fraser ur Psaltaren eller en text från evangelierna.¹⁸⁸

Broder Roger, protestant och grundaren till kommuniteten ville förena kristna över samfundsgrensarna. Hans arbete för försoning i Europa började efter kriget, 1949. Men ingen av bröderna skulle behöva förneka sitt ursprung. Idag finns det reformerta, lutherska, anglikanska och katolska bröder i Taizé. Den ortodoxa traditionen är inte representerad. Visionen är att genom bön och tjänandet av de fattiga tillsammans finna evangeliets radikala enhet i Anden. Idag finns det Taizé-inspirerade kvällsmässor i de flesta större städer i Sverige.

¹⁸⁶ Olivestam, Carl Eber, Stig, Lindholm, *Kyrkor och alternativa rörelser*, 1996, s. 259.

¹⁸⁷ <http://oasrorelsen.se/category/2.html>

¹⁸⁸ http://sv.wikipedia.org/wiki/Kommuniteten_i_Taiz%C3%A9

Pilgrimsrörelsen

På Internet under rubriken ”Tidskriften Pilgrim” fann jag följande utbud:

Retreatprogrammen för i höst är redan fullbokade. Kursen i andlig urskiljning kostar 1800 kr. 8-dagars retreat med personlig vägledning har platser kvar och kostar 6800 kr. Höstens pilgrimsresa går till Syrien med Peter Halldorf som en av ledarna. Pilgrim är en tidskrift för andlig vägledning som ”öser ur den kristna kyrkans rika erfarenhet av det inre livet”. Redaktör är Peter Halldorf. Han leder också retreatar på slottet Bräka Säby. Huvudman för Nya Slottet är Pingstförsamlingen i Linköping. 1996 grundades en kommunitet på slottet. Idag lever där fem bröder och tre systrar som ägnar sig åt bön, arbete och andlig läsning. Kommuniteten leder också det dagliga gudstjänstlivet med tideböner. Två gånger i veckan firar de Eukaistin, nattvarden.

På denna plats vill vi bereda en tillflykt för den som önskar dra sig tillbaka för att i stillhet och bön söka Gud. Här finns möjlighet att som gäst stanna en kortare eller längre tid för avskildhet, bön och vila. Bokning av rum för enskild retreat sker genom Nya Slottets husmor.¹⁸⁹

Gästerna erbjuds också enskilt samtal eller bikt med pastor/själavårdare. Omgivningen har rika möjligheter till vandringar.

Ännu så länge är Pilgrim en rörelse eftersom den tar emot folk utifrån och har en utåtriktad verksamhet. Men det finns drag av sekterism. Jag har inte varit där och tänker avstå från det.

Sant liv i Gud

Denna rörelse har sitt ursprung i den Grekisk ortodoxa traditionen. Den har spritt sig i hela världen, även till Sverige. Här finns den som en ekumenisk förening som har medlemmar spridda i landet. Föreningen i Sverige sprider böcker och filmer och har någon gemensam träff varje år. På internationell nivå händer det mer.

Vassula Rydén är kvinnan bakom Sant liv i Gud-rörelsen. Hon föddes i Egypten 1942 och döptes in i den Grekisk ortodoxa kyrkan. Vassula började ta emot budskap från Gud 1985. Hon hörde den profetiska rösten i tiden och tog emot budskapet genom att skriva ner det med en handstil helt olik hennes egen. 1990 började böckerna publiceras. Verket omfattar 12 böcker och kallas för ett ”kärleksbrev till mänskligheten”.

Budskapen riktas till alla människor i vår tid, och är en kallelse att återvända till Gud, till förtrolig gemenskap med Jesus, till kyrkans tro och sakrament, samt till kristen enhet.¹⁹⁰

Vassula har sedan 1988 framträtt mer än 800 gånger och inbjudits att tala i 60 länder.

Hon får inget betalt för det. Många kommer för att lyssna på henne.

Bönegrupper startas som inspirerar till ”The Trinitarian Spiriality”.

Rörelsen talar om enhetens betydelse. Alla är ett, ortodoxa, katoliker, protestanter.

Ett citat ur foldern som jag fick vid bokbordet på Oaslägret i Skövde, där de var gäster, lyder:

Bibeln är verkligen Sanningen, den sanna uppenbarelsen, men Jag har inte upphört att existera, se, Jag är Ordet och Jag är verksam i Anden;

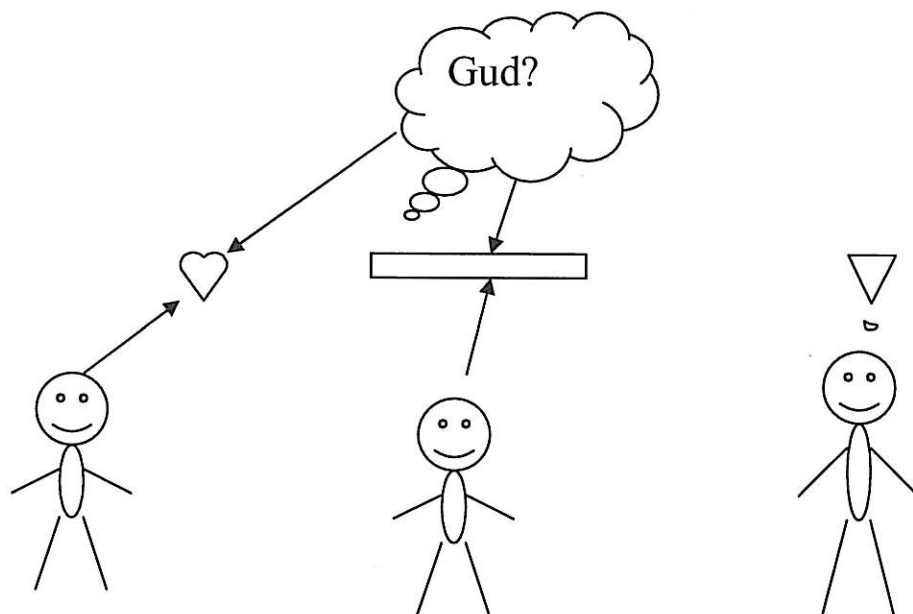
(Jesus 13 sept. 1989)

Jag har ännu bara läst lite i den bok jag har, volym I. Den förmedlar i mina ögon ett sant profetiskt budskap och kan därmed leda människor till källan, Jesus Kristus och Ordet.

¹⁸⁹ <http://www.tidskiftentpilgrim.nu>

¹⁹⁰ <http://www.tlig.org>

Bild 32. Hinder

Den som funnit vägen upplever en relation. Sökaren i mitten upplever ett hinder. Ateisten upplever ett stort avstånd. Gud betyder ingenting för den människan. Inom rörelsen kan dessa tre olika uppfattningar förekomma. En person kan gå från ateistens hållning till en relation. Sant liv i Gud är en rörelse som har möjlighet att leda den sökande människan till en kärleksrelation. De andra tre rörelserna jag presenterat leder människan till rörelsen och dess ledare men inte vidare. I bilden nedan presenteras två uppfattningar om Gud och gåvorna.

Kyrkan som kropp

Kyrkan som kropp finns omnämnd på flera ställen i NT. För att beskriva den behöver jag titta på några av dessa texter. Det är svårt att i egna ord tolka bilderna, men jag stödjer mig också på mina erfarenheter. En regel är att det inte går att bygga en insikt på ett skriftställe.¹⁹¹ Påståendet "Jesus Kristus är kyrkan som kropp" skall nu finna sin förankring i Skriften. Jag börjar med Johannesevangeliet.

Jag är vinstocken, ni är grenarna. Om någon förblir i mig och jag i honom, bär han rik frukt, ty utan mig kan ni ingenting göra. Om någon inte förblir i mig, kastas han ut som en gren och torkar bort, och man samlar ihop sådana grenar och kastar dem i elden, och de bränns upp. Om ni förblir i mig och mina ord förblir i er, så be om vad ni vill och ni skall få det. Min Fader förhärligas, när ni bär rik frukt och blir mina lärjungar (Joh 15: 5-8).

Jesus Kristus är vinstocken. Människan är inympad, som en gren. Efter denna bild kommer en förklaring: Den människan som är i Jesus Kristus och där Ordet är i henne kan tjäna honom och bli en lärjunge. En nära relation krävs för att vara elev i "lärjungaskolan". Den människan är lika beroende av Jesus Kristus som ett litet barn är av sin mamma. Relationen är kroppslig. Vinstocken är för alla troende i hela världen. De tillhör en och samma kyrka. Där finns ingen splittring i olika samfund. Idag är denna kropp osynlig, eftersom de flesta som kallar sig kristna lever sitt eget liv utanför vinstocken.

Den människa som har blivit "inympad" och därmed hoppat in i Kristus-kroppen förvandlas därinne steg för steg. Det sker en förening. Kropp och själ påverkas liksom hjärta och vilja till slut förändras även sinnet. Enheten är i första hand mellan den troende och Jesus Kristus i andra hand med andra som också är inympade och förvandlade. Dessa bildar "de troendes gemenskap". Denna gemenskap är den synliga kroppen, den aktiva i världen.

Förvandlingen sker genom att människan töms på sitt eget och fylls med Kristus-livet. Människan får del av hans tro, kärlek, kraft, blick och lidande. Nedan ges två jämförande bilder. Det är idag ovanligt att kyrkan uppfattas som kropp. Det tog lång tid för mig att inse.

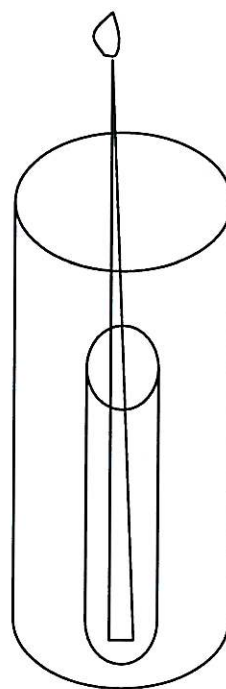

Bild 35. Kyrkan som byggnad, modell, Domkyrkan. Bild 36. Människan i Kristus och ljuset, Ordet i henne.

¹⁹¹ Arvidsson, Ebbe, *Nicenska trosbekännelsen Bibelförklaringar*, 1991, s. 5.

Förmedlingen av budskapet, kroppen, sker i nattvardens brödbrytelse. Prästen bryter brödet inför församlingen. Alla kan se brödet, den stora oblaten, först som hel och sedan som delad i små bitar till var och en. I Svenska kyrkans veckomässa kan dessa ord uttalas inför utdelandet av brödet, som också är Kristi kropp.

P: Brödet som vi bryter är en delaktighet av Kristi kropp.

F: Så är vi, fastän många, en enda kropp, ty alla får vi del av ett och samma bröd.

Den människa som tar emot nattvarden i tro kan uppleva att hon stoppar in en del av Kristi kropp i munnen trots att hon håller en bit oblat i handen. En känsla av att höra ihop med de andra som tar emot nattvarden kan infinna sig, men inte alltid. Ibland känns bara samhörigheten med Jesus Kristus. Nattvarden kan beskrivas i termen "mysterium" eller som ett "sakrament", en helig handling.

Nästa text jag citerar är hämtad ur Efesierbrevet. Ett kapitel heter "enheten i Kristi kropp".

Var ivriga att bevara Andens enhet genom fridens band: en kropp och en Ande, liksom ni kallades till ett hopp, det som tillhör er kallelse, en Herre, en tro, ett dop, en Gud som är allas Fader, han som är över alla, genom alla och i alla (Ef 4: 3-6).

Längre fram i texten talas om Kristus som huvudet. Från honom får hela kroppen, de troende liv. Den hålls ihop av kärlek (Ef 4: 15-16).

Därmed finns det två uppfattningar. En som ser Jesus Kristus som kroppen, som människan befinner sig i. En del troende upplever församlingen som en kropp.

Jag hävdar att både och gäller. Den första uppfattningen är mer vanlig i Östkyrkan.

Där kan människan uppleva att hon är i Kristus redan som liten. I Västkyrkan är det mer vanligt att uppleva Kristus i människan. Dessa olikheter har presenterats tidigare på sidan 17. Om jag upplever att både och gäller samtidigt, då blir jag "Fadercentrerad" och riskerar inte att hamna i någon "hörna".

Ty liksom vi i *en* kropp har många lemmar och alla lemmarna inte har samma uppgift, så är vi, som är många, *en* kropp i Kristus, men var för sig är vi varandras lemmar (Rom 12: 4-5).

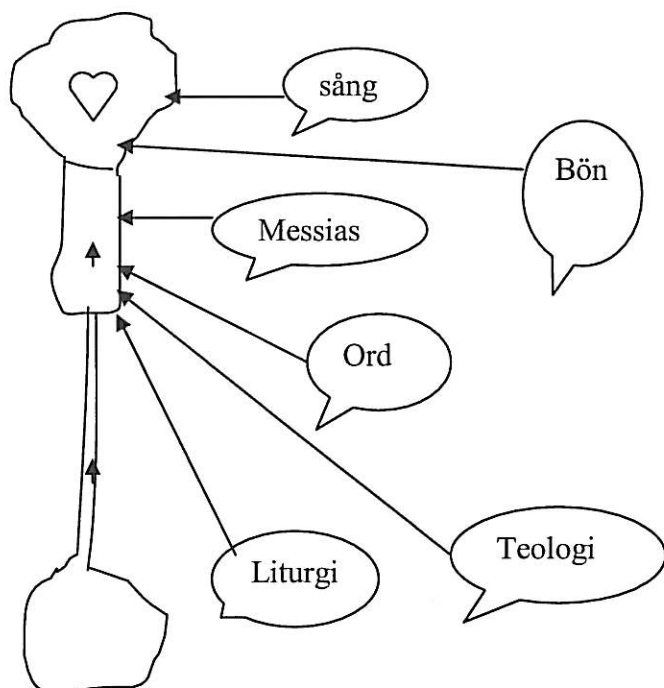
Det är tänkt att församlingskroppen skall som en helhet vara i Jesus Kristus. De troende hjälper varandra och stödjer varandra likt lemmarna i en kropp. Alla har olika uppgifter. Då är Jesus Kristus "kyrkan som kropp". Det är i honom som den troende lever och verkar. Denna kyrka, Jesus Kristus, föddes i Betlehem, växte upp i Nasaret, vandrade runt i Palestina, spreds till Mindre Asien genom apostlarna, överlevde hos mystiker i väst och hos eremiter i öst. Den blommar idag i Kina och förväntas spridas i hela världen. Anledningen till att den kan spridas är att varje troende börjar med sig själv och låter evangelium spridas först i den egna kroppen, sedan vidare till familj, vänner o.s.v. Kyrkan som kropp är inte beroende av någon stor institution, kloster eller ens en rörelse. Det svåra är att ta sig dit och lämna "boxarna". Ännu har "Exodus" inte ägt rum mer än för ett fåtal.

Jag var en av dem (2 Mos 12: 31).

"Dopets väg", som jag tidigare har nämnt på bild på s. 21 är en del av "kyrkan som kropp". Den leder från dopfunten till nattvardsbordet och via korset fram till nådetronen. Ännu är den dold för många. Det sker ingen undervisning om "dopets väg" i institutionen, i klostret eller i rörelsen. I kyrkan som kropp finns denna undervisning och i NT finns den.

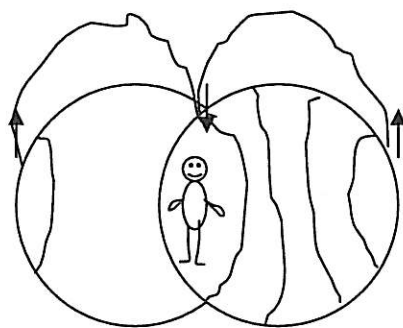
Målet är "kärlekens land", ett sant liv i Gud.

Bild 37. Det "första" trädet

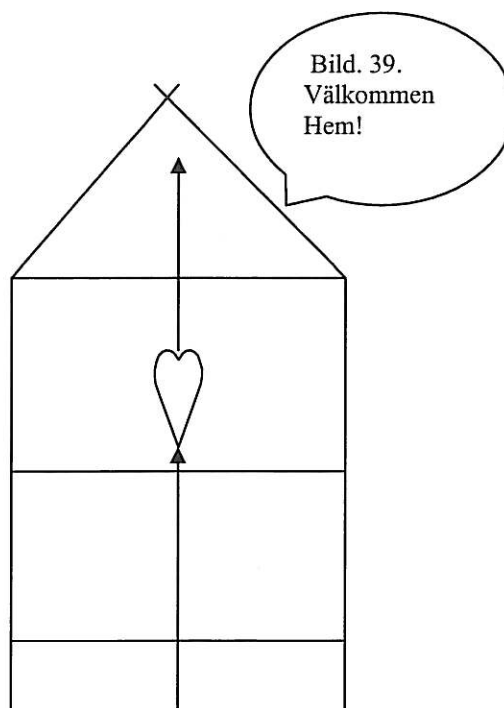

När jag "klickar och drar" från de andra träden i sökandet efter de spridda delarna finner jag Messias och GT hos judarna. NT finner jag hos lutheranerna. Bönen är kopternas och karmeliternas bidrag. Teologin kommer från den Grekisk och Rysk ortodoxa kyrkan. Liturgin finns i den Svenska kyrkan eller hos metodisterna. Sången är Taizé -/sång, Oas -/sång eller sång från Georgien. Mitt sätt att skapa en helhet är att dra allt som behövs till den "judiska stammen".

Bild 38. Den långa vägen Hem

Från sekulariserad judendom finns en väg ut liksom från sekulariserad kristendom i rörelsens form. GT finns i det största fältet. NT är hos människan i mitten, som lever evangelium. De tre remsorna är koncilierna, klostret och institutionen.

Avslutningen

Jag öppnar dörren till Domkyrkan i Lund lagom för att ta emot syndernas förlåtelse. Korstecknet lägger jag själv till med höger hand innan jag fortsätter in.

Det är den helige Mikael's dag, änglarnas dag, den sista söndagen i september 2007.

Högmässan är extra högtidlig. Kören i röda kåpor leder sången och det är många gudstjänstbesökare i bänkarna och på stolarna.

Jag sätter mig i gången, vid sidan, mer som en åskådare än en deltagare. Jag förmår inte sjunga med i psalmerna. I mitt hjärta råder stor sorg.

Samma liturgi har jag upplevt i Göteborgs stift, men här känns det som teater. Ett av predikans tema handlar om stenar som lever, vilket syftar på den fotoutställning som klär en av väggarna här inne.

Jag kom hit idag för att ta avsked och dela nattvarden en sista gång. När det är dags att gå fram har tårarna tagit slut. Jag är i Honom och Han är i mig, men runt omkring har jag ”döda stenar”. Det finns inget andligt liv härinne. Kyrkan som församlingskropp finns inte.

Kyrkan som kropp enligt den definition jag angett på sidorna 58 och 59 är ännu inte förverkligad i Sverige. Den är på gång i Kina och andra länder i Asien.

Kyrkan som institution och rörelse finns i dess ställe och har i Sverige en stark ställning, inte numerärt sett, utan i kraft av sitt inflytande.

Sett i ett längre perspektiv är kyrkan som kropp den starkaste. Den kan bättre stå emot både inre och yttre påfrestningar, under förutsättning att kärleken får råda där inne.

Jag har sett ytterligare två teaterföreställningar under år 2007. I Marsvinsholm slottspark spelades en komedi av Molière, Hycklaren Tartuffe. Pjäsen lyckades på ett roligt sätt förmedla vad begreppet hyckleri innebär.

I Skövdes kulturhus spelades Astrid Lindgrens Ronja Rövardotter som barnmusikal.

Den lyckades också förmedla budskap.

Teatern som form kan användas som pedagogisk form för att lyfta fram de svåra frågorna jag behandlat i denna uppsats.

Hjärtats tro är den tro som kommer av en vandring på ”dopets väg”. Tron kan utvecklas eller avvecklas. I de kyrkor och samfund jag studerat i både öst och i väst är tendensen avveckling av tron. Sekulariseringsprocessen har börjat i Egypten, men har pågått länge i Sverige.

Religionen hämmar trons utveckling är min tes.

”Skillsmässan” mellan öst och väst, främst till följd av ”filiquestriden”, har inneburit att nattvardsgemenskapen har brutits och därmed är inte kyrkan som kropp möjlig att realisera. Målet med den historiska tillbaka - blicken var att upptäcka det som skiljer kyrkan i öst från kyrkan i väst. De har utvecklats parallellt under nästan 2000 år och fortsätter att förändras. De skilda språken latin och grekiska samt stormaktspolitik har bidragit till splittringen. Även olika tolkning av GT och NT har bidragit till två skilda läger.

Öst och väst har någonting gemensamt. Kloster, institution och rörelse finns i båda dessa ”kyrkans hörnor”. Organisationen är hiarkisk, budskapet är människocentrerat och pedagogiken är ofta auktoritär och enhetlig. Vid vissa tider råder ett ”skräckregemente”. När många ledare väljer ”ormens väg” och föredrar makt framför att leda en församling till Jesus Kristus blir resultatet en splittrad och svag kyrka.

Uppsatsens rubrik *Kris i ”kyrkans hörna” – en jämförelse mellan öst och väst* är något jag själv upplevt på min resa igenom dess institutioner och rörelser samt klosterbesök. Det är inte nödvändigtvis en uppfattning som delas av dem som ingår i de tre ”boxarna”.

Jag är en kritisk och känslig resenär som ser, hör och känner mycket. Min beskrivning av rådande förhållande är inte den enda möjliga. Men kan vara en hjälp till en ökad förståelse.

Jag hävdar att ”kyrkan som kropp” är densamma i alla tider. Den är trogen GT och NT och viker inte av åt något håll. Den är öppen för nyheter, såsom nya sånger och pedagogiska knep. Organisationsformen ”kropp” strävar efter enhet. Budskapet är relationen mellan Gud och människan. Pedagogiken är personligt anpassad efter var och ens behov. ”Kärleksregeringen” råder över den troende. ”Lärjungaskolan” är till för att växa i tro, hopp och kärlek.

Varför öst och väst avvek från Urkyrkan är svårt att få grepp om. En teori är att undervisningen om ”dopets väg” inte har varit tillräckligt tydlig eller inte funnits från 300-talet och framåt. Kyrkan kanske bryter mot dopbefallningen (Matt 28: 18 – 20).

Jag har sett ett mönster. När organisationsformen ändras från kloster till institution eller till en rörelse, då ändras också budskapet och pedagogiken. Den kyrkan är inte rotat i GT och NT. Träden jag ritat visar att den koptiska, katolska, evangeliska och ortodoxa kyrkan samt modern judendom har andra rötter, filosofi eller gnosticisism eller både och. Dessa mänskliga skapelser drabbas därför av ett stort avfall från tron och en sekularisering som aldrig tycks ta slut.

Ämnet religionsantropologi har hjälpt mig upptäcka mönster och se sammanhang jag inte tidigare sett. Men många modeller har jag själv ritat, för ännu saknas det mycket inom områdena teori och metod. Religionsantropologi kan utvecklas mer och komplettera historisk antropologi samt socialantropologi vid analys av religionens ”inre” liv och maktstruktur.

Eva M. Hamberg skriver i kapitlet ”Christendom in decline: the Swedish case” följande om trons avveckling i Sverige.

Not only can Sweden be described as very secularised country, in the above mentioned sense. In addition, available evidence indicates that a large share of those who still believe in God do so with a low degree of personal commitment: using a concept introduced by Thomas Luckman, one might say that this belief increasingly tends to be accepted as a ‘rhetorical system’ only.¹⁹²

I den undersökning som gjorts år 1981 och år 1990 som Hamberg refererar till är det få personer som nämner Jesus ens som historisk person när det skall beskriva sin Gudstro. De tror på ”något”. Detta något kan vara allt från astrologi till spöken.¹⁹³ Samtidigt som få går på söndagens gudstjänst är 80 procent fortfarande medlemmar i Svenska kyrkan.

5 procent tillhör frikyrkorna.¹⁹⁴ En minskning har skett sen 1990 i antalet medlemmar i Svenska kyrkan. Kanske är medlemstalet på väg mot 50-30 procent?

Jag har beskrivit och undersökt den ”rest” som fortfarande firar Gudstjänst i någon form. Det är bland dessa troende som krisen i ”kyrkans hörna” har ägt rum. Det har skett något i både Sverige och Egypten. Både öst och väst har drabbats av den ”andliga förvirringen” och den ”andliga döden” inför mina ögon under åren 2003–2007. Både ledare och vanliga församlingsmedlemmar har drabbats.

Jag fick kämpa rejält för att behålla min tro och gå vidare.

¹⁹² Hamberg, Eva M, “Christendom in decline: the Swedish case”, 2003, s. 48.

¹⁹³ Hamberg, 2003, s. 48 f.

¹⁹⁴ a.a s. 49.

Tematisk avslutningsdiskussion

De två föregående sidorna är den induktiva metodens svar på frågorna som ställdes i början av uppsatsen. De följande tre sidorna är den deduktiva metodens svar. Dessa båda synsätt kompletterar varandra.

Rit eller teater?

Den troende "kristna" människan är inte medveten om exakt vad hon tror på i Sverige idag. Kopterna jag mötte i Egypten var "dimly aware".

När den troende människan inte är rotad i GT och NT blir hon främmande inför texten. Ordet kan varken tolkas eller appliceras i det dagliga livet. GT och NT har förlorat sin mening för många. Det leder till att kontakten med det "heliga" försvinner. Kvar blir en "nattvardsrit" som prästen utför. Denna rit eller sakrament kan förvandlas till teater om Ordet förlorar sin betydelse.

Dopet

Dopet kan idag ha tre olika betydelser beroende på vem jag frågar. För den som lever "trons liv" är dopet en överlåtelse till Jesus Kristus, att vara hans lärjunge. De som lever "religionens liv" kan se på dopet som en överlåtelse till församlingen för "kristen fostran".

För dem som lever "kulturens liv" fungerar dopet uteslutande som en "namngivningsritual." Dopundervisningen, lärjungaskolan, har inte fungerat vare sig i öst eller i väst är min slutsats. Det är en skillnad på hur dopet utförs och vilken undervisning som ges. Detta gör att enheten mellan traditionerna är nästan omöjlig att uppnå.

Nattvardens kris

Schmemmann har upplevt kris i "kyrkans hörna" i öst som rysk ortodox genom ett "inifrån-perspektiv". Men han har mött människor från Västkyrkan i USA och ser på dem med ett "utifrån-perspektiv". Jag har upplevt kris i "kyrkans hörna" i väst ur ett "inifrån-perspektiv". Östkyrkan mötte jag i Egypten.

Krisen blir synlig i Nattvarden. De som är känsliga i Anden känner av tillståndet i "församlingskroppen". De lider med Jesus Kristus både till kropp, själ, hjärta och sinne. Detta är en del av inkarnationsmystiken och undervisning om detta saknas ofta i kyrkan.

Treenighetsläran

"Filioque-problematiken", där Västkyrkan har en annan uppfattning än Östkyrkan bidrar också till splittringen. Saknas den grunden blir det svårt att växa i tro är min erfarenhet. Läran om Fadern, Sonen och den helige Ande är inte fixerad helt och fullt ännu. Där finns med att utforska, speciellt för teologer i väst.

Öst och väst

Östtänkandet skiljer sig också från vårt tänkande i väst.

Att tänka efter principen "både och" är mer vanligt i Östkyrkan. Att tänka "antingen eller" är mer vanligt i Västkyrkan.

"Sinnets förnyelse" innebär att enhet uppnås i sinnet.

Öst och väst-splittringen upphör och därmed kan strömmen av kärlek flöda fritt från källan ut till kroppens alla delar. Jag som troende får kraft till "tjänst". Splittringen i tanken är också ett hinder för handling. Detta är en erfarenhetsbaserad insikt som informanten, jag, delger här.

Kyrkan som kropp

Bön pågår till och från under dagen, men ett minimum är morgon och kväll.

Bibelläsning sker en eller två gånger om dagen.

Nattvard behövs en gång i månaden, minst.

Dopet sker en gång, antingen som barn eller vuxen.

Det "kristna livet" är Herrens liv, Jesus liv, i den troende människan.

Hon lever i honom och i hans kärlek. Detta är också en del av inkarnationsmystiken.

Sången är en del av tillbedjan och kan ske i Gudstjänsten eller hemma.

Andens liv

Anden upprätthåller enhet mellan kroppen och själen. Nattvarden och Ordet hjälper till att hålla "processen" i gång. Om Andens liv slutar att flöda kan splittring ske. Om kropp och själ drar åt olika håll riskerar den människan att bli sjuk.

Anden upprätthåller också enhet mellan hjärtat och viljan i den inre människan. Bönen håller denna process i gång. Dopet har betydelse här "inne". Det sker mycket som vi inte känner till. Om bönen upphör bryts kontakten med Gud och den inre människans hjärta och vilja påverkas. Med hjärta menas inte den fysiska förmågan i första hand utan förmågan att ta emot och ge kärlek, empatin. Viljan kan vara stark eller svag. Den påverkar handlingsförmågan.

Relation

Relationen Gud-människa är något som växer fram gradvis under längre tid. "Intellektuell tro" ger en intellektuell gemenskap. "Känslornas tro" ger själslig gemenskap. "Hjärtats tro" ger andlig gemenskap. Nattvarden och det dagliga livet innebär kroppslig gemenskap.

Böne-gemenskap är möjlig att uppnå. Då är det också möjligt att dela detta "osynliga" liv med andra troende i familjen eller i en församling. En tid av avskilt liv kan vara en förberedelse för ett liv i gemenskap och utåtriktat arbete.

Sekulariseringsteorier

- Trons upplösning föregår religionsupplösning
- Västkyrkans väg bort från Östkyrkan har lett först till trons upplösning i väst och Östkyrkans begynnade fall (1000-talet).
- Västkyrkan (Sverige) har nått "botten" och religionsupplösning är ett faktum 2000-tal.
- Tronsupplösningen har börjat i Östkyrkan (Egypten) 2000-tal.
- Kina ingår inte i min studie. Men enligt det jag läst och hört går de i motsatt riktning. De bygger nytt, de bygger tro och en ny kyrka från grunden. Kyrkan som kropp är möjlig där.
- Östkyrkan känner Johannesevangeliet bättre och faller inte lika långt ner som väst.
- Urkyrkan föregår bildandet av Östkyrkan och Västkyrkan.
- Urkyrkan konkurrerades ut och försvann från arenan som en synlig enhet.
- Kvar blev västreligion och östreligion.
- Både Östkyrkan och Västkyrkan påstår att de är Urkyrkans arvtagare. Jag anser att de båda varianterna skiljer sig för mycket redan vid bildandet för att denna teori skall stämma.
- Enligt min undersökning stämmer inte den traditionella "kyrkans historia" med det verkliga förloppet.
- Sekulariseringen börjar redan tidigt i kyrkans historia. Den antar olika former beroende på plats och tidpunkt.
- Väckelse i vissa delar av världen sker samtidigt som avfall från tron och sekularisering sker i andra delar. Det finns ett mönster som upprepas.

En sammanfattning av punkterna från föregående sida blir: "Kulturens liv" har ersatt "religionens liv" i Sverige. Ytterst få lever "trons liv" i Sverige. I Egypten är "religionens liv" ännu existerande bland kopterna. "Trons liv" finns också, men är hotat av begynnande sekularisering.

Det har gjorts flera studier i väst med olika sekulariseringsteorier. Religionsförändring är ett namn för samma sak. Religionsupplösning och trosupplösning är mina termer.

Hugh McLeod, använder andra begrepp. Han skiljer på "Christianity" och "Christendom".¹⁹⁵ Kristendom är enligt honom bara en fas i hela Kristenhetens historia. Och den representerar bara en av många relationsmöjligheter mellan kyrka och samhälle. I Västeuropa varade denna tid, då kyrkan hade stort inflytande på samhället, under 1000 år. Vi lever ännu i dess "skugga". McLeod frågar sig vad som finns kvar av kristendom i Västeuropa vid början av 2000-talet.¹⁹⁶

Jeffrey Cox har en artikel i samma bok som Hugh McLeod redigerat.

To the rise and fall of religion in modern history should be added transformation. When measuring the 'decline social significance of religion', one must recognise that the unit being measured has changed in character. The dot on the downward slope does not cease to represent a phenomenon known as religion, but it does represent a different kind of religion.¹⁹⁷

Cox beskriver hur den kristna rörelsen fungerade under 1800-talet. Den skilde sig från den äldre institutionens form i sättet att vara. Den var "aggressiv" och strävade efter att rekrytera nya medlemmar i första hand.¹⁹⁸ Han refererar till händelserna i England. Cox är kritisk till många historiska skildringar av förloppet. De skiljer sig åt och Cox frågar sig till slut: Vilken är den bästa historien om kristendomens nedgång i moderna Europa?¹⁹⁹

Kanske kan skildringen i boken *The Death of Christian Britain* utses som en "bra historia"? Callum G. Brown vill med sin historiebeteckning av förloppet från 1800-2000 skapa förståelse för hur sekulariseringen fungerar. Brown kommer med en avvikande teori. Han anser att sekulariseringen började på 1960-talet. Denna "katastrof" har betydelse för hela kristenheten i väst.²⁰⁰

Kritik från mig blir på två punkter: Brown svarar inte på frågan **varför** det hände.

Han beskriver bara hur det kan ha gått till. Perspektivet är snävt. Mycket hände säkert på 1960-talet, men de allra flesta historiker brukar sätta startpunkten kring 1750.

Jag följer den ryska teologen, Schmemmanns, linje och anser att processen alltid har funnits, men det sjuka tillståndet har förvärrats på senare år och kan nu resultera i den kristna religionens upplösning i väst.

Schmemmann diskuterar **orsakerna** i sin bok, *Eukaristin-kärlekens sakrament*.

Några viktiga insikter är: Läran om Treenigheten, som uppenbarades för den tidiga kyrkan, är inte längre en självklarhet för samtidens kristna. "Skol-teologin" i väst ignorerar sambandet mellan församlingen, eukaristin och kyrkan. Teologin i väst har gått sin egen väg bort från den ursprungliga nattvardsuppfattningen, är Schmemmanns förklaring.²⁰¹

Detta skedde redan i "Kyrkans barndom" lägger jag till. Därmed försvann begreppet kyrkan som kropp, evangeliets ursprungliga budskap och pedagogiken i lärjungaskolan.

¹⁹⁵ McLeod, Hugh, "Introduction", *The Decline of Christendom in Western Europe, 1750-2000*, 2003, s. 2.

¹⁹⁶ McLeod, 2003, s. 4.

¹⁹⁷ Cox, Jeffrey, "Master narratives on religious change", 2003, s. 210.

¹⁹⁸ Cox, 2003, s. 210.

¹⁹⁹ a.a. s. 214.

²⁰⁰ Brown, Callum G. *The Death of Christian Britain*, 2003, inledningen.

²⁰¹ Schmemmann, Alexander, *Eukaristin-kärlekens sakrament*, 1997, s. 12.

Epilog, pusslet läggs

Wathchman Nee
Den allra yttersta människan är kroppen
Den utvärtes människan är själen
Den invärtes människan är Andens liv

Sören Kirkegaard
Estetiska människan
Etiska människan
Religiösa människan

Lisa Allbäck
Kulturens liv
Religionens liv
Trons liv

Fältarbete (5-18 november 2007 i Skövde)
Kulturnatt, konstutställning, filmfestival, aerobic
Läsning av magi, witchcraft och ryska pilgrimsvandringar
Dop, nattvard, Gudstjänst, läsning av GT och NT samt bön

Sören Kirkegaard har skrivit om människans väg från det estetiska via det etiska till det religiösa stadiet. Ordet "språng" används. Enligt Kirkegaard är de flesta estetiker.²⁰² Watchman Nee har jag tidigare nämnt och dessa båda synsätt kompletterar varandra.²⁰³

Ytans nivå: Kulturens liv	Kulturens liv tränar den allra yttersta människan, kroppen.	Den estetiska människan sysslar med politik. Den etiska människan ägnar sig åt moralen.	
Medelnivå: Religionens liv	Religionens liv tränar den utvärtes människan, själen.	Den religiösa människan missionerar och är aktiv i en församling (kristna).	
Djupnivå: Trons liv	Trons liv tränar den invärtes människan, Andens liv, hjärtat.	Den "helgade" människan lever i "kärlekens land". Relation finns mellan Gud och människan.	

²⁰² Flöistad, Guttorm, *Filosofi och vetenskap från renässansen till vår egen tid*, 1994, s. 272.

²⁰³ Nee, Watchman, *Den kristnes frigörelse*, 1969, s. 7.

Upptäckterna när jag lagt pusslet och deduktiv metod avslutats är följande:

- I Sverige är kroppsuppfattningen enligt den filosofiska västmodellen den vanligast förekommande, se s. 19.
- Den kristna tron med dess kroppsuppfattning är sparsamt förekommande i Sverige.
- Den ”första kärleken”, den mellan Gud och människa, är den starkaste.
- Den kärleken har övergetts.
- Ytterst få känner Gudskärleken idag.

Det är svaret på frågan om **varför** det är kris i ”kyrkans hörna”.

Den troende människan tar inte emot kärlek från källan, sin Herre, och älskar honom inte längre. Så kan ha skett redan på Urkyrkans tid och finns beskrivet i Uppenbarelseboken.

Men det har jag emot dig, att du har övergett din första kärlek. Tänk därför på varifrån du har fallit, och omvänd dig och gör dina första gärningar. Annars, om du inte omvänder dig, skall jag komma över dig och flytta din ljusstake från dess plats (Upp 2: 4-5).

Jag avslutar min uppsats i dess skrivna form med att delge dessa tankar och ord.

Prästen i en församling vänder sig mot korset och sedan åter till dem som lyssnar och säger:

”Där hänger du och jag är en bluff.”

Jag svarar här: ”Jesus Kristus **är** kyrkan som kropp.”

”Tiden är kort. Jag kommer snart.” Det är svaret jag får i bödens form.

Fältarbetet i bilder

Några bilder är redan presenterade i samband med texten. Nedan och på de två följande sidorna fortsätter jag att skildra mitt möte med skilda traditioner i bildens form. Alexandria i Egypten och Skövde samt Lund var platserna för mitt "fältarbete" 2006-2007. Anafora-vistelsen har haft betydelse på många vis, men jag ser inte på det engagemanget som ett rent "fältarbete". Däremot kan resorna dit beskrivas som "förstudier".

Bild 40. Kungen, Jesus Kristus, på tronen i den Grekisk ortodoxa kyrkan.

Bild 41. Kungakronan på Maria, Guds moder, i den Koptiska ortodoxa kyrkan.

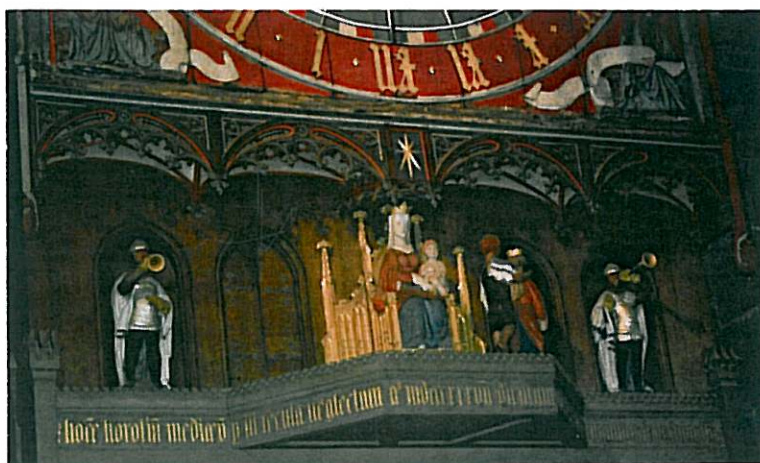

Bild 42. Maria på tronen med kronan på huvudet och Jesusbarnet i famnen. Ur-verket i Domkyrkan i Lund.

Bild 43. Barnen väntar på att söndagsskolan skall börja. De två följande bilderna är också från den Anglikanska kyrkan i Alexandria.

Bild 44. Lovsång för vuxna.

Bild 45. Även barnen får brödet, nattvarden.

Bild 46. Prästen i den Grekisk ortodoxa kyrkan ger överblivet konsekberat nattvardsbröd till sina hundar efter gudstjänsten i Alexandria.

Bild 47. Kyrkogården, den grekiska, i Alexandria är en välbevakad plats.

Bild 48. Norra Kyrketorps gamla kyrka i Skövde-trakten. Den är byggd på 1100-talet.

Bild 49. Pingstkyrkan i Skövde, musikernas scen.

Bild 50. Interaktionella kyrkan i Lund, metodist-pingst på Magasinet.

Bild 51. Programmet på Liberiets dörr i Lund.

Bild 52. Henric Schartau står staty utanför Liberiet. Det står: "Bruka Guds Ord."

Sammanfattning

Syftet med D-uppsatsen var att förklara **varför** det är kris i ”kyrkans hörna” idag. Begreppet ”kyrkans hörna” syftar dels på öst och väst som gått skilda vägar tidigt i kyrkans historia, dels på kyrkan som rörelse, dess moderna form, som nu drabbas av sekularisering.

Mitt fältarbete har bedrivits både i Egypten och i Sverige. I Egypten studerade jag den Koptiska, Grekiska och den Anglikanska kyrkan. I Sverige studerade jag Svenska kyrkan, Pingstkyrkan, Metodistkyrkan och Oasrörelsen.

Jag har använt den jämförande metoden för att finna ut skillnaden mellan Östkyrkan och Västkyrkan.

Även en jämförelse i tiden har skett. Uppsatsens historiska del börjar på romartiden, vid Kristi födelse och slutar på 600-talet. Dåtid jämförs med nutid, 2000-tal.

”Kyrkans barndom” syftar på de olika traditionerna som växer fram från 100-tal e. Kr. Jag har sett att det finns kopplingar mellan händelser i det förflutna och dagens sekulariseringsprocess.

Hypotesen var: Jesus Kristus är kyrkan som kropp. Detta kyrkobergrepp har förändrats och budskapet med det liksom pedagogiken.

Den röda tråden i uppsatsen var kyrkobergreppet. Kyrkans olika organisationsformer presenterades. Jag började med Urkyrkan, därefter följde konciliet, klostret, institutionen, rörelsen och till slut jämförde jag dessa kyrkobergrepp med ”kyrkan som kropp”, Urkyrkans form.

Jag fann att ”kyrkan som kropp”, Urkyrkans uppfattning, med dess budskap och pedagogik låg allra närmast de bibeltexter jag citerat ifrån och tolkat. Johannesevangeliet uppfattar jag som en nyckeltext i förståelsen av detta. Tolkningen av den tycks skilja sig åt mellan öst och väst.

Jag upptäckte också att ”kyrkan som kropp” ännu inte realiserats i Sverige. Under den tid jag reste fram och åter mellan Sverige och Egypten såg jag skillnaden mellan de båda länderna. I Egypten har sekulariseringsprocessen precis börjat. I Sverige har den pågått länge.

Religionsantropologi, utvecklad, har en framtid. Den kan svara på frågan varför religionsförändring och trosupplösning äger rum. Kristendomen som religion krymper i Sverige och i Egypten samtidigt som de kristna så som en kropp växer till på andra ställen.

Traditionell religionsantropologi har svårt att se det ”osynliga”, trons liv. Jag har därför kompletterat med ritade modeller som skall förklara skillnaden mellan ”religionens liv” och ”trons liv”. Mina erfarenheter från fältet redovisades både i ord och i bild. Jag använde mig själv som den ”krisdrabbade” informanten. Min egen trosutveckling beskrevs också. Min resa har gått från det sekulariserade ”kulturlivet” till ”trons liv”. Kyrkans resväg har varit den motsatta under lång tid.

Alla de religiösa traditioner jag studerat är en form av synkretism, en blandning av ”kulturens liv” och ”trons liv”. Fröet till dess upplösning finns med från dess uppkomst. Fröet är synkretism.

Litteraturförteckning

Alberoni, Francesco, *Movement and Institution*, New York, Colombia University Press, 1984.

Arvidsson, Ebbe, *Nicenska trosbekännelsen Bibelförklaringar*, Stockholm, Verbum Förlag, 1991.

Athanasius av Alexandria, *Antonios liv*, Översatt av Tomas Hägg och Samuel Rubenson, Skellefteå, Artos bokförlag, 2003, Andra upplagan.

Backman, Jarl, *Rapporter och uppsatser*, Lund, Studentlitteratur, 1998.

Beskow, Per, Hellström, Jan Arvid, Nilsson, Nils-Henrik, *Den kristna kyrkan från apostlarna till renässansen*, Stockholm, Bokförlaget Natur och Kultur, 1996, Första utgåvan, andra tryckningen.

Beskow, Per, *Trons vägar, om religion och livsfrågor*, Stockholm, Proprius förlag AB, 1999, Nionde upplagan.

Binns, John, *An Introduction to the Christian Orthodox Churches*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002.

Bibelkommissionen, Svenska Bibelsällskapet, *Bibel 2000*, Stockholm, Verbum Förlag, 1999.

Borgehammar, Stephan, "Vad är kyrkan?", *Kyrkans liv, introduktion till kyrkovetenskapen*, Borgehammar, Stephan, (red.), Stockholm, Verbum Förlag, 1996, Andra omarbetade upplagan, andra tryckningen, s. 13-33.

Bowie, Fiona, *The Anthropology of Religion an Introduction*, Oxford, Blackwell Publishing Ltd, 2006, Andra upplagan.

Brown, Callum G, *The Death of Christian Britain*, London, Routledge, 2003. Först publicerad 2001.

Chadwick, Henry, *Den tidiga kyrkans historia*, Översatt av Bertil Adania, Nora, Bokförlaget Nya Doxa, 1998, Först publicerad under titeln: *The Early Church*, 1967, 1993.

Cox, Jeffrey, "Master narratives of long-term religious change", *The Decline of Christendom in Western Europe 1750-2000*, Mcleod, Hugh, Ustorf, Werner, (red.), Cambridge, Cambridge Univeristy Press, 2003, s. 201-217.

Dahlström, Gil, (red.) *Bra Böckers lexikon band 23*, Höganäs, Bokförlaget Bra Böcker, 1982.

Douglas, Mary, *Purity and Danger an Analysis of the Concepts of Pollution and Taboo*, London, Ark Paperbacks, 1988, Först publicerad 1966.

Edwards, Mark Julian, *Origen against Plato*, Oxford, Ashgate Publishing Limited, 2002.

- Ekholm Friedman, Kajsa, "Structure, Dynamics, and the Final Collapse of Bronze Age Civilizations in the Second Millennium B.C." *Hegemonic Declines: Present and Past*, Friedman, Jonathan, Chase-Dunn, Christopher, (red.), Boulder, Paradigm Publishers, 2005, s. 51-88.
- Evagrius av Pontus, *The Greek Ascetic Corpus*, Översatt och kommenterad av Robert E. Sinkewicz, New York, Oxford University Press, 2003.
- Evans-Pritchard, E.E. *Social Anthropology*, London, Cohen and West Ltd, 1967, Först publicerad 1951.
- Flöistad, Guttorm, *Filosofi och vetenskap från renässansen till vår egen tid*, Översättning av Gunnar Sandin, Lund, Studentlitteratur, 1994, Först publicerad under titeln: Filosofi og vitenskap, fra renessansen til vår egen tid.
- Frend, W. H. C., *Saints and Sinners in the Early Church*, Wilmington, Michael Glazier Inc., 1985.
- Geertz, Clifford, "Religion as a Cultural System", *A Reader in the Anthropology of Religion*, Lambek, Michael, (red.), Oxford, Blackwell Publishing Ltd, 2006, Sjunde upplagan. s. 61-82.
- Groth, Bente, *Judendomen, kultur, historia, tradition*, Översatt av Margareta Brogren, Stockholm, Natur och Kultur, 2002, Först publicerad under titeln: *Jödedommen*, Oslo, 2000.
- Gärtner, Bertil, *Kristologin och kyrkans lära*, Uppsala, Pro Veritate, 1987.
- Gärtner, Bertil, *De kallar oss kristna*, Örebro, Bokförlaget Libris, 2004.
- Halldorf, Peter, *21 kyrkofäder, historien om hur kristendomen formades*, Örebro, Cordia AB, 2006.
- Hamberg, Eva M, "Christendom in decline: the Swedish case", *The Decline of Christendom in Western Europe 1750-2000*, Mcleod, Hugh, Ustorf, Werner, (red.), Cambridge, Cambridge University Press, 2003, s. 47-62.
- Harris, Stephen L, *Understanding the Bible*, Sacramento, Mc Grow-Hill Companies Inc., 2003.
- Haywood, John, *Historisk världsatlas*, Köln, Könemann, 2000, Först publicerad under titeln: *World Atlas of the past*, volym 1-4, 1999.
- Hollan, Douglas, "Developments in person-centered ethnography", *The Psychology of Cultural Experience*, Moore, Carmella C, Mathews, Holly F, (red.), Cambridge, Cambridge University Press, 2001.
- Gerhardsson, Birger, Persson, Per Erik, *Herrens bön, den apostoliska och den nicenska trosbekännelsen*, Uppsala, Svenska kyrkans församlingsnämnd, 1993: 7.
- Johnsson, Bo, *Judendomen – i kristet perspektiv*, Lund, Arcus förlag, 2000.

- Lindberg, Erik, (red.), *Koptiska Ortodoxa kyrkan*, Frikyrkliga studieförbundet, 1983.
- Longman Dictionary of Contemporary English*, Harlow Essex, Longman Group Ltd, 1995, Tredje utgåvan, Först publicerad 1978.
- Marklund, Kari, *Nationalencyklopedin första bandet*, Höganäs, Bokförlaget Bra Böcker, 1989.
- Mases, Per, Björg Nordbö, Anne, *Jesus Kristus är densamme igår, idag och i evighet*, Rättvik, Stiftelsen Berget, 2000.
- McGinn, Sheila, "Internal Renewal and Dissent in the Early Christian World", *The Early Christian World*, Esler, Philip F, (red.), London, Routledge, 2000, volym II, s. 893-906.
- McLeod, Hugh, "Introduction", *The Decline of Christendom in Western Europe 1750-2000*, McLeod, Hugh, Ustorf, Werner, (red.), Cambridge, Cambridge University Press, 2003, s. 1-26.
- Nazianzos, Gregorios, *Fem teologiska tal*, Översatt av Olof Andrén, Skellefteå, Artos bokförlag, 2002.
- Nee, Watchman, *Den kristnes frigörelse*, Översatt av Rune Brännström, Stockholm, Proklama, 1969, Andra upplagan, Först publicerad under titeln: *The Release of the Spirit*.
- Norris, Fred, "Origen", *The Early Christian World*, Esler, Philip F, (red.), London, Routledge, 2000, volym II, s. 1005-1026.
- Olivestam, Carl Eber, Lindholm, Stig, *Kyrkor och alternativa rörelser*, Malmö, Glerups förlag, 1996, Femte upplagan, första tryckningen.
- Pelto, Pertti J, Pelto, Gretel H, *Anthropological Research the Structure of Inquiry*, Cambridge, Cambridge University Press, 1988, Andra utgåvan, Först publicerad 1970.
- Pearson, Birger, *Gnosticism and Christianity in Roman and Coptic Egypt*, New York, T & T Clark International, 2004.
- Rappaport, Roy A, "On Cognized Models", *Ecology, Meaning and Religion*, Berkeley, North Atlantic Books, 1979, s. 97-144.
- Schmemmann, Alexander, *Eukaristin-kärlekens sakrament*, Översatt av Göran Ståhl, Skellefteå, Artos bokförlag, 1997.
- Shenouda III, *The Coptic Liturgy (St. Basil)*, Cairo, St. John the beloved publishing house, 1992. Översättningskommittén är tillsatt av Shenouda III.
- Smart, Ninian, *The World's Religions*, Cambridge, Cambridge University Press, 1998, Andra upplagan, Först publicerad 1989.

Stiftelsen Svenska Folkbibeln, Stiftelsen Biblicum, *Bibeln Den Heliga Skrift Gamla och Nya testamentets kanoniska böcker*, (Svenska Folkbibeln 1998), Haninge, XP Media, 2001, Tredje upplagan.

Lars Thunberg, *Den gudomliga ekonomin, fornkyrkliga perspektiv*, Skellefteå, Artos Bokförlag, 2001.

Lars Thunberg, *Människan och kosmos, Maximos Bekännarens teologiska vision*, Skellefteå, Artos Förlag, 1999.

Ware, Kallistos, *Den ortodoxa kyrkan*, Översatt av Gunborg von Schantz, Skellefteå, Artos Förlag, 2000. Först publicerad under titeln: *The Orthodox Church*, England, 1963.

Werkström, Bertil, *Den svenska psalmboken antagen av 1986 års kyrkomöte*, Örebro, Bokförlaget Libris, 2000.

Elektroniska källor

Oasrörelsen i Sverige, *Presentation*, hämtad från <http://oasrörelsen.se/category/2.html>
Hämtad 15 juli 2007.

Pilgrimsrörelsen, *Pilgrim*, hämtad från <http://www.tidskriftenpilgrim.nu/>
Hämtad 18 september 2007.

Sant liv i Gud, *Vassula Rydén*, hämtad från <http://www.tlig.org/>
Hämtad 18 september 2007. Engelska titeln på organisationen är: True Life In God.

Taizé-rörelsen, *Kommuniteten i Taizé*, hämtad från
http://sv.wikipedia.org/wiki/Kommuniteten_i_Taiz%C3%A9
Hämtad 18 september 2007.